

Demografi med barn och familj

SCB

Statistiska centralbyrån Statistics Sweden

BARN

och deras familjer 2001
Del 2: TEXTER OCH DIAGRAM

om familjesammansättning, separation mellan föräldrar, boende, inkomster, barnomsorg och föräldrars sysselsättning

Demografiska rapporter 2003:1.2

BARN

och deras familjer 2001
Del 2: TEXTER OCH DIAGRAM

om familjesammansättning, separation mellan
föräldrar, boende, inkomster, barnomsorg och
föräldrars sysselsättning

Demografiska rapporter 2003:1.2

Statistiska centralbyrån
2003

Demographic reports 2003:1.2

Children and their Families 2001

Statistics Sweden 2003

Tidigare publicering *Previous Publications*

Utgivet av Barnombudsmannen och SCB

Upp till 18 – Fakta om barn och ungdom Barnombudsmannen och SCB 1995

Upp till 18 – Fakta om barn och ungdom Barnombudsmannen och SCB 1998

Upp till 18 – Fakta om barn och ungdom Barnombudsmannen och SCB 2001

Barns vardag – tioåringar om skolan och fritiden

Barnombudsmannen och SCB 1998

Demografiska rapporter

Föräldars förvärvsliv och barns livsvillkor SCB Demografiska rapporter 1993:1

Fakta om den svenska familjen SCB Demografiska rapporter 1994:2

Barn och aga SCB Demografiska rapporter 1996:1.1

Spanking and other forms of Psycical Punishment

SCB Demografiska rapporter 1996:1.1

Barn och deras familjer 1998 SCB Demografiska rapporter 1999:3

Barn och deras familjer 1999 SCB Demografiska rapporter 2000:2

Barn och deras familjer 2000 SCB Demografiska rapporter 2002:2

Barnens del av kakan Välstånd och fattigdom bland barn 1991–1999

SCB Demografiska rapporter 2002:1

Statistiska meddelanden

Barnens familjeförhållanden år 1985 SCB Be 13 SM 9201

Barnens familjeförhållanden år 1990 SCB Be 13 SM 9401

Rapporter i serien Levnadsförhållanden

Om barns villkor (1977) SCB Rapport nr 21 i serien Levnadsförhållanden

Barns levnadsvillkor (84–85) SCB Rapport nr 62 i serien Levnadsförhållanden

Familj i förändring (84–85) SCB Rapport nr 71 i serien Levnadsförhållanden

Barn och deras familjer (1992–93) SCB Rapport 89 i serien Levnadsförhållanden

Producent Statistiska centralbyrån
Programmet för demografisk analys och jämställdhet
Producer Statistics Sweden

Förfrågningar Elisabeth Landgren Möller, Åsa Nordström, Tobias Engberg

Omslagsfoto Arne Orrgård

ISSN 0283–8788

ISBN 91–618–1175–0

Printed in Sweden

Förord

Den fjärde årgången av Barn och deras familjer utges i två delar. Del 1 innehåller tabeller motsvarande dem som utgivits i tidigare årgångar. Den här föreliggande del 2 innehåller beskrivande texter, diagram och sammanfattande tabeller. Den innehåller också en del tidserier med äldre statistik från andra källor. Del 2 kan läsas fristående men det kan vara en fördel att ha tabelldelen till hands. Hänvisningar ges till tabeller och bilagor i del 1.

Huvuddelen av rapporten har sammanställts av Elisabeth Landgren Möller. För kapitlet om familjeekonomi svarar Annica Wallerå.

Statistiska centralbyrån i februari 2003

Svante Öberg

Torbjörn Israelsson

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
Barnfamiljerna	9
Barnen i befolkningen.....	17
Befolkningsförändringar bland barn 2001	23
Föräldrar och syskon.....	32
Separation mellan föräldrar	54
Barn vars föräldrar avlidit	69
Barnens boende.....	71
Föräldrars förvärvsarbete	74
Barnomsorg	84
Familjeekonomi	87

Sammanfattning

Barnen utgör en dryg femtedel av Sveriges befolkning. Barnandelen är mycket lägre än vad den varit tidigare under 1900-talet med som mest över 35 procent. Under de närmaste 25 åren kommer barnens andel att vara ungefär oförändrad med någon liten variation upp och ner. Barnens antal kommer att variera från 1,94 miljoner idag till 1,80 miljoner kring år 2010 och 1,96 miljoner år 2025.

En fjärdedel av barnen har genom föräldrarna en utländsk eller en blandad svensk och utländsk bakgrund, men det är bara 6 procent av barnen som själva invandrat.

Minskad dödlighet

Sett både på lång och kort sikt har barnens levnadsförhållanden förbättras på många olika sätt. Det allra mest slående är kanske den kraftiga nedgång i dödlighet vi haft både bland spädbarn och bland äldre barn. Bland äldre barn är det bland annat olycksdöden som minskat kraftigt. Det finns variationer både upp och ner från ett år till ett annat, mycket beroende på slump. Men den nedåtgående trenden är både tydlig och stark .

Träffar både mamma och pappa

De flesta barn bor med båda sina biologiska föräldrar. Idag gäller det 73 procent av 0–17-åringarna och 63 procent av dem som hunnit bli 17 år. Under nästan ett halvt sekel, från 1960-tal till idag, har vi haft en utveckling mot att allt färre barn bor med båda föräldrarna. Separationer har blivit vanligare. Men på mycket kort sikt som 1998 till 2001 har förändringarna varit små. Sedan 1999 har separationsfrekvenserna till och med minskat något, både för barn med gifta föräldrar och för barn med samboföräldrar.

Trots att många barn inte bor med sina båda biologiska föräldrar har ändå de allra flesta tillgång till både mamma och pappa. Samtidigt som 73 procent bor med bägge sina biologiska föräldrar är det 88 procent som har föräldrar med gemensam vårdnad. Båda föräldrarna har ansvar för att barnet får vad det behöver och har rätt till.

Och gemensam vårdnad blir vanligare. Under den korta tid, från 1998, som vi haft tillgång till vårdnadsstatistik har andelen ökat. Det är bland sambor och ensamstående som den gemensamma vårdnaden blir vanligare. Praktiskt taget alla gifta föräldrar har både nu och tidigare haft gemensam vårdnad.

Att bo växelvis hos mamma och pappa har blivit mycket vanligare under det senaste decenniet. Åren 1992/93 var det 4 procent av de ”separerade” barnen som bodde lika mycket hos pappa som hos mamma. Till åren 2000/2001 har den andelen ökat till 17 procent. Även umgänget i övrigt har blivit betydligt mer frekvent. Medan en femtedel av 1992/93 års

barn helt saknade kontakt med sin frånlevande förälder var motsvarande andel 13 procent åren 2000/2001. Hälften av de separerade förskolebarnen träffar den ”andre föräldern” minst en gång i veckan.

Heltid för mamma och pappa

Bland barn med sammanboende föräldrar är föräldrarnas vanligaste jobbkombination heltid för bägge (43 procent av barnen). Därefter vanligast är deltid för mamma och heltid för pappa (26 procent).

Men då talar vi om s.k. vanligen arbetad tid. Men en genomsnittlig vecka är många föräldrar i realiteten frånvarande från arbetet. I första hand gäller det mamma. Medan 81 procent av barnen har en mamma som har ett arbete antingen på heltid eller deltid så är det en genomsnittlig vecka bara 61 procent som har en mamma som varit ”på jobbet” den veckan. Och bland 1-åringar gällde det bara 45 procent. Mamma är föräldraledig, har semester eller är frånvarande av andra skäl. Barnens pappor däremot är nästan alltid på jobbet och de arbetar heltid. Av alla uttagna dagar med föräldrapenning 2001 tog mammorna ut 86 procent och papporna 14 procent.

Den ensamstående mamman är heltidsarbetande i högre utsträckning än den sammanboende och med ensamstående pappor förhåller det sig tvärtom. Både arbetslöshet och att stå utanför arbetskraften är vanligare bland ensamstående än bland sammanboende.

Barnomsorg

Andelen barn i barnomsorg ökar stadigt för varje år. Det är andelen i förskola (tidigare kallat daghem) och i fritidshem som ökar.

Familjedaghemmen minskar sin andel. Av 1–5-åringar var 68 procent inskrivna i förskola år 2001, en ökning med 14 procentenheter sedan 1996. Av 5–12-åringar var 36 procent inskrivna i fritidshem 2001. Här har andelen ökat med 10 procentenheter sedan 1996. De sociala skillnaderna inom barnomsorgen har minskat över åren. Men fortfarande är barnomsorg vanligare i tjänstemannafamiljer än i arbetarfamiljer.

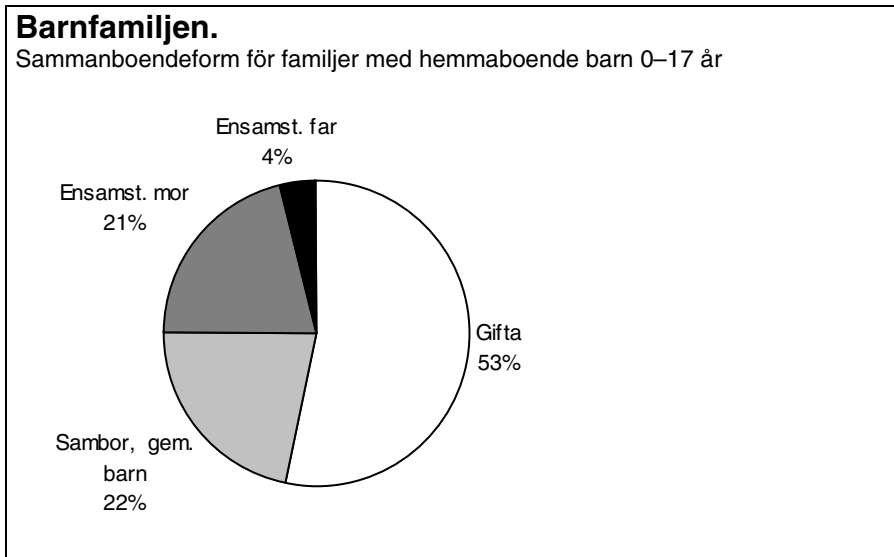
Inkomststandarden ökar

Under 1990-talet påverkades barnfamiljerna kraftigt av neddragningar inom välfärdsområdet. Lägst var inkomststandarden i barnfamiljerna år 1996. Sedan dess har inkomsterna förbättrats. Men det gäller inte alla barn. Barn med ensamstående föräldrar har visserligen fått det bättre i slutet av perioden men ännu år 2000 hade de inte återhämtat sig helt till den nivå som gällde 1993.

Barnfamiljerna

I Sverige finns drygt en miljon barnfamiljer (1,07 miljoner) med hemmaboende barn i åldrarna 0–17 år. Många ungdomar bor hemma även sedan de fyllt 18 år. Räknar vi in familjer med hemmaboende ungdomar upp till och med 21 år blir antalet barnfamiljer 1,2 miljoner. Småbarnsfamiljerna, familjer med 0–5-åringar, är 425 000.

I de allra flesta fall är föräldrarna sammanboende, antingen som gifta eller som sambor med gemensamma barn. Därnäst vanligast är familjer med en ensamstående mamma och minst vanlig är familjen med ensamstående pappa¹.

Källa: Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.
Se tabell 1.1.i i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

¹ I ensamstående-familjerna ingår här sambor med enbart särbarn, dvs. barn som endast antingen kvinnan eller mannen är biologisk förälder till.

Sambor med särbarn kan ej identifieras

Så länge ett sambopar inte har fått gemensamma barn har de i vår redovisning inte kunnat identifieras som ett par. Men de kan ha särbarn dvs. barn som endast antingen kvinnan eller mannen är biologisk/adoptivförälder till. Sådana sambor klassas här som ensamstående, dvs. den biologiska/adoptiv föräldern ingår i vår redovisning som ensamstående. Det gör att antalet familjer med ensamstående mamma eller pappa blir lite för högt i vår redovisning² och antalet sambofamiljer lite för lågt.

Med utgångspunkt från uppgifter från undersökningen om levnadsförhållanden har antalet barn i sambofamiljer med enbart särbarn skattats till 88 000³. Antalet sambofamiljer med särbarn bör således vara högst 88 000.

Barnfamiljer efter sammanboendeform med korrigerad fördelning

Familjer med hemmaboende barn 0–17 år

Sammanboendeform	Antal		Procent	
	Enligt register	Korrigerad fördelning	Enligt vår redovisning	Korrigerad fördelning
Gifta	568 997	568 997	53	53
Sambor med gemensamma barn	234 119	234 119	22	22
Sambor med enbart särbarn	..	88 000		8
Ensamstående mor	220 993	132 993	21	12
Ensamstående far	45 588	45 588	4	4
Samtliga barnfamiljer	1 069 697	1 069 697	100	100

Källa: Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Anm I vår redovisning ingår sambor med enbart särbarn i gruppen familjer med ensamstående mor eller far. Se tabell 1.1.i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

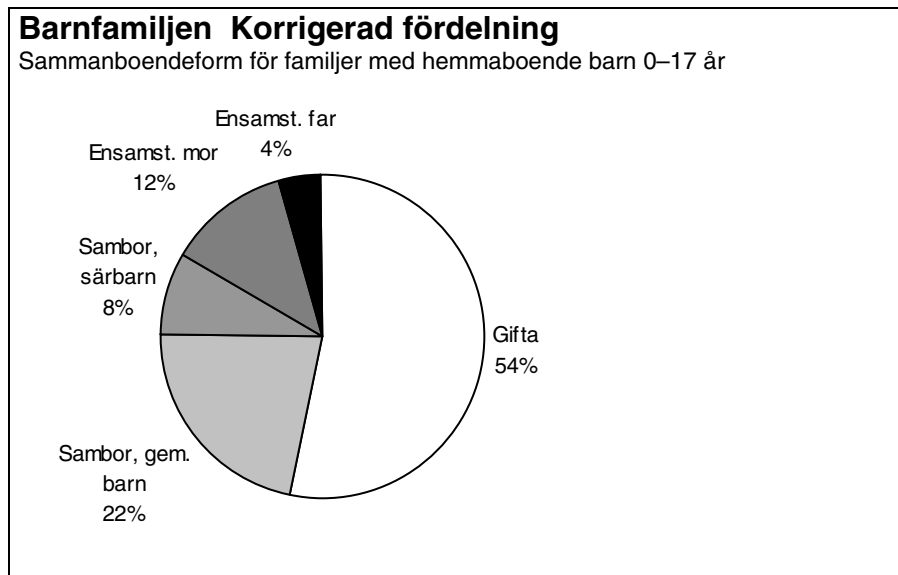
Om vårt försök till korrigerad fördelning är riktig skulle antalet barnfamiljer med en ensamstående mor vara avsevärt mycket lägre än vad som framgår från den registerstatistik som vi presenterar. Samtidigt ska vi vara medvetna om att även om mannen och kvinnan i de här fallen är skrivna på samma adress är det inte säkert att den nye mannen (eller kvinnan) har tagit på sig en föräldraroll och hushållet kan vara mer eller mindre gemensamt. Vi vet att separationsfrekvenserna är högre i sambofamiljer (med gemensamma barn) där det kommit in en ny partner än i intakta sambofamiljer.

Separationsfrekvensen kan mycket väl vara ännu högre när föräldern och den nye partnern inte har gemensamma barn. Med andra ord talar mycket för att många samboförhållanden med endast särbarn är ostabila och mindre bestämda. Många kanske hellre skulle beteckna sig själva som ensamstående än som sambor. Sambor med gemensamma barn, skiljer sig

² Med vår redovisning avses här redovisningen i denna rapport's flesta kapitel och i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

³ Se bilaga 2 Familjebegreppet i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

antagligen rätt mycket från den grupp vi inte identifierar, sambor med enbart särbarn.

Källa: Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001. Se tabell 1.1.b i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Många sambor separerar – andra gifter sig

I småbarnsfamiljerna är samboförhållanden vanligare än i barnfamiljer överhuvudtaget. Mödrar och fäder med små barn är inte heller ensamstående i samma utsträckning som samtliga föräldrar. Vad som händer över tid är dels att många sambor gifter sig, dels att många separerar.

Studier från början av 1990-talet visar att det var vanligt att sambor gifte sig. Bland kvinnor födda 1964 och som fått barn som sambor hade fram till 1991 45 procent gift sig och 15 procent separerat.⁴ Ännu fler kan sedan dess ha gift sig respektive separerat.

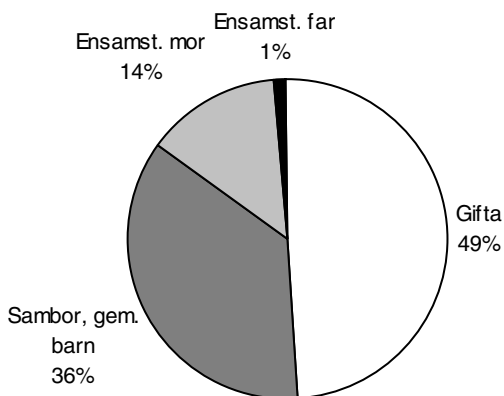
De årliga separationsfrekvenserna är också betydligt högre bland sambor än bland gifta. Separationer i barnfamiljer har studerats senast för år 1997⁵. Det året separerade 2,1 procent av gifta med barn och 4,8 procent av sambor med gemensamma barn. Separationsfrekvensen bland sambor med icke-gemensamma barn känner vi inte men är troligen ännu högre.

⁴ SCB *Parbildning och separationer* Demografiska rapporter 1995:2.2

⁵ SCB *Barnfamiljer 1997 – om familjesammansättning och separationer* Demografiska rapporter 1999:1

Småbarnsfamiljen.

Sammanboendeform för familjer med hemmaboende barn 0–5 år

Anm. I gruppen ensamstående ingår sambor med enbart särbarn.

Källa: Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001. Se tabell 1.1.b i Barn och deras familjer 2001 Del 1Tabeller

Ombildade familjer och andra

En familj där samtliga hemmaboende barn är parets gemensamma, (biologiska barn eller adoptivbarn) är den utan jämförelse vanligaste familjetypen. Den har fått benämningen **traditionell kärnfamilj** och utgör två tredjedelar av samtliga barnfamiljer. Barnen bor med sina biologiska/adoptivföräldrar och samtliga barn är helsyskon/adoptivsyskon. En **ombildad familj** är en familj där ett sammanboende par har ett eller flera barn som är enbart mannens eller enbart kvinnans inklusive eventuellt gemensamma barn. De ombildade familjerna utgör uppskattningsvis 15 procent av samtliga barnfamiljer av vilka dock knappt hälften, de med gemensamma barn, identifieras i den statistik vi får från befolkningsregistren. De övriga räknas där som ensamståendefamiljer. Övriga barnfamiljer är **ensamståendefamiljer** med mor eller med far.

De allra flesta ombildade familjer utgörs antingen av en mor, hennes barn och en ny partner eller av en mor, hennes barn, ny partner och nya gemensamma barn. Ombildade familjer där även mannens egna barn ingår är betydligt mindre vanliga även om det säkert förekommer oftare än vad vi här, även med korrigerade tal, lyckats fastställa.

Familjer med hemmaboende barn 0–17 år efter familjetyp 2001

Familjetyp	Antal familjer		Procent	
	Enligt register	Korrigerad fördelning	Enligt register	Korrigerad fördelning
Traditionella kärnfamiljer	730 557	730 557	68	68
Ombildade	70 565	158 565	7	15
Därav				
Ombildade gifta familjer	43 121	43 121	4	4
Ombildade sambofamiljer				
med gemensamma barn	27 444	27 444	3	3
utan gemensamma barn		88 000	0	8
Ensamstående mor	220 993	132 993	21	12
Ensamstående far	45 588	45 588	4	4
Samtliga	1 067 703	1 067 703	100	100

Källa: Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001 korrigerat med hjälp av undersökningen om levnadsförhållanden (ULF). Se tabell 1.2 i Barn och deras familjer Del 1 2001 Tabeller
Anm. Korrigering av gruppen ensamstående far har ej kunnat göras. Gruppen kan vara större än vad som anges ovan.

Mina, dina och våra barn 2001

Ombildade familjer med hemmaboende barn 0–17 år efter vems barnen är

Vems barn	Giftnummer	Sambor enligt register	Sambor korrigerat	Giftnummer och sambor korrigerat
Endast kvinnans barn	11 604	93	87 000	98 604
Endast mannens barn	1 668	14	14	1 682
Kvinnans barn och mannens barn	1 571	3	3	1 574
Gemensamma barn och kvinnans barn	23 299	23 586	23 586	46 885
Gemensamma barn och mannens barn	3 910	2 805	2 805	6 715
Gemensamma, mannens och kvinnans barn	1 049	943	943	1 992
	43 121	27 444	114 351	157 472
	Procent			
Endast kvinnans barn	27	0	76	63
Endast mannens barn	4	0	0	1
Kvinnans barn och mannens barn	4	0	0	1
Gemensamma barn och kvinnans barn	54	86	21	30
Gemensamma barn och mannens barn	9	10	2	4
Gemensamma, mannens och kvinnans barn	2	3	1	1
	100	100	100	100

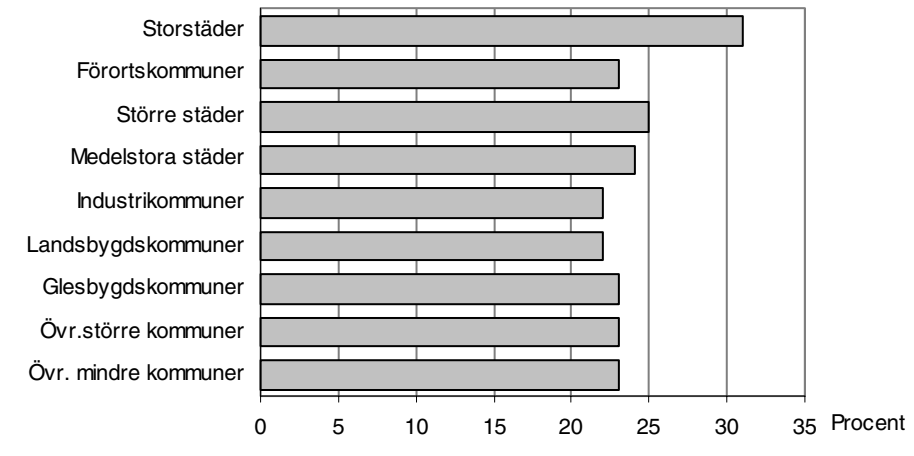
Källa: Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001 korrigerat med hjälp av undersökningen om levnadsförhållanden (ULF). Se tabell 1.3 i Barn och deras familjer Del 1 2001 Tabeller
Anm. Korrigering avseende grupperna "enbart mannens barn" och "kvinnans barn och mannens barn" har ej gjorts. Antalet är troligen större än vad som anges ovan.

Ensamstående vanligare i storstäder

Ensamståendefamiljer är vanligast i storstäderna. I gruppen Stockholms, Göteborgs och Malmös kommuner (storstäder) är andelen barnfamiljer med en ensamstående förälder 28 procent. Det är tio procentenheter mer än i de flesta andra kommungrupper. I Större städer och Medelstora städer är andelen dock runt 20 procent.

Andel ensamståendefamiljer i olika kommuntyper 2001

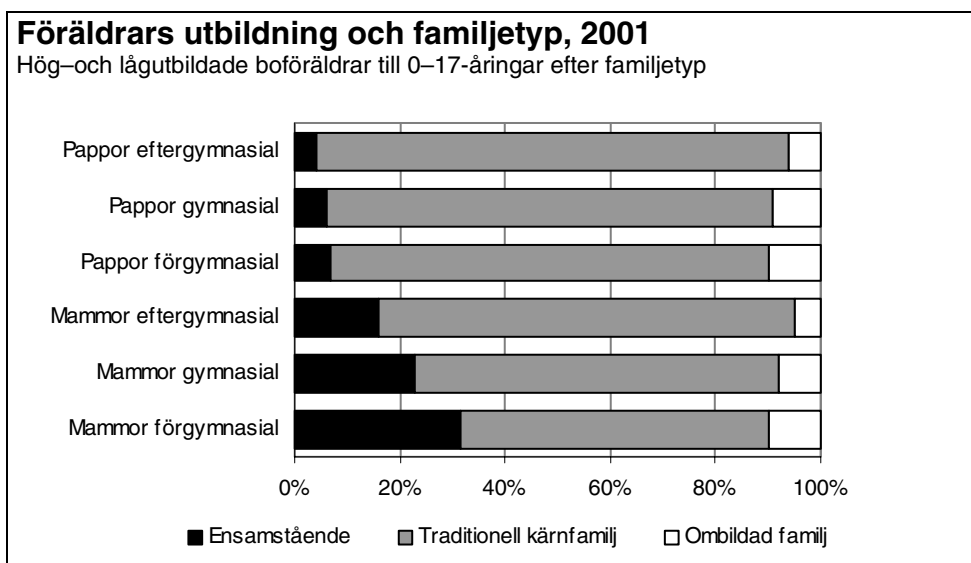
Procentandel ensamstående bland samtliga barnfamiljer med hemmaboende barn 0–17 år.

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.
Se tabell 1.4 i Barn och deras familjer 2001 Del 1Tabeller

Lågutbildade oftare ensamstående

Sammanboendeformen ser olika ut för personer med olika utbildningsnivå. Lågutbildade boföräldrar⁶ är i större utsträckning ensamstående (eller sambo utan gemensamma barn) än högutbildade boföräldrar. Bland mödrar med enbart förgymnasial utbildning är nästan en tredjedel ensamstående⁷. Det kan jämföras med 16 procent bland mödrar med eftergymnasial utbildning. Lågutbildade har också ombildade familjer i högre utsträckning än högutbildade.

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.
Se tabell 1.5 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

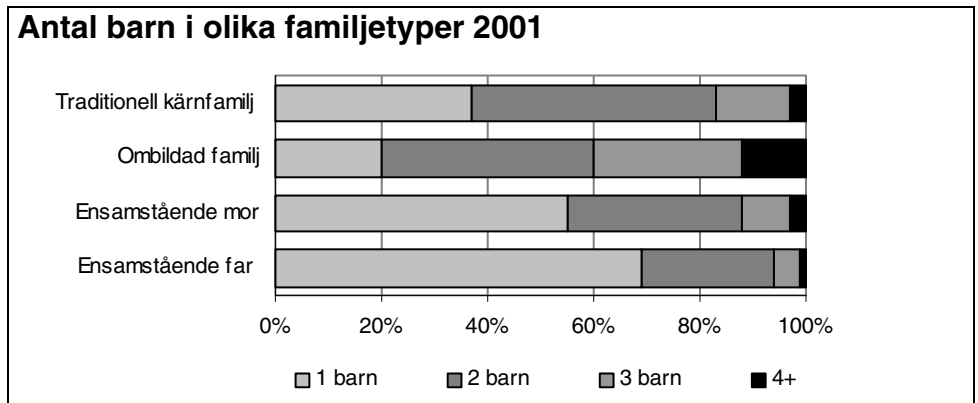
⁶ Boföräldrar är de föräldrar barnen bor med. Vanligtvis är de desamma som de biologiska/adoptivföräldrarna.

⁷ Här ingår även sambor utan gemensamma barn dvs. sambor med enbart särbarn

Ombildade familjer barnrikast

Barnfamiljerna har vanligen antingen ett eller två hemmaboende barn 0–17 år (41 respektive 42 procent av familjerna). Men under sitt liv får mödrar och fäder vanligen antingen två eller tre barn⁸. I de unga barnfamiljerna har ett andra eller tredje barn ännu inte kommit och tonårsfamiljerna kan ett eller flera barn redan ha flyttat hemifrån. I medeltal får mödrar och fäder omkring 2,3 barn i genomsnitt medan medelantalet hemmaboende barn i barnfamiljer är 1,81 (familjer med hemmaboende barn 0–17 år) eller 1,85 (familjer med hemmaboende barn 0–21 år).⁹

Sammanboende föräldrar har fler hemmaboende barn än ensamstående. Och ombildade familjer har fler än traditionella kärnfamiljer. Det finns också tydliga skillnader mellan olika utbildningsgrupper. Högutbildade har genomsnittligt färre barn än lågutbildade (Se tabell 1.8 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller). Utbildningsskillnaderna slår i högre grad igenom bland sammanboende med deras genomsnittligt fler barn än bland ensamstående.

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.
Se tabell 1.9 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

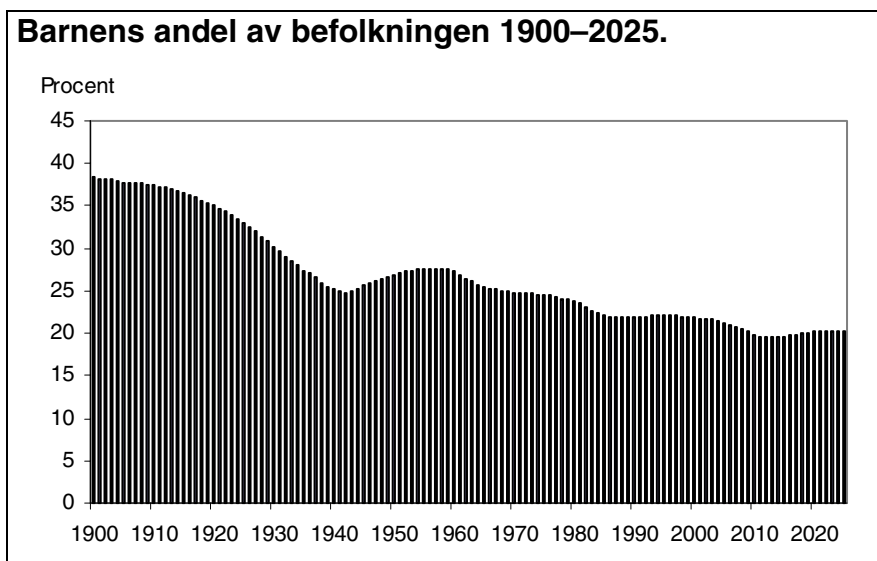
⁸ SCB *Mammor och pappor. Om kvinnors och mäns föräldraskap 2001*
Demografiska rapporter 2002:7

⁹ Se tabell 1.6 i SCB *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

Barnen i befolkningen

Drygt en femtedel av Sveriges befolkning är barn i åldrarna 0–17 år (22 procent). Som en följd av bl.a. låga födelsetal under en stor del av 1990-talet kommer den andelen att minska framöver. Ett annat skäl är att andelen äldre kommer att öka i takt med att 1940-talets stora barnkullar når pensionsåldrarna.

Men inte bara barnens *andel* av befolkningen utan också *antalet* barn kommer att minska fram till omkring 2013. Därefter räknar man med att barnen återigen blir fler.

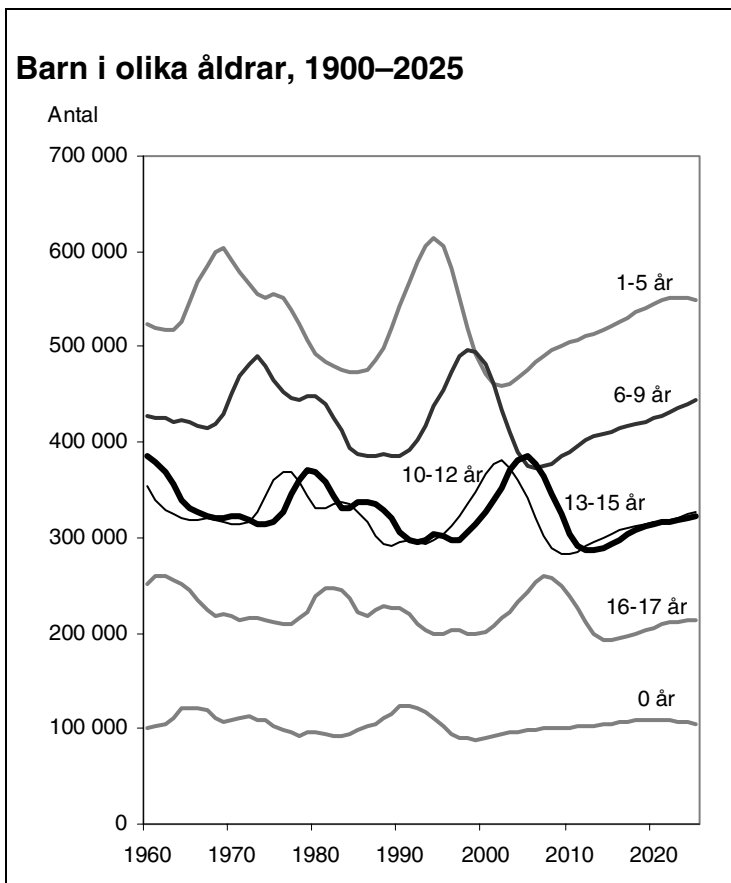
Antal barn 0–17 år 2001 och enligt prognos 2002–2025

År	Antal barn	Flickor	Pojkar	År	Antal barn	Flickor	Pojkar
2001	1 938 266	943 248	995 018	2014	1 813 866	882 241	931 625
2002	1 937 870	943 258	994 612	2015	1 829 005	889 572	939 433
2003	1 934 323	941 688	992 635	2016	1 846 098	898 022	948 076
2004	1 928 691	939 041	989 650	2017	1 864 832	906 955	957 877
2005	1 921 487	935 165	986 322	2018	1 882 109	915 482	966 627
2006	1 907 538	928 579	978 959	2019	1 899 212	923 868	975 344
2007	1 890 689	920 389	970 300	2020	1 914 880	931 476	983 404
2008	1 866 788	908 678	958 110	2021	1 928 456	938 074	990 382
2009	1 844 266	897 933	946 333	2022	1 939 734	943 554	996 180
2010	1 824 911	888 564	936 347	2023	1 949 117	948 112	1 001 005
2011	1 811 407	881 670	929 737	2024	1 956 821	951 849	1 004 972
2012	1 803 133	877 258	925 875	2025	1 962 678	954 689	1 007 989
2013	1 804 182	877 819	926 363				

Källa SCB: Befolkningsprognos 2002 Huvudalternativet

Stora och små födelsekullar

För barn som tillhör stora födelsekullar kommer livet i många avseenden att te sig annorlunda än för barn i små årskullar. De stora barnkullarna riskerar få köa, först till barnomsorg, sedan till skola och kanske till arbetsmarknad. Det stora antal barn som föddes runt 1990 går nu i skolan. Deras väg genom skolan kommer att synas som en ”puckel” i successiva årskurser. Just nu är antalet barn i åldrarna 1–5 och 6–9 på väg nedåt samtidigt som antalet 10–12-åringar och 13–15-åringar är på väg mot en topp. Inte långt därefter blir 16–17-åringarna som flest. Under läsåret 2008/2009 kommer antalet elever i gymnasiet att vara som högst, nästan 30 procent fler än idag. Vid den tidpunkten kommer antalet lågstadiesbarn att vara som lägst.

Källa: SCB Befolkningsstatistik, Befolkningsframskrivning 2002 Huvudalternativet

Vilka räknas som barn?

Som barn räknar vi i första hand 0–17-åringar. De allra flesta i de åldrarna bor fortfarande hemma med sina föräldrar. Omkring 2 000 ungdomar i 16–17-årsåldern kan man räkna med har flyttat hemifrån.

Den övre åldersgränsen motiveras i Sverige och i många andra länder med att ungdomar blir myndiga från och med 18 år. Men till det kommer att FN:s barnkonvention gäller åldersgruppen 0–17 år. Den är en av de FN-konventioner som ratificerats av flest länder av vilka Sverige var ett av de första. Sverige ratificerade barnkonventionen 1990.

Många ungdomar bor kvar hemma även sedan de blivit myndiga och föräldrarnas försörjningsansvar kvarstår så länge de går i skolan. Familjens villkor är på många sätt beroende av om ungdomar bor kvar hemma eller inte. I vissa kapitel har vi därför inkluderat kvarboende ungdomar upp till och med 21 år. Det gäller särskilt vid redogörelse av familjens antal hemmaboende barn och vid beskrivning av ekonomiska förhållanden.

Många har utländsk bakgrund

Se tabell 2.3 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

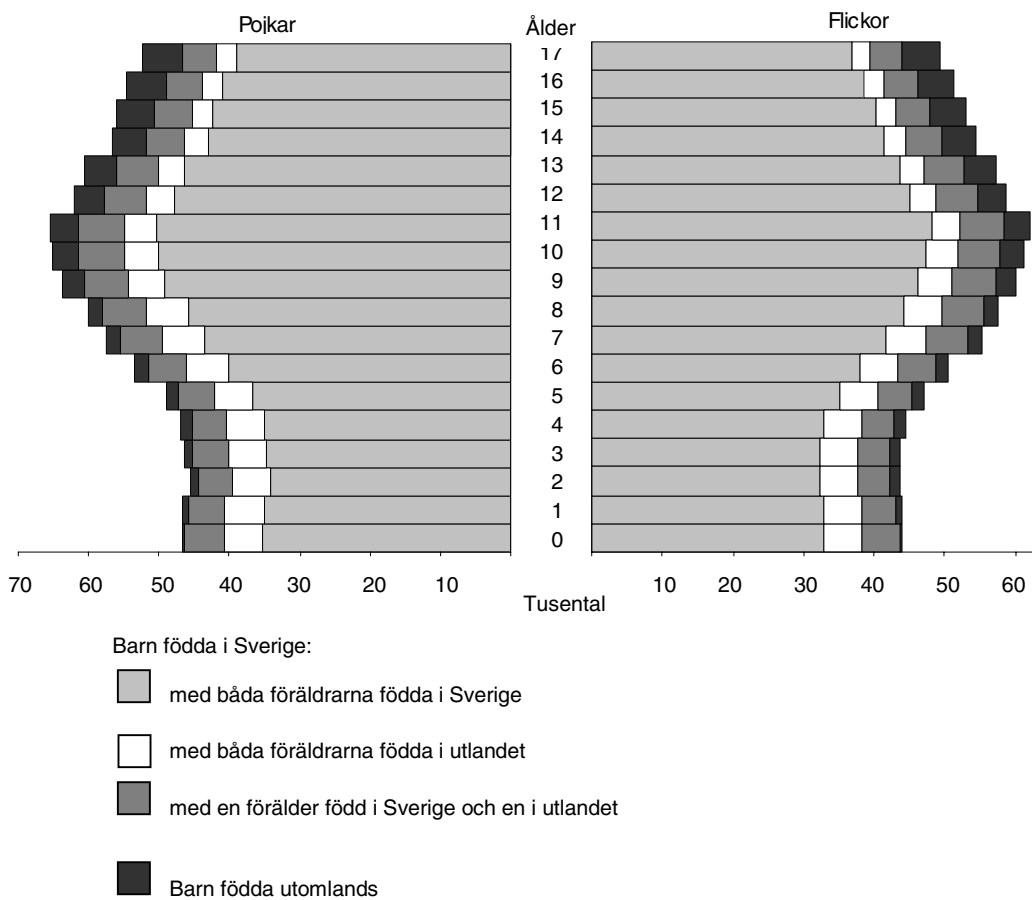
Det är inte särskilt vanligt att föräldrar invandrar med mycket små barn och i de allra lägsta åldrarna, 0–5 år, är det bara 1–3 procent av Sveriges barn som är födda utomlands. Men med stigande ålder är det allt fler som invandrar och av ungdomar i åldrarna 13–17 år är 9 procent födda utomlands. Under år med stor flyktinginvandring har åldersfördelningen på dem som invandrat dock varit en annan. Då är det hela familjer som kommit och inte sällan också med små barn.

Att vara född i Sverige och ha invandrade föräldrar är vanligare än att själv ha invandrat. Av alla 0–17-åringar är det 6 procent som är födda utomlands men 18 procent som är födda i Sverige med åtminstone en förälder som har invandrat. Åtta procent har två utlandsfödda föräldrar, 10 procent har en utlandsfödd. Sammantaget utgör barn med utländsk eller blandad svensk och utländsk bakgrund en fjärdedel av alla barn och den andelen är ungefär densamma bland barn i alla åldrar.

Barnens fördelning efter om de själva eller föräldrarna är födda i Sverige eller utomlands är praktiskt taget helt densamma för flickor och för pojkar.

Ålderspyramid för barn och ungdomar

0–17 år. 31.12.2001

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001

Många barn från krigshärjade länder

Se tabell 2.4 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Krig och oroligheter har medfört en stor ström av asylsökande till Sverige. Det har varit särskilt märkbart i samband med kriget i det forna Jugoslavien. Åren 1992–93 var det ett mycket stort antal människor därifrån som sökte asyl i Sverige. Jugoslavien och Bosnien–Hercegovina hör till de största ursprungsländerna för barn som invandrat till Sverige. Därifrån kommer 14 000 respektive 13 000 barn som nu är 0–21 år gamla. Från Irak har vi också haft en mycket stor flyktinginvandring. Det är det största ursprungslandet för dagens utrikesfödda barn med 18 000 barn.

Lite färre flickor än pojkar är födda utomlands, 34 000 respektive 38 000. De nio största ursprungsländerna är de samma för flickor och pojkar. Från samtliga stora ursprungsländer utom de nordiska och Turkiet har det kommit minst 5–10 procent fler pojkar än flickor.

Den stora flyktinginvandringen gör också att det finns många sverigefödda barn som har föräldrar från dessa länder. Men bland sverigefödda barn med utlandsfödda föräldrar är Finland det största ursprungslandet. 18 000 barn har föräldrar som båda kommer från Finland. De övriga nordiska länderna är långt ifrån lika väl representerade. Till de vanliga länderna hör också Turkiet och Libanon.

De vanligaste ursprungsländerna

0–21 åringar 31.12.2001

	Utlandsfödda barn och ungdomar exkl. adoptivbarn	Sverigefödda barn med bägge föräldrarna invand- rade från ett och samma land	Summa
Jugoslavien	14 171	15 273	29 444
Irak	17 820	10 908	28 728
Finland	3 589	18 324	21 913
Turkiet	3 481	16 466	19 947
Iran	9 563	9 648	19 211
Bosnien– Hercegovina	12 803	6 186	18 989
Libanon	4 041	8 948	12 989
Somalia	4 438	5 607	10 045
Chile	3 385	5 920	9 305

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Adoptivbarn

Se tabell 2.5 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

I Sverige finns idag 18 000 utlandsadopterade barn i åldrarna 0–17 år och 24 000 i åldrarna 0–21 år. Här är flickorna något fler än pojkarna (10 procent fler bland 0–21-åringar).

Adoptivbarnens ursprungsländer visar en annan profil än övriga invandrade barns. De största länderna är Colombia, Syd-Korea och Indien. Dessa är också de tonåriga adoptivbarnens största ursprungsländer tillsammans med Sri Lanka.

Bland de lite yngre adoptivbarnen, 6–12 år tillkommer Vietnam som det tredje största landet och bland de yngsta, 1–5 år, är Vietnam och Kina de största.

De största ursprungsländerna bland adoptivbarn 2001

13–17 år		6–12 år		1–5 år	
Land	Antal barn	Land	Antal barn	Land	Antal barn
Indien	1 334	Colombia	1219	Vietnam	660
Colombia	1 291	Indien	710	Kina	635
Syd Korea	1 266	Vietnam	660	Syd Korea	533
Sri Lanka	976	Syd Korea	590	Colombia	482

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Befolkningsförändringar bland barn 2001

Stor variation i antalet födda

Antalet födda har ökat år från år sedan 1999 då antalet var som lägst sedan toppåret 1990. År 2001 föddes 91 466 barn, 44 238 flickor och 47 138 pojkar. År 2002 var antalet födda ytterligare lite högre, 95 750 (preliminärt). Det föds alltid något fler pojkar än flickor. År 2001 var det 106,3 pojkar per 100 flickor. Könskvoten har länge pendlat mellan 104 och nära 107. Av de födda 2001 var majoriteten ensamfödda. Tre procent var tvillingar och 0,1 procent trillingar. Andelen flerbarnsnedkomster har ökat.

Födda 1990– 2001

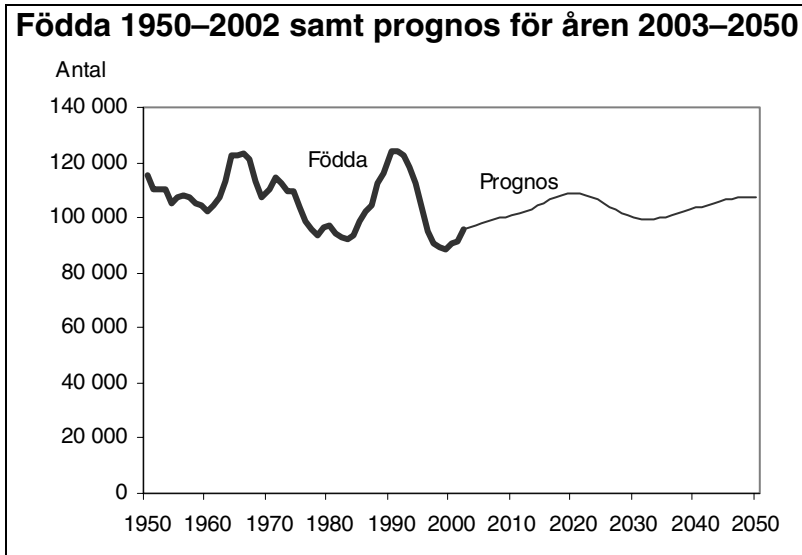
Ensamfödda, tvillingar och trillingar samt antal pojkar per 100 flickor

År	Ensamfödda	Tvillingar	Minst trillingar	Samtliga levande födda	Levande pojkar per 100 flickor	Andel flerbarnsfödda
1990	121 154	2 684	100	123 938	105	2,25
1991	120 713	2 892	132	123 737	106	2,44
1992	119 598	3 060	190	122 848	106	2,65
1993	114 566	3 236	196	117 998	105	2,91
1994	109 154	3 004	99	112 257	104	2,76
1995	100 383	2 922	117	103 422	106	2,94
1996	92 452	2 740	105	95 297	104	2,99
1997	87 563	2 882	57	90 502	106	3,25
1998	86 150	2 820	58	89 028	107	3,23
1999	85 228	2 876	69	88 173	105	3,34
2000	87 511	2 867	63	90 441	106	3,24
2001	88 473	2 915	78	91 466	106	3,27

Källa: SCB, Befolkningsstatistiken

Antalet födda har växlat kraftigt mellan enskilda år. Sverige har haft större svängningar än många andra länder. Det varierande antalet födda ställer stora krav på samhällets planering om barn skall kunna erbjudas lika villkor i t.ex. barnomsorg och skola. Vid mitten av 1940- och 1960-talen samt i början av 1990-talet föddes många barn. Mellan toppåren var antalet relativt lågt. Den långsamma och jämna ökning av antalet födda, som för kommande år visas i SCBs befolkningsprognos, innebär inte att mönstret, med snabba kast i antalet födda mellan åren, skulle upphöra.

Erfarenhetsmässigt vet vi att förändringar i antalet födda under senare decennier gått mycket snabbt och så kan det också bli i framtiden. Sådana variationer är emellertid inte möjliga att förutsäga.

Källa: SCB, Befolkningsstatistiken och justerad prognos 2002

Allt äldre föräldrar

Med åren har de nyblivna föräldrarna blivit allt äldre. År 1975 hade hälften av de nyfödda barnen en mamma som var 26,5 år eller yngre och en pappa som var 28,8 år eller yngre. År 2001 hade medianåldern ökat till 30,3 för mödrar och 32,7 för män.

Två procent av de barn som föddes 2001 hade en mamma som var över 40 år. Tio procent hade en pappa som var över 40 år.

Omkring 40 000 av barn födda 2001 var mammans första barn och 32 000 var hennes andra. En motsvarande fördelning efter ordningsnummer bland pappans barn är ungefär densamma men tyvärr något bristfällig. Information om pappan kommer ofta in sent och uppgift saknas för ett antal pappor.

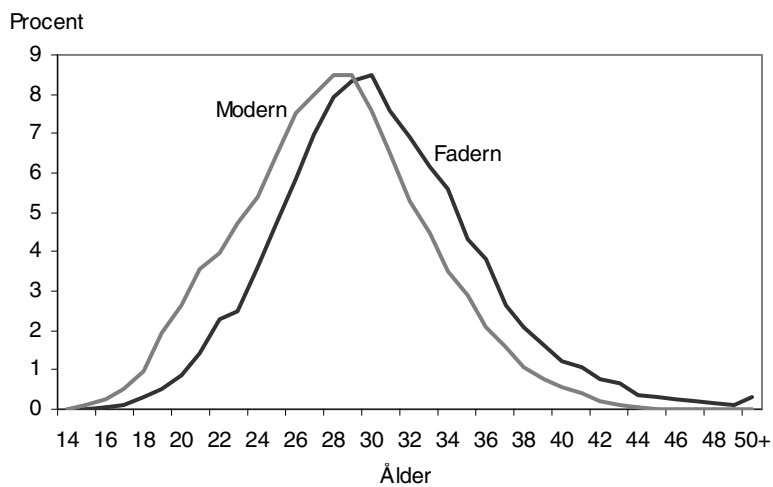
Mammas och pappas första barn

Barn födda 2001 efter om de är första barn eller senare barn. Procent

Både mammas och pappas första barn	37
Mammas första och pappas senare barn	5
Pappas första och mammas senare barn	5
Både mammas och pappas senare barn	48
Uppgift saknas	5
Samtliga barn	100

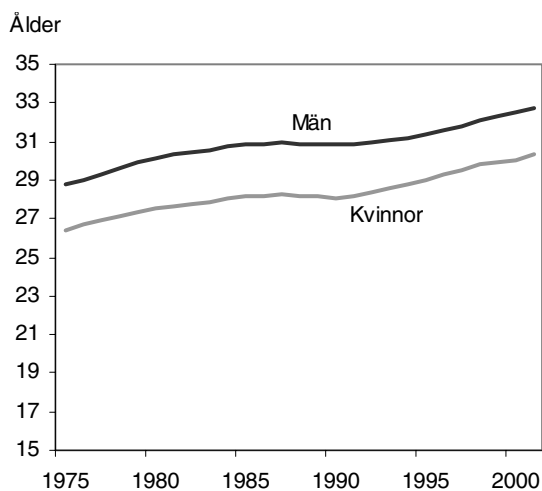
Källa: SCB, Befolkningsstatistiken

Förstfödda barn efter moderns och faderns ålder 2001

Källa: SCB, Befolkningsstatistiken

Föräldrarnas medianålder vid barns födsel 1975–2001

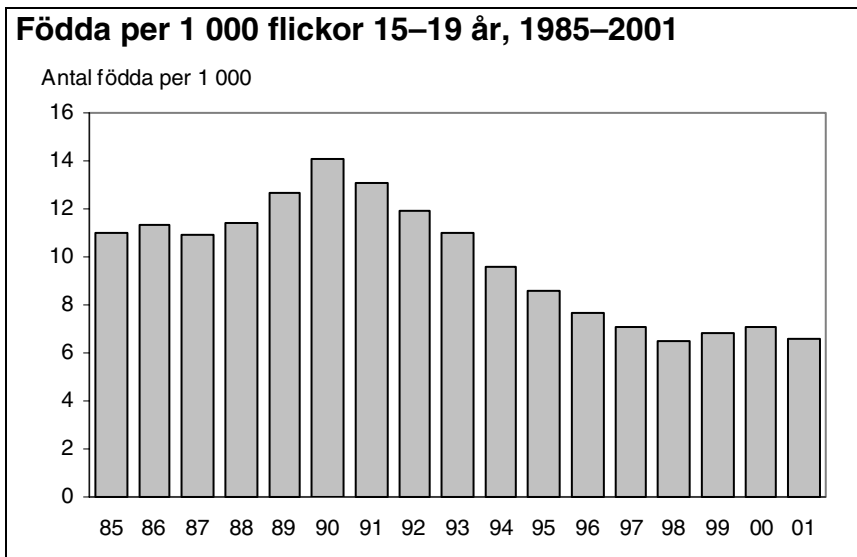

Källa: SCB, Befolkningsstatistiken

Unga föräldrar

Fem procent av de barn som föddes 2001 hade en mamma som var 21 år eller yngre. Mycket få mödrar var yngre än 18 år. Ungefär 1 100 barn som föddes år 2002 hade en far som var 21 år eller yngre.

Unga flickors födelsetal har under senare tid i stort sett följt samma trend som födelsetalen totalt, med en topp 1990 och ett lägsta värde i slutet av 1990-talet. Ökningen under de 2–3 senaste åren är måttlig.

Källa: SCB, Befolkningsstatistik del 4

Unga föräldrar år 2001

Antal nyblivna mödrar respektive fäder bland ungdomar i åldrarna 14–21 år

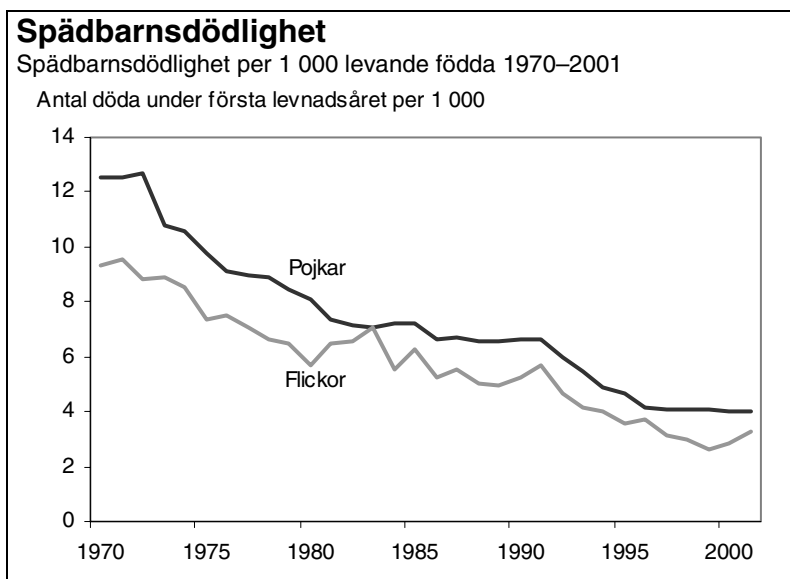
Ålder	Mor			Far
	Förstfödda	Barn nr 2 och följande	Summa	Summa
14	8	0	8	
15	33	0	33	4
16	93	6	99	12
17	210	2	212	34
18	398	35	433	67
19	784	84	868	154
20	1078	216	1294	292
21	1429	401	1830	524
Totalt	4033	744	4777	1087

Källa: SCB, Befolkningsstatistiken

Dödsfall bland barn

Den första tiden efter födelsen är den mest riskfyllda i barnets liv. År 2001 dog 334 spädbarn innan de fyllt ett år. Det motsvarar 3,65 av 1000 levande födda. Spädbarnsdödligheten har ökat något sedan den lägsta noteringen 1999 med 3,37 döda per 1000. En stor del av dödsfallen inträffar redan samma dygn som barnet fötts. År 2001 gällde detta 84 barn. Under de följande fem dygnen dog ytterligare 85 barn. Spädbarnsdödligheten är högre för pojkar än för flickor, 4,01 respektive 3,27 per 1000 år 2001.

Dödligheten bland spädbarn har sjunkit under en lång följd av år, ganska måttligt under en period på 1980-talet och mer påtagligt under 1990-talet. Sverige har en internationellt sett mycket låg spädbarnsdödlighet men inte lägst bland EU-länderna. Island, Finland och Spanien har lägre med 2,7, 3,2 och 3,5 döda av 1000 levande födda år 2001¹⁰.

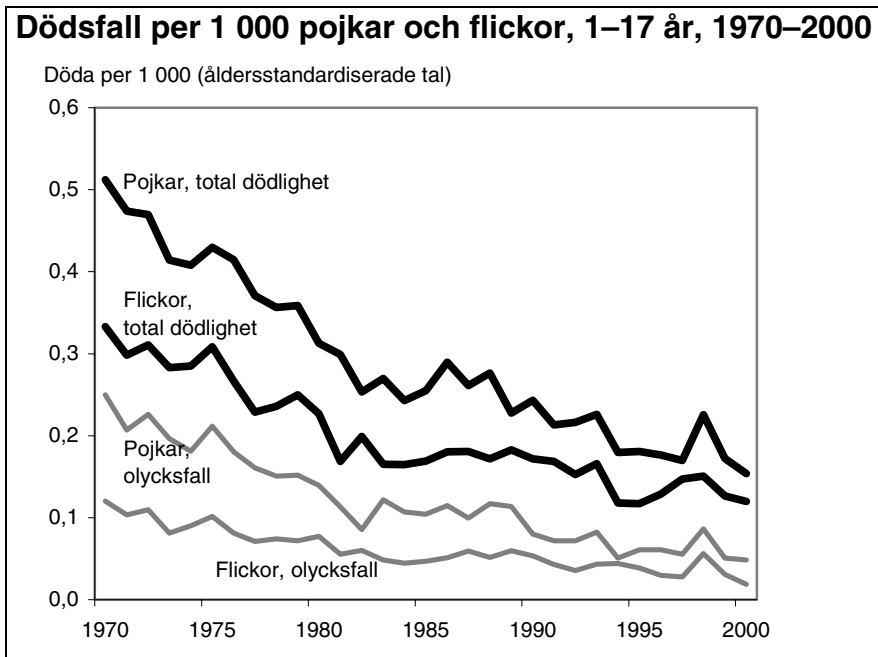
Källa: SCB, Befolkningsstatistik del 4

Även efter första levnadsåret har dödligheten bland barn sjunkit. Genomsnittligt för hela gruppen pojkar 1–17 år har dödligheten, i ålderstandardiserade tal, minskat för pojkar från 0,51 per 1 000 år 1970 till 0,15 år 2000. För flickor har dödligheten minskat från 0,33 till 0,12 per 1 000. Det är en mycket låg dödlighet jämfört med spädbarnsdödligheten som är nästan 30 gånger högre.

¹⁰ Europarådet Europe-wide comparative review Preliminära uppgifter.

Ålderstandardiseringen har gjorts så att man för flickor och pojkar, applicerar den åldersfördelning som för vardera könet gällde år 2000. På det sättet får man en mer rättvisande bild av dödlighetsförändringarna. Effekten av ändrad åldersfördelning inom gruppen har på så sätt tagits bort.

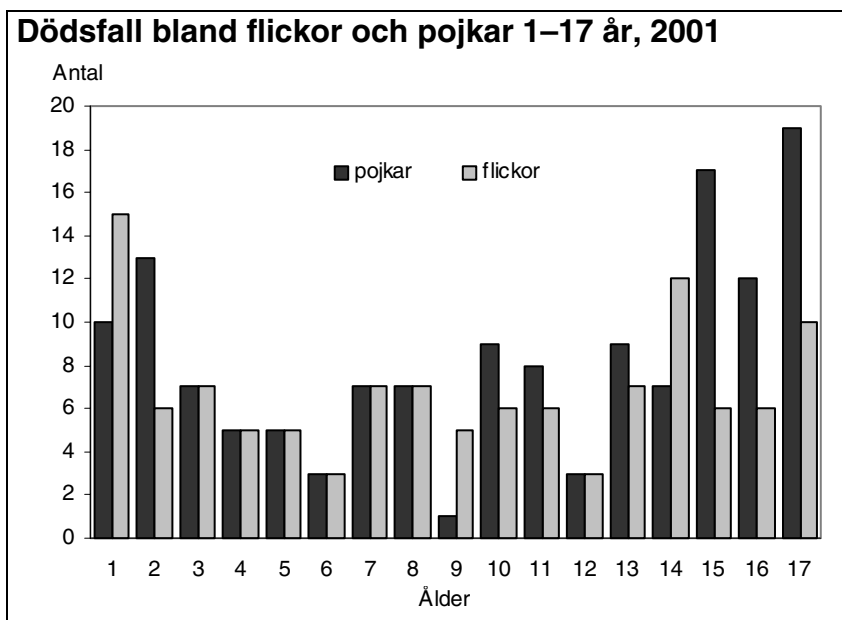
En stor del av dödlighetsminskningen utgörs av minskad olycksdödlighet. Genomsnittligt för hela gruppen pojkar 1–17 år består mer än hälften av dödlighetsnedgången från 1970 av minskat antal olyckor med dödlig utgång. För flickor utgör minskad dödlighet i olycksfall knappt hälften av den totala dödlighetsminskningen. Under perioden har olycksförebyggande arbete bedrivits på en rad områden.

Åldersstandardiserat efter medelfolkmängden 2000

Källa: Dödsorsaksregistret, Epidemiologiskt Centrum, Socialstyrelsen

Jämfört med första åldersåret, med totalt 334 dödsfall år 2001, så är antalet relativt litet i åldrarna mellan 1 och 17 år och vanligen lägre för flickor än för pojkar. För varje åldersår upp till 17 år är det med några undantag högst 10 pojkar och högst 10 flickor som avlidit. Från 14–15 års ålder ökar antalet dödsfall, speciellt för pojkar. I åldrarna från 18 år ökar dödligheten ytterligare. En stor del av dödsfallen beror av olycksfall och ökningen av antalet döda är särskilt markant i körkortsåldern.

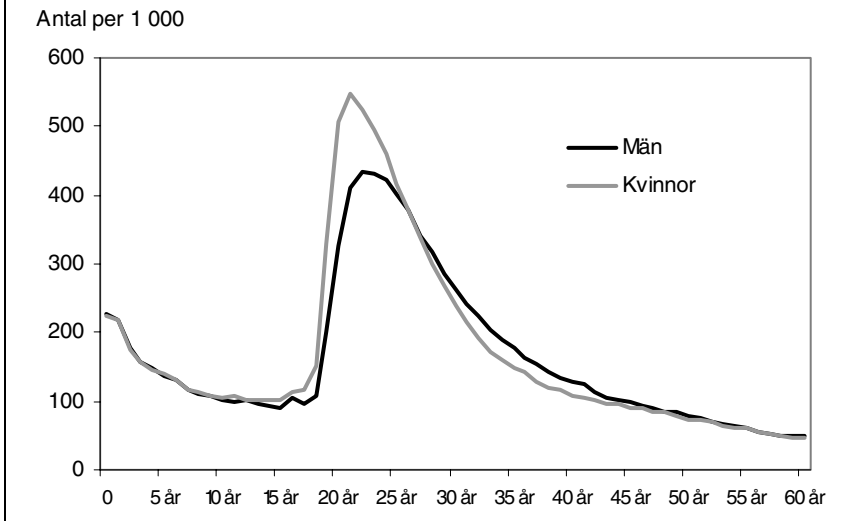

Källa: SCB, Befolkningsstatistik 2001 del 4

Flyttningar

Att flytta är en ganska vanlig händelse i en persons liv. Upp till och med 17 års ålder flyttar barn i genomsnitt knappt 2,3 gånger. Det är ungefär lika vanligt som för personer i åldrarna 30 år till 45 år dvs. i de åldrar där vi återfinner föräldrar med hemmaboende barn. Under ungdomarnas frigörelsefas från föräldrarna till dess de unga har etablerat sig på bostads- och arbetsmarknaden är omflyttningen intensiv. Enligt uppgifter i befolkningsregistret registreras fem flyttningar i genomsnitt per kvinna och fyra per man i åldersintervallet 18–29 år. Det är naturligtvis vanligt att kortvariga bosättningar aldrig registreras. Det gör att antalet flyttningar i ungdomsåren i genomsnitt är fler än så.

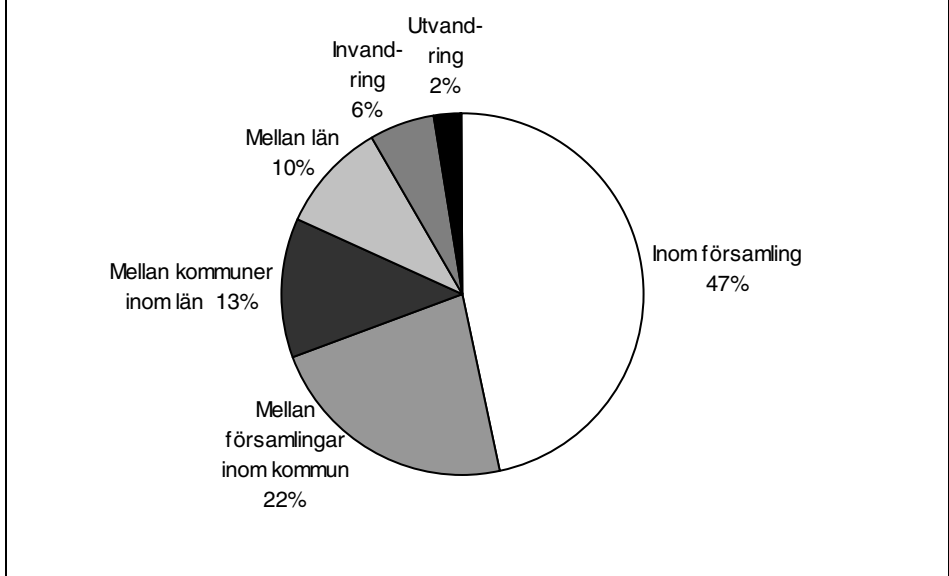
Flyttningar per 1 000 av folkmängden 2001

Källa: SCB, Befolkningsstatistik 2001

De kortväga flyttningarna dominerar bland barn. Nästan varannan flyttning sker inom samma församling. Sju av tio flyttningar äger rum inom den egna kommunen. Värt att notera är att sex procent av samtliga flyttningar bland barn sker direkt från utlandet till Sverige.

Kortväga och långväga flyttningar bland barn 2001

Källa: SCB, Befolkningsstatistik

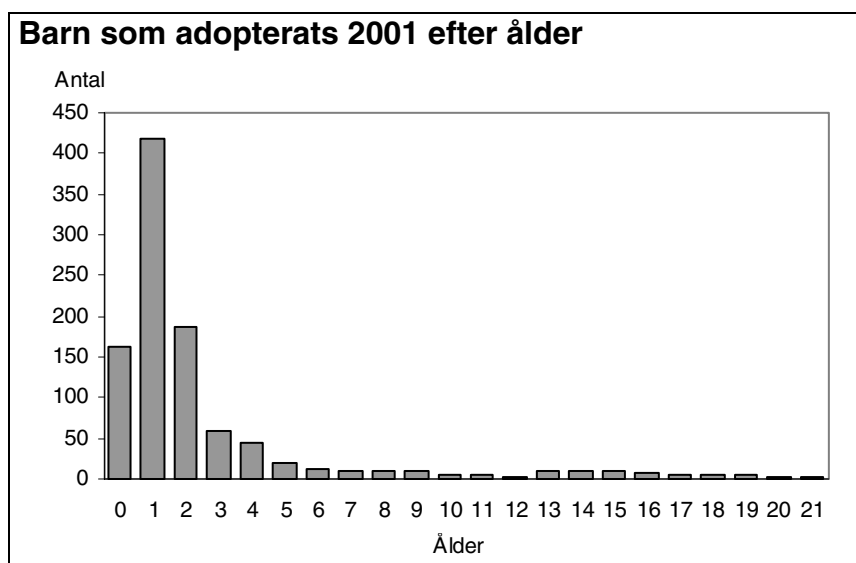
Adoptioner 1999

Se tabell 3.8–9 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

Ca 1 000 barn adopteras årligen i Sverige. År 2001 var de vanligaste ursprungsländerna Kina (195 barn), Colombia (137 barn) och Sydkorea (119 barn).

På bara ett par år har antalet adoptioner från Kina nära fördubblats, antalet från Colombia ökat något och antalet från Sydkorea varit oförändrat. Tidigare stora adoptionsländer som Indien och Vietnam har gått tillbaka och medan adoptioner från Sri Lanka och Chile praktiskt taget upphört.

Den vanliga åldern för adoption är ett år. Över 40 procent av de barn som adopterades 2001 fyllde ett år under adoptionsåret.

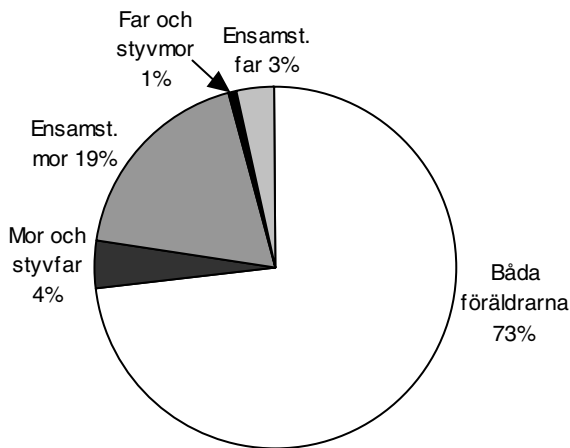
Källa: SCB, Befolkningsstatistik

Föräldrar och syskon

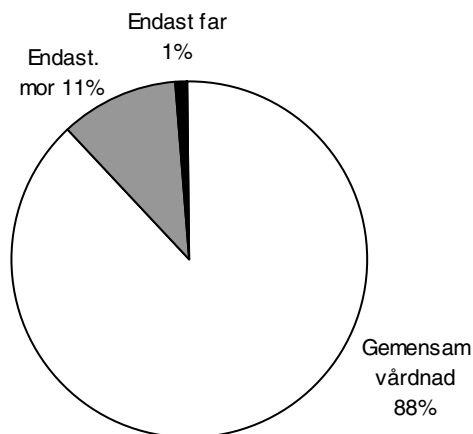
Se tabellerna 4 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Trots att många barn inte bor med båda sina biologiska föräldrar har ändå de flesta tillgång till både mamma och pappa. Av alla 1–17-åringar bor 73 procent med båda sina biologiska föräldrar eller adoptivföräldrar. Men det är fler föräldrapar än så som har gemensam vårdnad om barnen. Det gäller 88 procent av alla barn 1–17 år.

Bor med bägge eller en av föräldrarna 1–17 år 2001

Gemensam och ensam vårdnad alla barn 1–17 år 2001

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Gemensam och ensam vårdnad

De flesta föräldrar har gemensam vårdnad om sina barn. Det innebär att båda har ansvar för att barnet får vad det behöver och har rätt till. När föräldrarna inte bor ihop ska de tillsammans besluta vem av dem som ska vårda barnet och ha det hos sig och hur den andra föräldern ska träffa barnet. Gemensam vårdnad betyder inte att barnet bor lika mycket hos båda föräldrarna. De flesta bor permanent med mamman.

Gifta föräldrar har automatiskt gemensam vårdnad om sina gemensamma barn och vårdnaden kvarstår även efter en separation. Ogifta föräldrar kan numera enkelt anmäla att de vill ha gemensam vårdnad. Anmälan görs i allmänhet i samband med faderskapsbekräftelse. Även för sambor kvarstår den gemensamma vårdnaden efter en separation.

Om någon av föräldrarna begär det kan frågan om ensam vårdnad tas upp i domstol och beslutas om där. Om föräldrarna är överens kan de istället skriva ett avtal om ensam vårdnad som socialnämnden sedan godkänner om de finner att det är till barnets bästa.

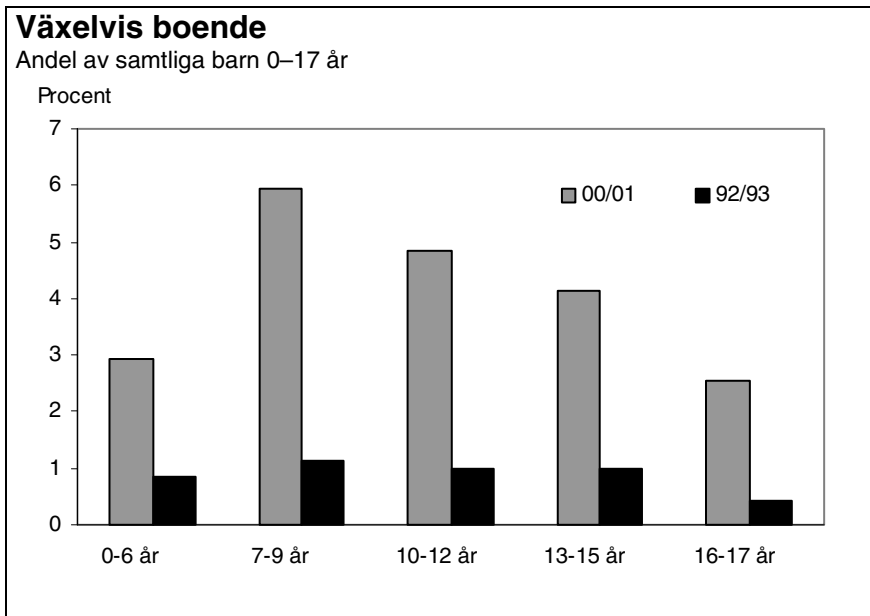
Att ha vården om barnet innebär att leva med barnet och sköta om dess vardagsbestyr. *Att ha vården* betyder således inte detsamma som *att ha vårdnaden*.

Källa: Socialstyrelsen *Gemensam vårdnad – vad innebär det?* <http://www.sos.se>

Umgänge och växelvis boende

Se tabell 5.8–9 Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Många barn som inte bor med båda sina föräldrar träffar dem ändå regelbundet. De bor tillsammans i perioder eller barnet bor kanske lika mycket med var och en av föräldrarna. I det senare fallet talar vi om växelvis boende. Detta har ökat kraftigt från 1 procent av samtliga barn 1992/93 till 4 procent åren 2000/2001. Uppgifterna om växelvis boende har erhållits från intervjuer med den ena av barnets föräldrar.

Källa: SCB Undersökningar om levnadsförhållanden (ULF)

Se tabell 5.8 Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Barn som bor hos båda sina föräldrar

Se tabell 4.2 och 4.5 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Nära tre fjärdedelar, 73 procent, av alla 0–17-åringar är skrivna tillsammans med båda sina föräldrar. Vi använder folkbokföringens adressuppgifter för att bestämma vilka som bor tillsammans. Det finns ingen anledning tro annat än att det blir rätt i de allra flesta fall, även om folkbokföringen inte alltid avspeglar det verkliga boendet.

Barn som bor med sina bägge biologiska föräldrar eller med adoptivföräldrar tillhör för det mesta en s.k. traditionell kärnfamilj dvs. en familj med mamma och pappa och enbart deras gemensamma barn (adoptivbarn och fosterbarn kan ingå). Totalt 70 procent av barnen tillhör en sådan familj. Tre procent, 78 400 barn, bor med sina bägge ursprungliga föräldrar men har äldre syskon som är mammans eller pappans särbarn dvs. barn till en av parterna enbart. Barnen bor i ombildad familj¹¹ med halvsyskon.

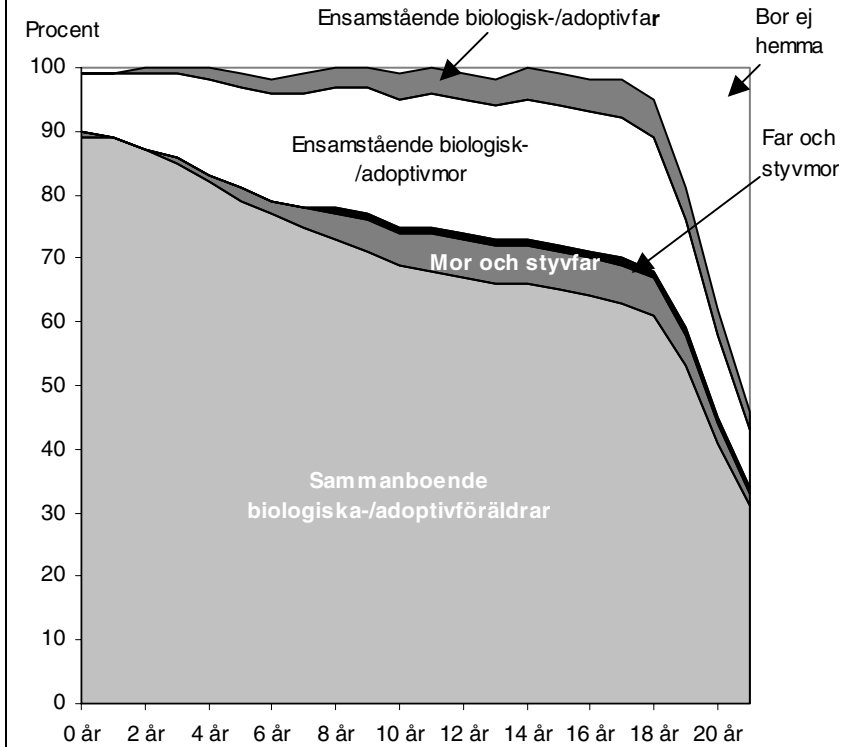
Med barnens ökande ålder blir det mindre vanligt att de bor med bägge sina biologiska föräldrar eller adoptivföräldrar. Medan 89 procent av 1-åringarna bodde med sina bägge föräldrar vid årets slut 2001 gällde det 63 procent av 17-åringar. Även i övre tonåren är det således vanligast att bo med bägge sina biologiska/adoptivföräldrar även om det är alltfler som har en styvföräldrar eller ensamstående förälder.

Föräldrarna har inte alltid gemensam vårdnad för de gemensamma barn som de båda bor tillsammans med. Gifta föräldrar har alltid det. Men trots att det numera är enkelt för samboföräldrar att anmäla att de vill ha gemensam vårdnad är det inte alla som gör det. Fr.o.m. 1.3.1991 förenklades förfaringsättet vid anmälan om gemensam vårdnad. Det avspeglas i att för barn födda 1991 eller senare (0–10 år 31.12.2001) är gemensam vårdnad mycket vanligare än för äldre gemensamma barn till samboföräldrar. Det kan finnas flera skäl till att inte samtliga samboföräldrar med gemensamma yngre barn har gemensam vårdnad. En farhåga är att ointresse för föräldraförsäkringens pappamånad kan spela in. Denna är aktuell för gifta föräldrar och för icke-gifta föräldrar som har gemensam vårdnad. I andra fall får mamman utnyttja hela föräldraförsäkringen.

¹¹ Ombildad familj = Familj där mannen eller kvinnan eller båda har med barn från ett tidigare förhållande. Ofta har paret också gemensamma barn. Det senare gäller alltid i vår redovisning av sambor. Sambor som saknar gemensamma barn har vi inte haft möjlighet notera. Föräldrarna kommer istället att räknas som ensamstående med barn

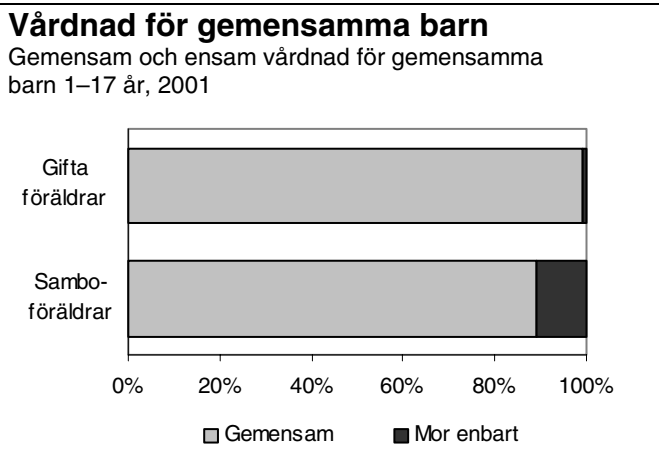
Familjetyp

Barn och ungdomar som bor med båda sina biologiska föräldrar, ensamstående föräldrar eller styvföräldrar, 2001

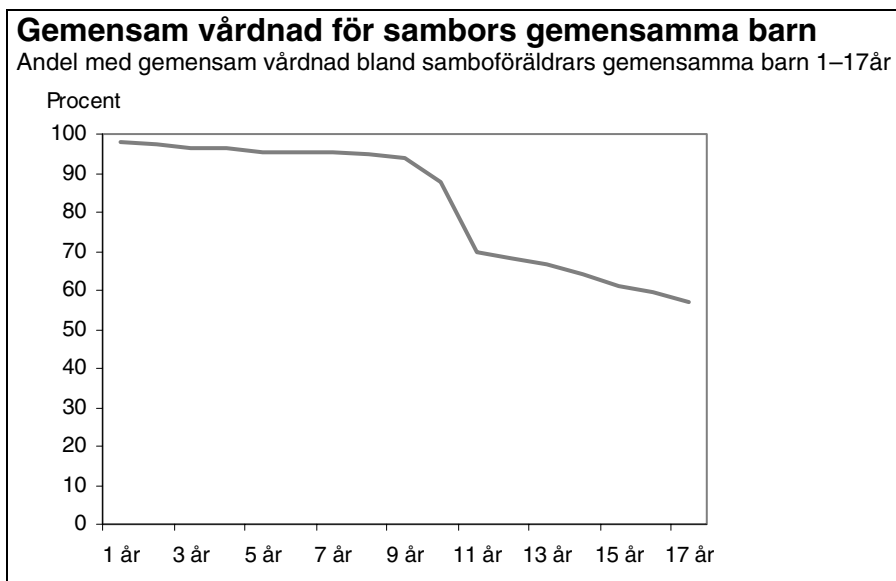

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Se tabell 4.2.b Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.
 Se tabell 4.3 Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Många har ensamstående förälder

Se tabell 4.1 och 4.3 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Sett över en lång period från 1960–70-tal har det alltså blivit vanligare att barnen lever skilda från en av sina föräldrar. Under senare år har dock förändringarna varit små, oförändrad bland de yngre, något fler ”separerade” bland tonåringar.

Barn som inte bor med båda sina biologiska föräldrar bor antingen med ensamstående förälder eller med mor/far och en styvförälder. Här blir det svårare att redovisa helt rättvisande statistik. När vi här talar om ensamstående föräldrar ingår även sambofamiljer utan gemensamma barn. I intervjuundersökningar där föräldrar direkt tillfrågas får vi en bättre avgränsning men får också slumpfel. ”Mest rätt” är antagligen vad vi i tabellen nedan angett som korrigerad registerstatistik. Fortsättningsvis kommer vi dock att använda vad vi nedan kallat Registerstatistik.

Andel barn med ensamstående förälder enligt olika källor Procent

Statistikkälla	Barnets ålder					Ensamstående	
	0	1–5	6–12	13–17	0–17	mamma	pappa
Registerstatistik 2001	–	15	23	27	21	18	3
Korrigerad registerstatistik					17	14	3
ULF 2000/2001	3	10	17	21	16	12	4
AKU 2001	5	12	20	22	17	13	4
HEK 2000	–	14	22	24	20	17	3

Anm: ULF = undersökningen om levnadsförhållanden, här korrigerad för växelboende. AKU = Arbetskraftsundersökningar, HEK = Undersökning om hushållens ekonomi

Den ensamstående föräldern är nästan alltid en mamma. I slutet av 2001 bodde 353 000 barn, 0–17 år, med ensamstående mamma men bara 63 000 med en ensamstående pappa, enligt registerstatistiken. Antalen motsvarar 18 respektive 3 procent av alla 0–17-åringar.

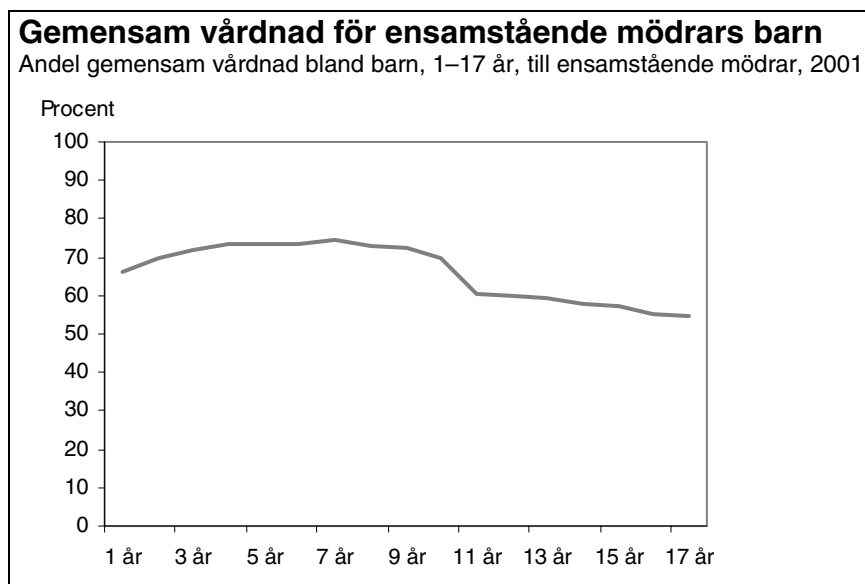
Bland de minsta barnen förekommer det praktiskt taget inte alls att barnet bor endast med pappa. Men det gäller däremot 1 procent av två åringar, 2 procent av 4-åringar, 4 procent av 11-åringar och 5 procent av 14-åringar. Också andelen som bor med ensamstående mamma ökar med barnets stigande ålder, men här är det fråga om 12 procent av 2 åringar och 20–22 procent från 10-års åldern.

År 2001 bodde sammanlagt 10 procent av 1-åringar och 27 procent av 17-åringar med ensamstående förälder. Det är lite vanligare att pojkar har en ensamstående pappa (4 procent) än att flickor har det (3 procent).

Gemensam vårdnad är vanligare när barnet bor med ensamstående pappa än när det bor med ensamstående mamma. För 65 procent av barn med ensamstående mamma har de biologiska föräldrarna gemensam vårdnad. Det är lika vanligt antingen barnet är en flicka eller en pojke. Men 82 procent har gemensam vårdnad när det är pappan som ensam har hand om barnen, 83 procent när det gäller pojkar och 81 procent bland flickor.

Det innebär helt enkelt att en mamma som är ensamstående ganska ofta också har ensam vårdnad om barnet (en tredjedel av barnen) och i praktiskt taget alla övriga fall har hon vårdnad gemensamt med den frånlevande fadern.

Men när det är en pappa som är ensamstående med barn har han inte alls lika ofta ensam vårdnad (15 procent av barnen). Gemensam vårdnad är mycket vanligare. Det är något lite vanligare att pappor har ensam vårdnad om pojkar än om flickor. (16 respektive 14 procent av barnen med ensamstående pappa).

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

De minsta barnen

Se tabell 4.7 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

De flesta barn föds in i en familj med både en mamma och pappa. Exakta uppgifter om hur stor andel av barnen det gäller har vi inte. I slutet av det år barnet fötts är det högst 9 procent men kanske endast 3 eller 5 procent som har ensamstående mamma. Den förra uppgiften kommer från befolkningsregister. Bland annat gör eftersläpning i flyttningsanmälningar uppgiften osäker. Många gånger har nyblivna förstagångsföräldrar kanske inte heller hunnit ordna en bostad som de vill ha. De senare uppgifterna kommer från Undersökningen om levnadsförhållanden (ULF) respektive Arbetskraftsundersökningarna, AKU, som vi har skäl tro är rätt pålitliga i detta avseende¹².

Det tycks vara ovanligare att 0-åringar med syskon har ensamstående förälder än att ensam barnen har det. Kanske är det vanligare att förstfödda föds av en ensamstående mamma än att barn nummer två och tre gör det. Samtidigt är separationsriskerna något större i småbarnsfamiljer med ett barn än i de med två barn¹³ vilket samverkar till att barn utan syskon oftare har en ensamstående förälder.

Antagligen är dock samtliga registeruppgifter i tabellen nedan inte helt tillförlitliga jämfört med uppgifter som man får från intervjuundersökningar.

0-åringar med och utan hemmaboende syskon efter föräldrarnas sammanboende 2001 Procent

Antal hemma- boende syskon 0-21 år	Barnen bor med föräldrar som är			Antal barn
	Sammanboende	ensamstående	Samtliga	
<i>Enligt befolkningsregister.</i>				
Ett syskon	94	6	100	32 996
Två eller flera syskon	91	9	100	18 430
Samtliga	91	9	100	91 653
<i>Enligt intervjuundersökningar.</i>				
Samtliga	95-97	3-5		

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Se tabell 4.7 Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Som syskon räknas hel och halvsyskon som bor kvar i samma familj.

¹² Se Bilaga 2 Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

¹³ SCB Barnfamiljer 1997 Demografiska rapporter 1999:1

Mamma eller pappa har en ny partner

Se tabellerna 4.2, 4.3, 4.5 samt Bilaga 2 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

När barnet inte bor tillsammans med båda sina ursprungliga föräldrar är det vanligare att mamman eller pappan är ensamstående än att hon eller han har en ny partner. Det kan vi bestämt säga även om vi vet att vi underskattar antalet barn med styvföräldrar. I befolkningsregistren blir sambor utan gemensamma barn räknade som ensamstående. I tabellen nedan har vi gjort en justering med hjälp av uppgifter från undersökningen om levnadsförhållanden (ULF). Vi uppskattar andelen barn med ensamstående förälder till 17 snarare än 21 procent. Det betyder att andelen med styvföräldrar blir 9 istället för 5 procent¹⁴.

Sammanlagt nio procent av 0–17-åringar räknar vi således med har en styvfar eller styvmor. För knappt hälften är det alltså fråga om en ny partner där paret inte har barn tillsammans. I övriga styvfamiljer finns det gemensamma barn och där finns således barn som är halvsyskon.

Fortsättningsvis, när vi ser på barn i olika åldrar och med olika bakgrund, måste vi dock hålla oss till befolkningsregistrens uppgifter.

Hemmaboende barn 0–17 år efter familjetyp 31.12.2001

Barnen bor med: fördelning ¹⁵	Enligt befolkningsregister		Uppskattat	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Bägge biologiska/adoptivföräldrar	1 423 000	74	1 423 000	74
Mor och styvfar	75 000	4	162 000	8
Far och styvmor	12 000	1	12 000	1
Ensamstående biol/adoptivmor	351 000	18	264 000	14
Ensamstående biol/adoptivfar	63 000	3	63 000	3
Andra i föräldrars ställe	9 000	0	9 000	0
Uppgift saknas	3 000	0	3 000	0
Samtliga barn	1 936 000	100	1 936 000	100

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Se Bilaga 2 Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Styvföräldern är nästan alltid en styvfar. Omkring 166 000 barn, 0–17 år, bor i s.k. ombildade familjer dvs. familjer där en eller båda föräldrarna har barn med från ett tidigare förhållande. Det är lika vanligt bland flickor som bland pojkar.

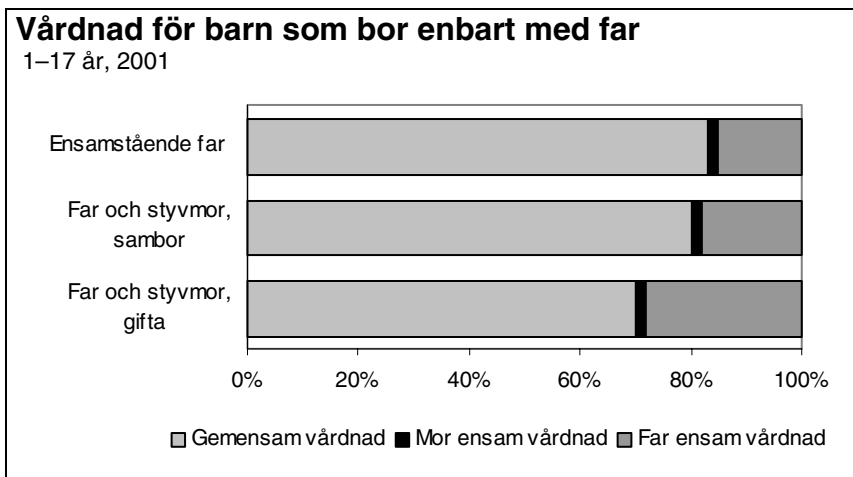
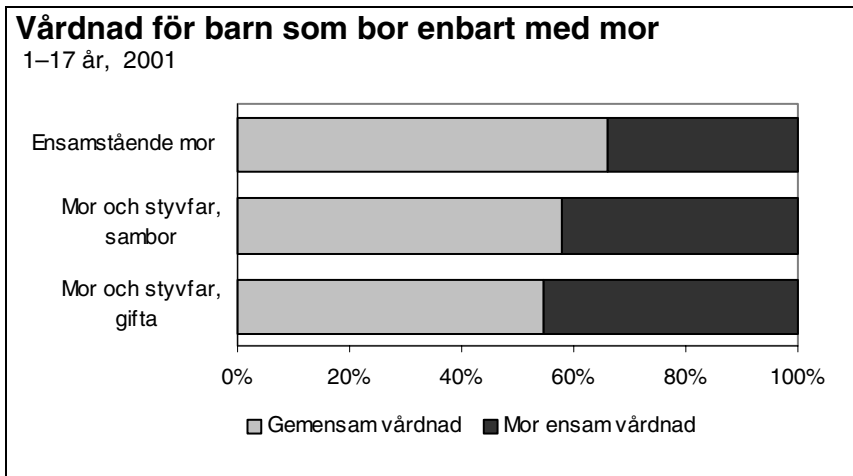
Hälften, 78 000 av de 166 000 barnen, är gemensamt barn till mannen och kvinnan. Av de övriga är 75 000 barn till kvinnan och endast 12 000 är

¹⁴ Motsvarande beräkningar 1999 gav samma resultat. Se SCB Barn och deras familjer 1999 Demografiska rapporter 2000:2

¹⁵ Uppskattad med hjälp av uppgifter från ULF. Se Bilaga 2 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

mannens barn. Nu ska vi komma ihåg att det finns uppskattningsvis ytterligare kanske kring 90 000 barn med styvfar eller styvmor (se uppskattade tal i tabellen ovan). Det är barn i sambofamiljer där det saknas barn som är mannens och kvinnans gemensamma.

Det är vanligare att föräldrarna har gemensam vårdnad när barnet bor med sin biologiska mor enbart än när det också finns en styvfar i familjen. Motsvarande gäller i viss mån även när barnet bor endast med sin biologiska far. Detta har sin motsvarighet i att umgänge med frånlevande förälder, åtminstone i början av 1990-talet, var mer frekvent när den förälder barnet bodde med var ensamstående än när en ny partner hade kommit in i familjen¹⁶. Nya uppgifter om umgänge mellan barn och frånlevande föräldrar har vi endast delvis tillgång till idag.

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

¹⁶ SCB Barn och deras familjer 1992-93 Rapport nr 89 i serien Levnadsförhållanden

Högre utbildning i traditionella kärnfamiljer

Se tabell 4.6, i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

Ju kortare utbildning modern har desto vanligare är det att barnet lever skild från sin far dvs. familjen är oftare ombildad eller modern är ensamstående. Motsvarande tendens men mindre tydlig framkommer när vi ser på fars utbildning.

En dryg femtedel barn i traditionella kärnfamiljer har föräldrar som båda har eftergymnasial utbildning. Hälften har föräldrar som båda har högst gymnasieutbildning. Men det har två tredjedelar av de betydligt färre barnen i ombildade familjer och endast 10 procent har föräldrar som bägge har eftergymnasial utbildning. När föräldrarna har olika utbildningsnivå är det något vanligare att det är mor som har den högre utbildningen.

I ensamståendefamiljerna dominerar utbildning på högst gymnasienivå. Det gäller tre fjärdedelar av barnen.

Barn, 0–17 år, i olika familjetyper efter boföräldrarnas utbildningsnivå 2001

Boföräldrars utbildningsnivå	Barn med sammanboende föräldrar		
	Traditionella kärnfamiljer	Ombildade familjer	Samtliga
Båda högst gymnasium	50	67	52
Båda eftergymnasial	22	10	21
Mor kort, far lång	12	11	12
Mor lång, far kort	16	12	15
Summa	100	100	100
Antal barn	1 344 000	166 000	1 510 000

Förälders utbildningsnivå	Barn med ensamstående förälder		
	Mor	Far	Samtliga
Högst gymnasium	75	76	75
Eftergymnasial	25	24	25
Summa	100	100	100
Antal barn	351 000	63 000	414 000

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Kort utbildning = högst gymnasium . Lång utbildning= eftergymnasial

Se tabell 4.6 *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

Ensamstående vanligare i storstäder

Se tabell 4. 2f i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Kommuner och kommungrupper kan vara ganska olika när det gäller andelen barn i olika familjetyper. I storstäderna är det vanligare än på andra håll att barn bor med en ensamstående förälder. Allra vanligast är det i Sundbyberg där en tredjedel av 0–17-åringar har en ensamstående förälder, i kontrast till t.ex. Sävsjö där motsvarande tal är 11 procent. När man grupperar kommunerna i enlighet med kommunförbundets indelning framträder Storstäderna som en grupp för sig med hög andel barn med ensamförälder, därefter är det ett rätt stort steg till Förortskommuner, Större städer och Medelstora städer och därefter ytterligare ett steg, dock inte stort, till andra mindre kommuner.

Barn 0–17 år i kommuner och kommungrupper efter familjetyper 31.12.1999. Procentandel

Kommungrupp	Sammanboende föräldrar		Ensamstående förälder	Totalt
	Bägge biol/adoptiv	Styv- förälder		
Storstäder	68	4	28	100
Förortskommuner	75	5	20	100
Större städer	74	5	21	100
Medelstora städer	74	5	21	100
Industrikommuner	75	5	19	100
Landsbygdskommuner	75	6	19	100
Glesbygdskommuner	75	6	19	100
Övriga större kommuner	75	6	19	100
Övriga mindre kommuner	75	6	19	100

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

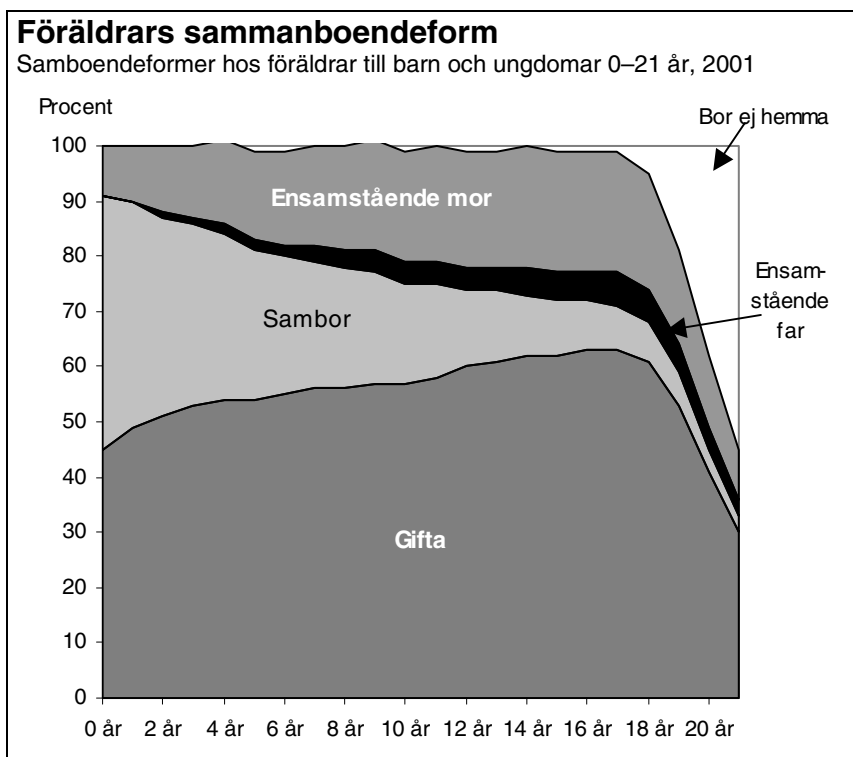
Kommunförbundets indelning i kommuntyper. Se

Se 4.2 och bilaga 5 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Först sambor sedan gifta

Se tabell 4.1 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

De flesta föräldrar har börjat sitt samliv som sambor. Många gifter sig så småningom, antingen i samband med att de får sitt första barn eller senare, och tonårsbarnens föräldrar är vanligtvis gifta. Att ha föräldrar som är sambor hör småbarnsåren till.

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

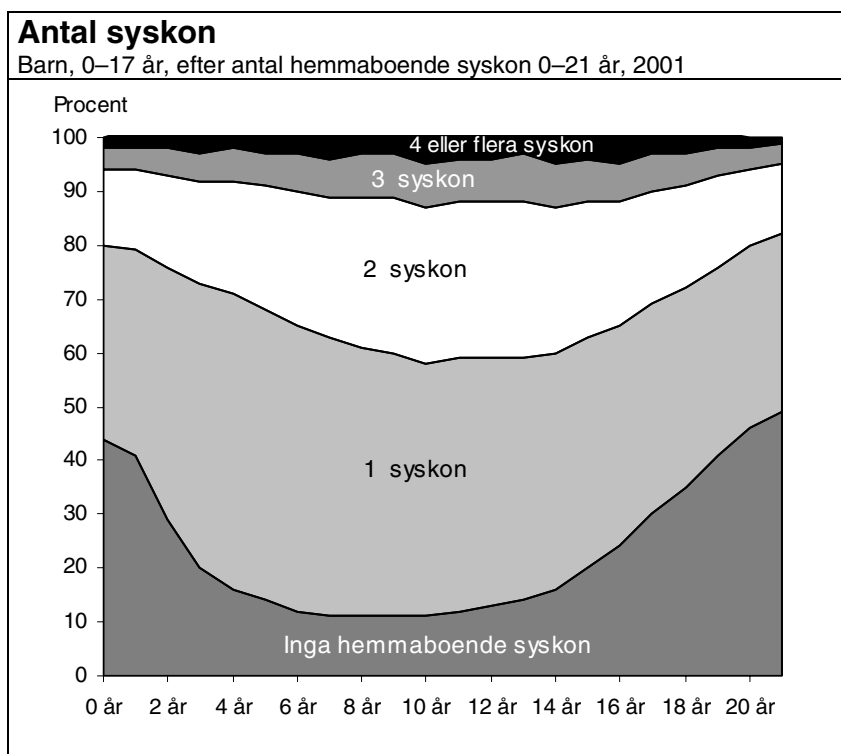
Se tabell 4.1 *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

En tiondel är ensam barn

Se tabell 4.7 och 4.8 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

När barnen hunnit bli 10 år gamla är syskonskaran ofta komplett. Det är inte så vanligt att 10-åringar får ytterligare småsyskon och äldre syskon har ofta ännu inte flyttat hemifrån. Bland barn som är 7–11 år gamla är andelen ensam barn som lägst, 11 procent, medan 89 procent har minst ett hemmaboende syskon i åldern 0–21 år.

Nära hälften, 47 procent, av 10-åringarna har ett hemmaboende syskon, 29 procent har två, 8 procent har tre och 3 procent har fyra syskon eller fler. Ungefär så kan man nog räkna med att syskonskara kommer att se ut långt upp i vuxen ålder. Få syskon tillkommer och de flesta kommer att leva länge.

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Se tabell 4.8 *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

10-åringar med sammanboende föräldrar är sällan ensam barn. Bara 7 procent saknar hemmaboende syskon och nära hälften, 45 procent, har 2 eller flera syskon. I de fåtaligare ensamföräldersfamiljerna är det ganska vanligt med bara ett barn. En dryg fjärdedel, 28 procent, av 10-åringar med

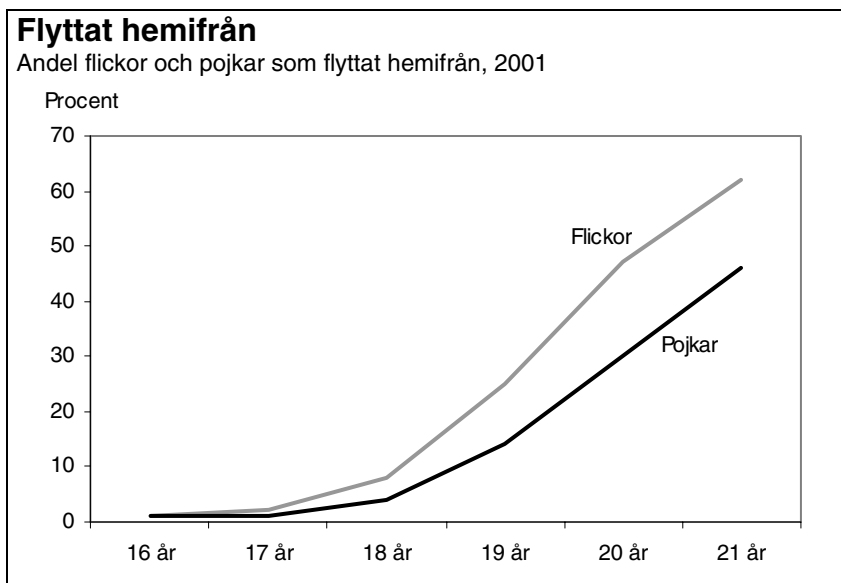
ensamstående förälder är ensam barn. Tjugoåtta procent har två eller flera syskon.

Det är något lite vanligare att vara ensam barn i storstäder än i andra regioner och det gäller både barn i familjer med sammanboende och i familjer med ensamstående förälder.

Flytten hemifrån

Se tabell 4.4 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Att flytta hemifrån är ofta inte något som sker från en dag till annan. Ungdomar prövar på att bo med kompisar, flyttar hem igen efter ett tag och ger sig iväg igen. Ibland sker första flytten hemifrån i samband med studier på annan ort och det kan dröja innan den unge betraktar sig som flyttad på ”riktigt”. Det kan i varje fall ta ett tag innan flyttanmälan lämnas in och den som flyttat blir folkbokförd på en ny adress. Men då är det antagligen fråga om en ganska definitiv flytt. Det är flytt i den meningen som vi kan redogöra för här.

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Se tabell 4.4 Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Flickor flyttar hemifrån tidigare än pojkar. Många unga män gör värnplikt och under den tiden blir de i allmänhet här noterade som kvarboende hemma. En del av flickornas tidigare flytt hemifrån har att göra med att de bildar familj tidigare än pojkarna. Att vara sambo, men utan att ha fått

barn, är antagligen ganska vanligt¹⁷. År 2001 var 4 procent av 21-åriga flickor gifta. Hur många som var sambor utan att ha barn vet vi inte. Sammanlagt 7 procent hade barn.

Bland 21-åriga män var 1 procent gifta dock utan barn. Den enda procent som var fäder var sambor. 62 procent av 21-åriga flickor hade flyttat hemifrån och 46 procent av pojkarna.

Att 21-åringar har flyttat hemifrån, i meningen ”ha annan folkbokföringsadress än föräldrarna”, är allra vanligast i Större städer¹⁸ och det gäller både flickor och pojkar. Därefter kommer Storstäder och som tredje kategori Medelstora städer.

Storstädernas förortskommuner har lägst andel frånflyttade ungdomar. Jämfört med Storstäderna är bostäderna ofta större i förorter. Det kan möjligen vara ett skäl till de stora skillnaderna mellan storstaden och dess förorter. Ett annat skäl är att storstäderna i högre grad än förortskommunerna är inflyttningsort för många ungdomar, både studerande och andra, som lämnat föräldrahemmet. I s.k. Övriga mindre kommuner är andelen frånflyttade också rätt låg både bland flickor och pojkar, för pojkar också i Glesbygdskommuner

Flyttat hemifrån per kommungrupp

Andel flickor och pojkar, 21 år, som flyttat hemifrån i olika kommungrupper 2001. Procent

	Flickor	Pojkar
Storstäder	65	49
Förortskommuner	43	26
Större städer	72	58
Medelstora städer	62	45
Industrikommuner	59	42
Landsbygdskommuner	55	36
Glesbygdskommuner	55	33
Övriga större kommuner	55	40
Övriga mindre kommuner	52	36
Hela riket	62	46

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Se tabell 4.4 *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

Flickor och pojkar

År 2001 fanns det 52 000 fler pojkar än flickor i åldrarna 0–17 år. Det föds 105–106 pojkar på 100 flickor. Under barndomen minskar pojkarnas överrepresentation, men ytterst lite. Dödligheten är större bland pojkar än bland flickor och särskilt i tonåren. Olyckor är den största orsaken till

¹⁷ År 1991 levde nästan 40 procent av 23-åriga flickor i par enligt vad som framgick från intervjuer. SCB Kvinnors och mäns liv del 2 Parbildning och separationer Demografiska rapporter 1995:2.2

¹⁸ Kommunförbundets indelning i kommungrupper. Se bilaga 5 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

dödsfall i dessa åldrar och drabbar pojkar mer än flickor. Även spädbarnsdödligheten är högre bland pojkar än bland flickor.

Flickors och pojkars uppväxtfamiljer ser praktiskt taget likadana ut utom i två avseenden, nämligen andelen som bor med ensamstående pappa, och andelen som flyttat hemifrån.

Man kan se att pojkar i något högre utsträckning än flickor bor med en ensamstående pappa. Men man ska komma ihåg att skillnaderna är små. Likheter är trots allt mer iögonfallande än skillnaderna. Fyra procent av pojkarna och 3 procent av flickorna bor med en ensamstående pappa. Det motsvarar 34 000 flickor och 48 000 pojkar. Pojkarnas högre andel bland ensamstående fäder ökar något med ökande ålder. Också i familjer med ensamstående mor finns det något fler pojkar än flickor. Men pojkarnas överrepresentation är där mindre än för barnbefolkningen i sin helhet.

Antal pojkar per 100 flickor i olika sammanboendeformer 2001

Ålder	Samtliga barn	Sammanboende föräldrar	Ensamstående mor	Ensamstående far	Flyttat hemifrån
0	106	–	–	–	
1–5	105	105	105	121	
6–12	105	105	101	131	
13–17	106	106	98	139	59
18–21	105	125	116	164	68
0–17	105	106	101	133	60
0–21	105	108	103	140	68

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

I åldrarna över 17 år överväger pojkarna bland hemmaboende ungdomar inte bara för att de är fler totalt sett utan också för att flickor flyttar hemifrån tidigare än pojkar. Det är den andra märkbara skillnaden mellan flickor och pojkar när det gäller uppväxtfamiljen (se avsnittet Flytten hemifrån ovan).

Man kan också se en liten skillnad mellan flickor och pojkar när det gäller ensam eller gemensam vårdnad. Pappor har ensam vårdnad om 6 500 flickor och om 7 800 pojkar och mammor om 97 000 flickor och 100 000 pojkar. De finns en överrepresentation som är större än för hela barnbefolkningen, av pojkar bland dem som har pappa som ensam vårdnadshavare och motsvarande underrepresentation bland dem som har mamma som ensam vårdnadshavare. Men skillnaden är inte större än att bland både pojkar och flickor är det en procent som har en pappa som ensam vårdnadshavare och 11 procent som har en mamma som ensam vårdnadshavare. Både bland mammor och pappor med ensam vårdnad finns det nästan lika många flickor som pojkar. De allra flesta barn som inte bor med båda föräldrarna bor tillsammans med mamma och det gäller i praktiskt samma grad för både flickor och pojkar. På samma sätt är det oftast mamma som har vårdnaden i de fall den inte är gemensam.

Antal pojkar per 100 flickor med gemensam och ensam vårdnad 2001

Ålder	Samtliga barn	Gemensam vårdnad	Ensam vårdnad	
			mor	far
1–5	105	105	104	124
6–12	105	106	103	117
13–17	106	106	102	121
1–17	106	106	103	120

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Förändringar över tid

Åldersstrukturen i barnpopulationen förändras med variationer i antal födda. Det slutande 1980-talets stora barnkullar syns som en puckel i ålderspyramiden och kommer att förflyttas uppåt år för år. På samma sätt kommer det slutande 1990-talets små barnkullar att framstå som ”hål” i pyramiden, inbuktningar som vi kommer att kunna följa i decennier framåt (se kapitel Barnen i befolkningen).

Invandrarbarn

Andelen utlandsfödda barn har varit konstant 6 procent sedan mitten av 1990-talet men ökat med en procentenhet sedan mitten av 1980-talet. Likaså har andelen Sverigefödda barn med utländsk bakgrund ökat långsamt över tid.

Andel barn med utländsk bakgrund

År	Andel barn födda utomlands	Andel barn födda i Sverige och med bägge föräldrarna		
		en av födda	en av födda	minst en av utomlands
1985	4			
1987	4			17
1989	5			18
1994	6	6	10	16
1995	6	6	10	16
1996	6	7	11	18
1997	6	8	10	18
1998	6	8	10	18
1999	6	8	10	18
2000	6	8	10	18
2001	6	8	10	18

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB)

Skild från en av föräldrarna

Under nästan ett halvt sekel, från 1960-talet till idag, har vi haft en utveckling mot att det blivit mindre vanligt att barn lever med båda sina biologiska föräldrar. 1966–75 var det 82 procent av 16 åringar som levde med båda sina biologiska föräldrar. Till år 2001 hade den andelen sjunkit till 64 procent. På de två åren från 1999 till 2001 har andelen sjunkit med en procentenhet. Men går vi tillbaka till 1900-talet första hälft, finner vi,

att även då var det vanligt att barn levde skilda från en av sina biologiska föräldrar. Då berodde det huvudsakligen på att en av föräldrarna avlidit medan det idag är separationer som ligger bakom.

Men förr var det inte heller ovanligt att 16-åringar hade flyttat hemifrån. Det är ett skäl till att andelen som bodde med bägge föräldrarna var så låg som 69 procent under åren 1916–1925. Kring 1990 kunde man med skäl säga att det var lika vanligt i början av seklet som nu att barn levde skilda från sina biologiska föräldrar. Men räknar vi enbart på de 16-åringar som fortfarande var hemmaboende blir andelen för perioden 1916–1925 betydligt högre, 78 procent, dvs. ungefär som 1976–85 men högre än idag och högre än 1990.

Andel barn i olika åldrar som bor tillsammans med båda sina biologiska/adoptivföräldrar 1916–2001

Period	2 år			7 år		12 år		16-åringar		17-åringar		Källor
	Procentandel av samtliga			Procentandel av samtliga		Procentandel av samtliga		hemma-boende		Procentandel samtliga hemma-boende		
1916–25								69	78			ULF
1926–35								72	78			ULF
1936–45								74	82			ULF
1946–55								74	80			ULF
1960					88							15:e register
1956–65								79	82			ULF
1965	90					83						15:e register
1966–75								82	84			ULF
1970					85					76		15:e register
1976–85								76	77			ULF
1975	88					79						15:e register
1980					80					70		15:e register
1985								70	70	69	69	FOB bearb
1990								70	68	68	68	FOB bearb
1998	87	75	70					66	67	66	67	ÅB98
1999	87	75	69					65	66	65	66	ÅB99
2000	87	75	68					65	65	64	65	ÅB00
2001	87	75	67					64	65	63	64	ÅB01

ULF = Undersökningen om levnadsförhållanden Bearbetning av tabell 3.1 i Familj i förändring Rapport nr 71 i serien levnadsförhållanden

15:e register = Äldre bearbetningar av register över 15:e födda redovisat i SCB

Utvecklingsarbete med statistiksystem om barns och ungdomars levnadsförhållanden. Promemoria

FoB bearb = bearbetningar av 1985 och 1990 års folk- och bostadsräkningar redovisade i SCB Be 13 SN 9401 Barnens familjeförhållanden 1990 och i Be 13 SM 9201 Barnens familjeförhållanden 1985. ÅB = Årlig barnstatistik.

Barn med ensamstående förälder

Nästan alla statistikkällor ger felskattningar av andelen barn med ensamstående förälder. Det enda vi är i stort sett säkra på är andelen barn med gifta föräldrar, andelen med samboföräldrar med gemensamma barn och andelen som bor med sina båda biologiska/adoptivföräldrar. Övriga barn har vi svårt att fördela på dem med ensamstående förälder och

dem med samboföräldrar (utan gemensamma barn). Även intervjuundersökningar som undersökningen om levnadsförhållanden (ULF) ger fel som med tiden blir allt större. Det beror på att vi vanligtvis inte mäter det s.k. växelboendet bland barn.¹⁹ Mycket talar dock för att allt större andel av barnen har ensamstående förälder. Mätt på samma sätt i ULF skulle andelen ha ökat med nästan 7 procentenheter från åren 1984/85 till år 2001 (från 12,7 till 19,4). Ökningen är antagligen något överskattad. Den mest troliga är att nivån år 2001 ligger på mellan 16 och 17 procent barn med ensamstående förälder och att tidigare års skattningar är för höga.

Andel barn med ensamstående föräldrar 1984–2001

	0–6 år	7–12 år	13–17 år	Samtliga
1984/85	9,0	13,4	15,9	12,7
1986/87	10,6	13,6	16,7	13,4
1988/89	10,6	14,2	17,6	14,0
1990/91	8,6	14,0	18,5	13,2
1992/93	12,4	14,7	21,3	15,5
1994/95	12,5	17,7	21,2	16,5
1996/97	13,8	19,0	21,4	17,5
1998/99	13,4	20,8	24,3	18,3
2001	13,1	21,1	23,6	19,4
2001 korrigerad	10,7	17,2	21,1	16,2

Källa: SCB Undersökningen om levnadsförhållanden ULF. År 2001 har det varit möjligt att korrigera för dubbelräkning av växelboende barn

Små förändringar på kort sikt

Sett över de få år, 1998–2001, då vi haft en regelbunden registerbaserad barnstatistik, är det ganska lite som har förändrats vad gäller sammansättningen av barnens familjer. Den förändring vi ser från 1999 till 2001 i andel barn som bor med sina båda biologiska/adoptivförälder beror till en tredjedel på en förändrad åldersfördelning i barnpopulationen. Om åldersfördelningen hade varit oförändrad 1998 till 2001 skulle andelen barn som bodde med sina båda biologiska föräldrar endast minskat från 74,6 procent till 73,4.

¹⁹ Växelboende barn riskerar bli dubbelräknade i alla intervjuundersökningar. Vart åttonde år finns det i ULF möjlighet att korrigera för det.

Familjetyp 1998–2001 bland barn 0–17 år

År	Båda biol/ adoptiv föräldrar	Styvföräldrar mor och o styvfar	far o styvmor	Ensamstående mamma	pappa	Summa
1998 åld.standardiserat	74,6					
1998	75,1	4	1	17	3	100
1999	73,9	4	1	18	3	100
2000	74,4	4	1	18	3	100
2001	73,4	4	1	18	3	100

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Anm. Åldersstandardisering med 2001 års åldersfördelning.

Bland föräldrar som är sammanboende är de flesta gifta. Men andelen sambor (med gemensamma barn) har ökat något lite från 1998–2001 på bekostnad av gifta. Åldersfördelningen bland de sammanboendes barn har förändrats något över åren. Förskolebarnen har blivit proportionellt färre och tonåringarna fler. Det har gjort att förändringen av andelen sambor (med gemensamma barn) dämpas. Om åldersfördelningen hade varit densamma 1998 som 2001 kan man anta att andelen barn med samboföräldrar bland dem med sammanboende föräldrar hade ökat från 24,5 till 27,5 procent.

Andel med samboföräldrar av alla med sammanboende boföräldrar

Andel bland barn 0–17 år med sammanboende boföräldrar.

1998 ålderstandardiserat	24,5
1998	25,2
1999	26,0
2000	26,6
2001	27,5

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Gemensam vårdnad blir vanligare

Helt förväntat blir gemensam vårdnad vanligare. Det förenklade anmälningförfarande som infördes för samboföräldrar 1991 gjorde att allt fler såg till att få gemensam vårdnad. Detta gör sig nu gällande för nya barnkullar och totalt sett ökar då andelen med gemensam vårdnad. Förändringen gör sig inte bara gällande för sambornas barn utan också för de ensamståendes barn där föräldrarna i viss utsträckning är före detta sambor. Precis som för de gifta kvarstår den gemensamma vårdnaden också för sambor efter en separation.

Gemensam och ensam vårdnad 1999–2001

	Andel med gemensam vårdnad	ensam vårdnad mor	far	Andel med gemensam vårdnad sambors gemen- samma barn	Ensamstående mor	far
1999	87	12	1	85	62	80
2000	87	11	1	87	63	81
2001	88	11	1	89	65	82

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Separation mellan föräldrar

Se tabellerna 5 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

År 2001 berördes omkring 52 000 barn av en separation mellan föräldrarna. Då är separationer t.o.m. det år barnen fyller 18 inräknade men inte separationer mellan nyföddas föräldrar och inte heller separationer mellan sambor som saknar gemensamma barn. Å andra sidan kan en del av de isärflyttningar mellan föräldrar som vi tagit med, i realiteten vara tillfälliga och felaktigt klassade som separation. Exakta tal är inte möjliga att ge men av allt att döma är ändå storleksordningen riktig.

Separation = Isärflyttning

Separation definieras som isärflyttning mellan föräldrar eller andra vuxna i föräldrars ställe som barnen bor med. Det är alltså fråga om separation mellan boföräldrar. Oftast är boföräldrarna desamma som barnens biologiska föräldrar men kan vara t.ex. mor och styvfar.

Föräldrar som varit folkbokförda tillsammans i slutet av året före separationen (här 31.12.2000) men inte i slutet av året därpå (31.12.2001) räknas som isärflyttade. Om båda emigrerat räknas de ej som separerade. När endast en av föräldrarna emigrerat har paret räknats som separerat²⁰. Om föräldrar avlidit anses paret ej separerat. Gifta föräldrar flyttar ofta isär innan en formell skilsmässa ägt rum.

Isärflyttning är inte alltid detsamma som separation. Av olika skäl kan föräldrar under en tid vara tvungna att bo på olika håll. En familjeflytt kan ske i etapper, någon kan bo på annan ort en tid etc. Vi kan av dessa skäl få en viss överskattning av antalet separationer.

Ett isärflyttat par kan också flytta samman igen efter en tid. År 1991²¹ var det 8 000 svenskfödda 2 –17 åringar vars biologiska föräldrar flyttat samman under det senaste året. En del av dessa föräldrar hade antagligen bott ihop även tidigare. Den tidigare isärflyttningen var kanske egentligen inte en separation. Omkring 11 000 svenskfödda 0 – åringar och 1 – åringar var i samma situation 1991 men där kan man kanske förmoda att det var vanligare att föräldrarna flyttat samman för första gången.

Samtidigt som vi således underskattar antalet separationer genom att vi saknar kunskap om isärflyttning i de nyföddas familjer och bland sambor utan gemensamma barn, så riskerar vi överskatta genom att vissa isärflyttningar egentligen inte innebär att paret har separerat. I det förra fallet rör det sig om kanske 10 –12 000 för få registrerade separationer i andra fallet om kanske 10 – 20 000 för många.

²⁰ Tidigare jämförelser (1998) där par, med en emigrerad, i ena fallet räknades in i gruppen separerade i andra fallet inte, har visat att resultaten blir praktiskt taget desamma.

²¹ SCB Barnens familjeförhållanden år 1990 Be 13 SM 9401

Vanligare under 1900- talet

Minst en fjärdedel av dagens svenskfödda 17-åringar har under sin barndom upplevt en separation mellan föräldrarna²². Det är en betydligt större andel än för bara 15–25 år sedan då andelen uppskattats till 15 procent. Går vi tillbaka till 1900-talets andra och tredje årtionde var det fråga om knappt 1 procent.

För perioden 1916–1985 härrör uppgifterna från undersökningar om levnadsförhållanden. Vuxna har tillfrågats om sin uppväxt. En med tiden ökande andel uppger att de växt upp med enbart en av föräldrarna och detta p.g.a att föräldrarna separerat.

Ett antal barn har aldrig levt med bägge sina ursprungliga eller biologiska föräldrar. Föräldrarna har separerat före barnets födelse eller har kanske aldrig bott ihop. Även den andelen har ökat över tid. Från 1916–25 till 1966–75 var den praktiskt taget konstant kring 2 procent. Sedan dess har den ökat och var för 1999 års svenskfödda 17-åringar 5 procent.

Separation som orsak till en uppväxt skild från en av föräldrarna

Andel av samtliga hemmaboende 16-åringar/17-åringar. Procent

Period	Andel 16- respektive 17-åringar vars föräldrar Separerat		Aldrig bott ihop	
	16 år	17 år	16 år	17 år
	född i Sverige		född i Sverige	
1916–25	0,9		1,3	
1926–35	2,3		2,8	
1936–45	2,1		2,1	
1946–55	5,5		1,7	
1956–65	7,4		2,3	
1966–75	8,8		2,1	
1976–85	15,3		3,1	
1999		25,3		4,8

Källa: Perioder t.o.m. 1976–85: SCB Undersökningen om levnadsförhållanden (ULF).

Bearbetning av tabell 3.1 i

SCB Familj i förändring Rapport nr 71 i serien Levnadsförhållanden 1992.

1999: SCB Befolkningsregister 1998 och 1999

Minskning sedan 1999

Under de senaste åren har emellertid andelen separationer minskat något, från 3,54 per 100 barn år 1999 till 3,39 år 2001. Det är framför allt de höga separationsfrekvenserna bland sambor med gemensamma barn som minskat, litet men stadigt ända sedan 1998 dvs. under den tid vi haft en årlig och jämförbar barnstatistik.

²² Beräkning avseende 1999. Se Barn och deras familjer 1999 Demografiska rapporter 2000:2

Bland gifta föräldrar med sina mycket lägre separationsfrekvenser har det också varit en minskning men långt ifrån lika stor och den har enbart gällt yngre barn upp till 8 år.

Hemmaboende barn 0–17 år vars föräldrar separerat 1986, 1991 och 1998–2001. Antal per 100 barn.

Ålder i slutet av året innan	Barn med gifta föräldrar					
	1986	1991	1998	1999	2000	2001
0	1,69	2,03	2,42	2,34	2,17	2,15
2	2,28	2,70	3,34	3,12	2,98	2,92
4	2,03	2,46	3,37	3,34	3,26	3,13
6	1,97	2,43	3,11	3,17	3,01	3,00
8	1,79	2,17	2,95	2,97	2,81	2,79
10	1,63	2,07	2,63	2,72	2,70	2,71
12	1,75	2,02	2,41	2,61	2,47	2,61
14	1,72	1,99	2,34	2,56	2,38	2,67
16	1,72	1,81	2,23	2,43	2,21	2,30
0–17	1,84	2,19	2,71	2,8	2,68	2,69

Ålder i slutet av året innan	Barn med samboföräldrar		Barn med sambo– föräldrar som har gemensamma barn			
	1986	1991	1998	1999	2000	2001
0	5,45	5,36	4,72	4,37	4,22	4,12
2	5,69	6,86	5,81	5,95	5,7	5,39
4	5,41	7,14	5,70	5,61	5,39	5,62
6	4,95	6,65	5,87	5,65	5,27	5,39
8	5,25	6,60	5,65	5,77	5,28	5,38
10	5,18	6,96	5,82	6,02	5,26	5,18
12	5,70	6,88	6,30	6,06	5,22	5,49
14	5,98	6,79	6,33	6,09	5,96	5,43
16	6,30	6,76	6,33	6,78	6,07	5,79
0–17	5,60	6,60	5,80	5,72	5,36	5,30

Ålder i slutet av året innan	Samtliga					
	1986	1991	1998	1999	2000	2001
0	3,18	3,35	3,55	3,33	3,18	3,14
2	3,27	3,71	4,33	4,29	4,1	3,93
4	2,80	3,31	4,14	4,11	4,01	4,01
6	2,52	3,05	3,86	3,89	3,69	3,73
8	2,35	2,75	3,51	3,65	3,44	3,48
10	2,14	2,65	3,16	3,33	3,2	3,28
12	2,23	2,54	2,93	3,12	2,91	3,12
14	2,17	2,46	2,8	2,98	2,85	3,06
16	2,13	2,29	2,63	2,88	2,64	2,71
0–17	2,51	2,92	3,46	3,54	3,37	3,39

Källor:

1986 och 1991 SCB Fakta om den svenska familjen Demografiska rapporter 1994:2

1998–2001 SCB Registret över totalbefolkningen

För åren 1998–2001 saknas sambor utan gemensamma barn

Ålder = Ålder 31.12.1985 etc. till 31.12.2000

Nyfödda

Se tabell 4.1 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Det råder osäkerhet kring separationer under det år barnen föds. En bedömning är att för omkring 5 procent av de barn som fötts under året är mamman ensamstående i slutet av året. Enligt befolkningsregister och de tabeller vi presenterar i vår årliga barnstatistik var det 9 procent av dem som fötts under 2001 som inte bodde med bägge sina biologiska föräldrar. Men här spelar antagligen en viss eftersläpning i flyttanmälningar in och intervjuundersökningar ger delvis andra besked.

Äldre barn – färre separationer

Se tabell 5.1 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Den årliga separationsfrekvensen minskar med barnens stigande ålder. Av barn som var två år i början av 2001²³ hade 3,93 procent varit med om en separation mellan föräldrarna det året. Bland 16-åringar var motsvarande tal 2,71. Även om separationer blir mindre vanliga med barnets stigande ålder blir det med tiden ändå alltför många som lever skilda från en av sina ursprungliga föräldrar. De bor antingen med en ensamstående förälder eller med styvfar eller stymor (se kapitlet Föräldrar och syskon). Den 31.12.2001 bodde 15 procent av treåringarna (de som fyllt tre år under 2001) skilda från minst en av sina ursprungliga föräldrar men hela 37 procent av 17-åringarna²⁴.

Sambor – separationer dubbelt så vanliga

Se tabell 5.1 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Det är dubbelt så vanligt att barn till sambor upplever en separation mellan föräldrar som att barn till gifta gör det. År 2001 var 2,69 av 100 barn med gifta föräldrar med om separation men 5,30 av 100 barn med samboföräldrar (med gemensamma barn). Det är vanligare att små barn har samboföräldrar än att äldre barn har det. Samboföräldrar gifter sig ofta efter en tid. Jämför man separationsfrekvenserna mellan barn med gifta föräldrar och barn med samboföräldrar med hänsyn tagen till de skilda åldersfördelningarna dvs. med ålderstandardiserade tal²⁵ blir skillnaderna ungefär desamma.

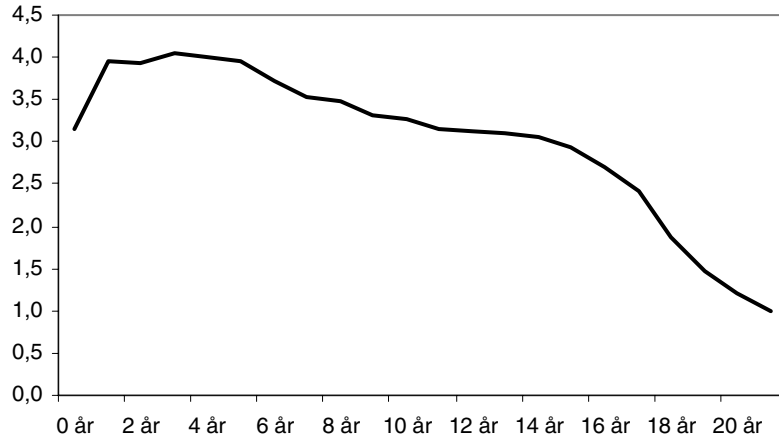
²³ Hade fyllt två år 31.12.2000

²⁴ Se tabell 4.1 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

²⁵ I bägge fallen appliceras den åldersfördelning som gäller hela populationen barn.

Separationer bland 100 barn med sammanboende föräldrar, 2001

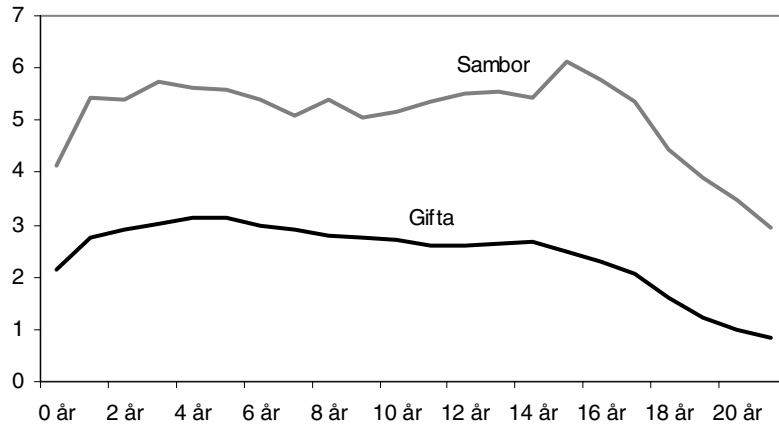
Antal per 100 barn

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2000 och 2001.

Separationer per 100 barn med gifta föräldrar och med samboföräldrar 2001

Antal per 100 barn

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2000 och 2001.

Ombildade familjer – separationer vanliga

Se tabell 5.2 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

I ombildade familjer är separationer dubbelt så vanliga som i traditionella kärnfamiljer²⁶. Det gäller både om vi ser på gifta och på sambor med gemensamma barn var för sig. En del av skillnaderna kan bero på att åldersfördelningen bland barnen är lite olika i de olika familjetyperna. Sambofamiljerna och de ombildade familjerna har en övervikt av yngre barn jämfört med traditionella kärnfamiljer. Men även om vi korrigerar för de olika åldersfördelningarna blir huvudintrycket detsamma, med dubbelt så höga separationsfrekvenser i de ombildade familjerna.

Separationer per 100 barn 0–17 år i traditionella kärnfamiljer och i ombildade familjer med gifta föräldrar och samboföräldrar 2001

Ålderstandardiserade tal.

	Separationer per 100 barn 0–17 år
Traditionella kärnfamiljer	3,02
Därav gifta	2,45
sambor med gemensamma barn	4,84
Ombildade familjer	6,45
Därav gifta	4,65
sambor med gemensamma barn	8,20
Samtliga	3,39

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2000 och 2001.

Åldersstandardiserat med åldersfördelningen för samtliga barn som utgångspunkt.

Barn till högutbildade – hälften så många separationer

Se tabell 5.1c i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Barn i familjer, där båda boföräldrarna har högst gymnasial utbildning, är med om separation betydligt oftare än barn i familjer där båda boföräldrarna har eftergymnasial utbildning (4,03 respektive 1,96 per 100 barn år 2001). Det är stor skillnad mellan utbildningsgrupperna både för gifta föräldrar och samboföräldrar. Trenden förblir densamma även efter åldersstandardisering. Man räknar fram separationsfrekvenser för de fall

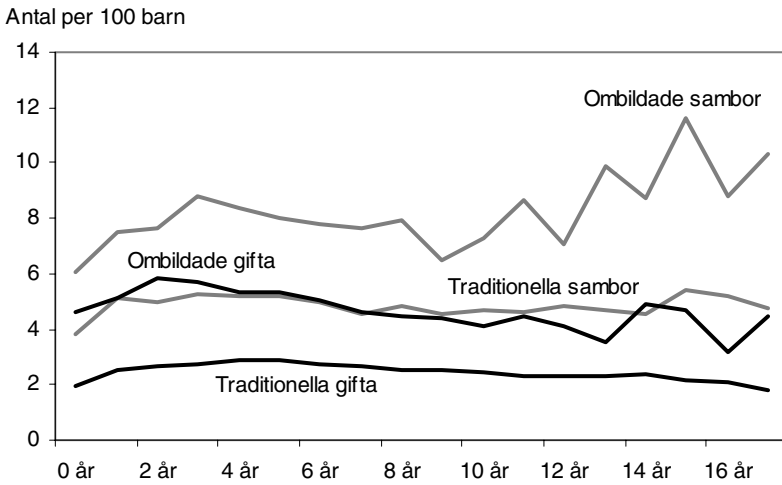
²⁶ Ombildad familj = familj där mannen eller kvinnan har eget barn med i boet. De ombildade sambofamiljer vi har uppgift om här har därutöver också gemensamma barn. Traditionell familj = endast mannens och kvinnans gemensamma biologiska eller adoptivbarn ingår.

barnen skulle vara fördelade efter ålder på samma sätt i bägge utbildningsgrupperna och i familjer med gifta respektive sambor.

I familjer där föräldrarna har olika utbildningsnivå, den ena lägre och den andre högre, ligger separationsfrekvenserna mellan de båda extremerna. Det är något högre separationsfrekvens när det är mamman som har lägre utbildning än när det är pappan som har det.

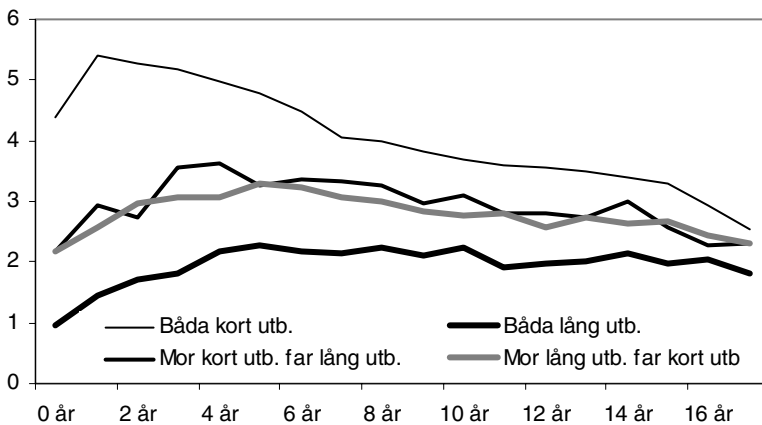
Separationer per 100 barn i olika familjetyper

Separationer per 100 barn i traditionella kärnfamiljer och ombildade familjer med gifta föräldrar och samboföräldrar, 2001

Separationer per 100 barn med lägre och högre utbildade föräldrar, 2001

Antal per 100 barn

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2000 och 2001.

Storstadsbarn är oftare med om separation

Se tabell 5.1b i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Vid en indelning av Sveriges kommuner i olika typer kan man urskilja vissa skillnader i separationsfrekvenser. Kommunförbundets indelning i kommuntyper har använts²⁷.

Den kommuntyp som framför allt sticker ut är ”Storstäder”, Stockholm, Göteborg och Malmö. Separationsfrekvensen där är 3,96 per 100 barn att jämföra med 3,39 för riket som helhet och med 2,77 i glesbygdskommuner där frekvensen är lägst. Också när man ser på gifta för sig och sambor för sig framträder ”Storstäder” med högre separationsfrekvenser.

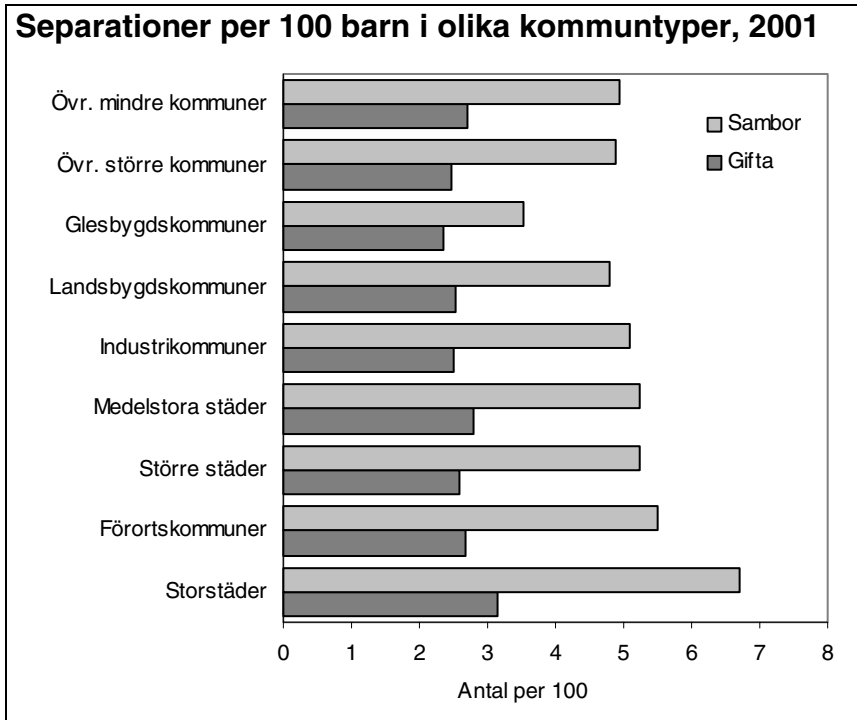
Precis som för riket i sin helhet har separationsfrekvenserna minskat i samtliga kommungrupper sedan 1999 och mest där frekvenserna är som högst.

Separationer per 100 barn 0–17 år i olika kommungrupper 1999 och 2001

Kommungrupp	1999	2001
Storstäder	4,19	3,96
Förortskommuner	3,41	3,32
Större städer	3,47	3,30
Medelstora städer	3,48	3,47
Industrikommuner	3,52	3,24
Landsbygdskommuner	3,17	3,21
Glesbygdskommuner	3,49	2,77
Övriga större kommuner	3,39	3,18
Övriga mindre kommuner	3,41	3,38
Samtliga	3,54	3,39

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB)
Kommungrupp enligt kommunförbundets indelning

²⁷ Se bilaga 5 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2000 och 2001.
Kommungrupp enligt kommunförbundets indelning

Adoptivbarnens familjer håller

Se tabell 5.1c i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

Åttiosex procent av landets nära 20 000 adoptivbarn (0–17 år) bor med sammanboende föräldrar och 84 procent med sina ursprungliga adoptivföräldrar. Om man ålderstandardiserar, dvs räknar om och tänker sig att adoptivbarnen är fördelade på ålder på samma sätt som samtliga barn blir talen ännu högre, 88 respektive 86 procent. De talen kan jämföras med hela populationen 0–17-åringar där motsvarande tal är betydligt lägre, 78 respektive 73 procent. Adoptivföräldrar separerar således mera sällan än andra föräldrar.

Nästan alla sammanboende adoptivföräldrar är gifta. Samboföräldrar är sällsynta. Separationsfrekvenserna är lägre än i någon annan grupp vi sett på. År 2001 var separationsfrekvensen 1,83 per 100 barn att jämföra med 3,39 för samtliga. Ser vi enbart på gifta föräldrar är jämförelsetalen 1,79 för adoptivbarnen och 2,88 för samtliga 0–17 åringar. Adoptivbarnens åldersfördelning är lite annan än samtliga barns. Om vi ålderstandardiserar hamnar adoptivbarnen ännu lägre, på 1,68 separationer per 100 barn.

Gemensam vårdnad efter separation

Se tabell 5.3 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

När gifta föräldrar skiljer sig fortsätter den gemensamma vårdnaden. Beslut om ensam vårdnad fattas bara om en eller båda föräldrarna önskar att den gemensamma vårdnaden upplöses. Frågan om ensam vårdnad kan tas upp i domstol och beslutas där. Om föräldrarna är överens kan de istället skriva ett avtal om ensam vårdnad som socialnämnden sedan godkänner om de finner att det är till barnets bästa.

Gemensam vårdnad innebär att föräldrarna gemensamt ansvarar för att barnet får vad det behöver och har rätt till. När föräldrarna inte bor ihop ska de tillsammans besluta vem av dem som skall vårda barnet och ha det hos sig och hur den andra föräldern ska träffa barnet. Att föräldrarna har fortsatt gemensam vårdnad är således inte detsamma som att barnet bor lika mycket hos vardera föräldern. Barnen är alltid folkbokförda hos en av dem och vanligtvis bor de också huvudsakligen hos den ene, oftast hos mamman. Men ett antal barn bor växelvis ungefär lika mycket hos mamma och pappa.

Ogifta föräldrar har inte automatiskt gemensam vårdnad men kan anmäla att de vill ha det. Det finns förslag om en lagändring innebärande att även samboföräldrar automatisk ska få gemensam vårdnad. För dem som har gemensam vårdnad kvarstår denna även efter en separation på samma sätt som för gifta.

Par som separerar i slutet av året får kanske vårdnadsfrågan reglerad först året därpå. För gifta par ska man observera att vi som separation räknar isärflyttning (paret flyttar ifrån varandra enligt vad som framgår från flyttanmälningar). Många gånger sker den formella skilsmässan vid en senare tidpunkt. Vi har valt att presentera vårdnadssituationen såsom den såg ut några månader efter separationsåret 2001 närmare bestämt den 31 mars år 2002.

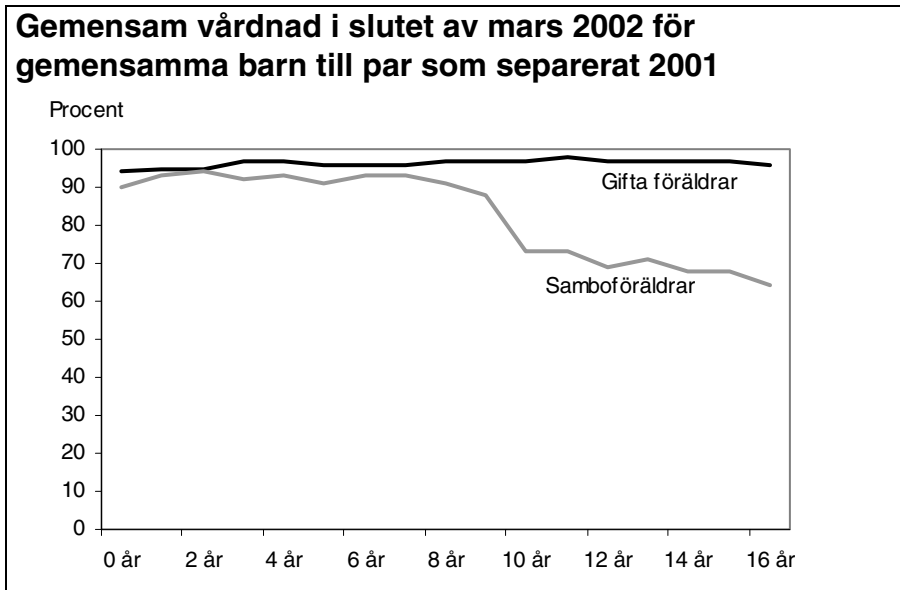
Ett kvarts år efter separationsårets utgång visar sig de flesta ha gemensam vårdnad om sina barn, både bland före detta sammanboende gifta och före detta sambor. Gemensam vårdnad gällde för 97 procent av barn till föräldrar som varit gifta och separerat 2001 och 88 procent av barn till föräldrar som varit sambor.

Det är en mycket liten skillnad mellan pojkar och flickor när det gäller vårdnaden. Gemensam vårdnad är något lite vanligare bland pojkar (96 och 87 procent bland flickor med gifta respektive samboföräldrar, 97 och 88 bland pojkar).

Bland barn med samboföräldrar sjunker andelen med gemensam vårdnad tydligt från nio-åringar till 10-åringar. Förra året gick gränsen ett åldersår tidigare. I bägge fallen går en gräns mellan barn som var födda 1990 och barn födda 1991. Bakgrunden är en lagändring 1.3.1991 som innebar att sambor redan i samband med faderskapsbekräftelse kunde anmäla att de ville ha gemensam vårdnad. Tidigare var förfaringsättet

något omständligare. Anmälan om gemensam vårdnad skedde genom en senare särskild procedur.

När föräldrarna inte har gemensam vårdnad efter en separation är det vanligtvis mamman som har ensam vårdnad. När föräldrarna varit gifta blev modern ensam vårdnadshavare för 3 procent av barnen. När föräldrarna varit sambor gällde det 12 procent. Varken bland tidigare gifta eller tidigare sambor var fadern ensam vårdnadshavare för mer än en halv procent av barnen.

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2000 och 2001.

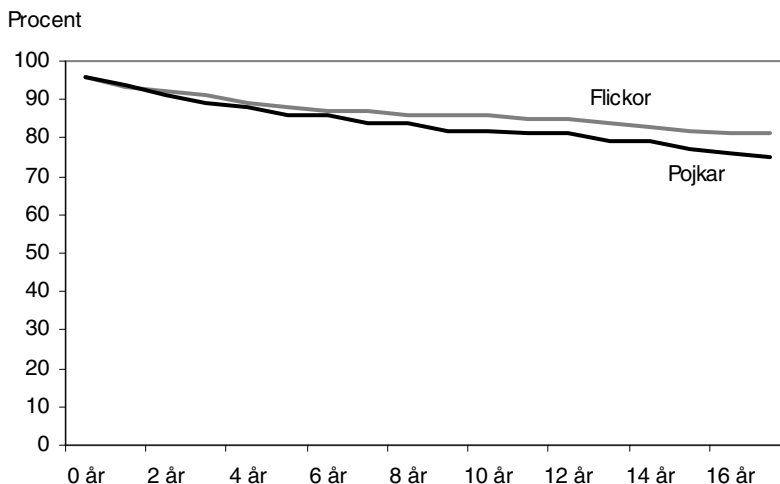
Vem bor barnen med?

Se tabell 5.4, och 5.8 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Det vanligaste är att barnen bor med sin mamma efter en separation. Att bo med en ensamstående mor eller med mor och styvfar är många gånger vanligare än att bo med far eller far och styvmor. I slutet av 2001 var det 426 000 barn i åldrarna 0–17 år som bodde med mamma och ej med pappa och 75 000 som bodde med pappa och ej med mamma. Särskilt de yngre barnen bor med mamma och flickor något lite oftare än pojkar.

Skriven med mamman

Andel som är skrivna med mamman av barn skilda från en av föräldrarna

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Så ser det ut när man utgår från folkbokföringen och antar att barn bor där de är skrivna. Verkligheten kan vara annorlunda. Ett växande antal barn bor växelvis hos mamma och pappa. De bor tillsammans i perioder eller barnet bor kanske lika mycket med var och en av föräldrarna. I det senare fallet talar vi om växelvis boende. Detta har ökat kraftigt från 4 procent av de "separerade"²⁸ barnen 1992/93 till 17 procent åren 2000/2001. Uppgifterna om växelvis boende har erhållits från intervjuer med den ena av barnets föräldrar. Tidigare (1992/93) har man funnit att växelvis boende var vanligare i tjänstemannafamiljer än i arbetarfamiljer.

Växelvis boende

Barn med icke sammanboende biologiska föräldrar 1992/93 och 2000/2001.

Ålder	Procentandel växelvis boende bland "separerade" barn	
	1992/93	2000/01
0-6 år	6	21
7-9 år	6	24
10-12 år	4	17
13-15 år	3	14
16-17 år	1	8
Samtliga	4	17

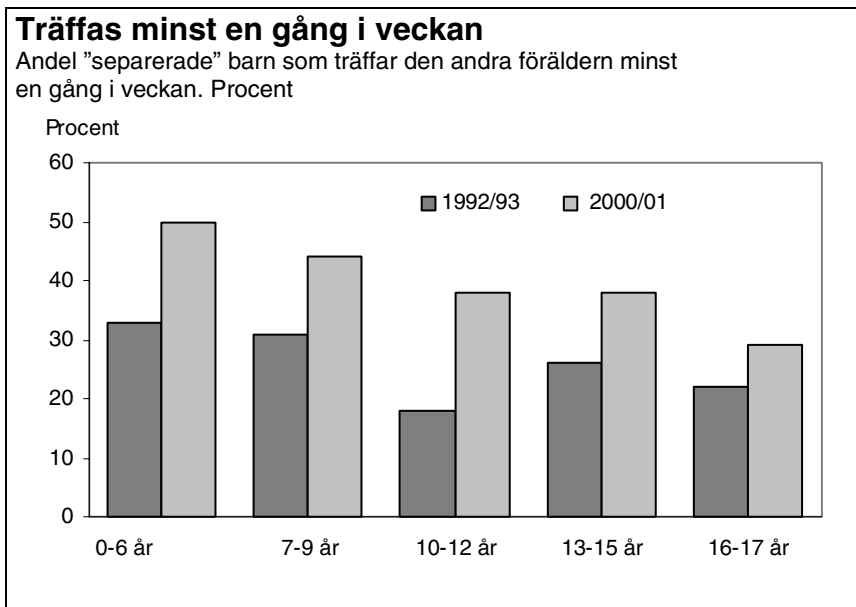
Källa: SCB Undersökningen om levnadsförhållanden (ULF)

²⁸ Med separerade menar vi här barn som inte bor med båda sina biologiska/adoptivföräldrar. Inte alla dessa barns föräldrar har separerat. Ett antal har avlidit och andra har aldrig bott ihop.

Umgänge med frånlevande förälder

Se tabell 5.9 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

Umgänget mellan barn och frånlevande föräldrar har ökat sedan början av 1990-talet. Enligt uppgifter från 1992/93 saknade 9 procent av barn med separerade föräldrar då helt kontakt med den frånlevande föräldern och för ytterligare 11 procent var fadern okänd eller uppgift saknades. En femtedel av de separerade barnen saknade således kontakt. Åren 2000/01 var motsvarande andel 13 procent, 4 procent hade ingen kontakt, och för 9 procent var fadern okänd eller uppgift saknades²⁹.

Källa: SCB Undersökningen om levnadsförhållanden (ULF)

Umgänget mellan barn och frånlevande förälder ser ut att minska med barnets ökande ålder. Det kan bero på att de äldre barnen har föräldrar som tillhör en äldre generation där det inte var lika naturligt att ha ett frekvent umgänge. Förhoppningsvis betyder det inte att umgänget avtar med åren.

²⁹ Se tabell 5.9 *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

Geografiskt avstånd

Se tabell 5.6 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

Förutsättningen för ett frekvent umgänge mellan barn och deras frånlevande föräldrar är att det är praktiskt någorlunda genomförbart. Det geografiska avståndet mellan de båda separerade föräldrarnas bostäder borde vara en av de faktorer som bestämmer hur ofta ett möte kan ske.

Det visar sig att nästan hälften (44 procent) av de yngre ”separerade” barnen, de under 6 år, har mindre än fem kilometer till den ”andre” föräldern, 76 procent har mindre än 5 mil. Avstånden är ungefär desamma för de ”separerade” 6–12-åringarna men är lite längre för de äldre barnen (33 respektive 67 procent).

Det är åtskilliga barn för vilka vi inte känner avståndet till den frånlevande föräldern. I de flesta fall finns inte den frånlevande föräldern i Sverige och avståndet är således ofta avsevärt. Det är alltså barn för vilka umgänge är svårare att arrangera. Uppgift om avstånd saknas för 12 procent av de mindre barnen och för 6–12-åringar men för 17 procent av 13–17 åringar.

Fördelning på geografiskt avstånd har förändrats mycket litet under de senaste åren.

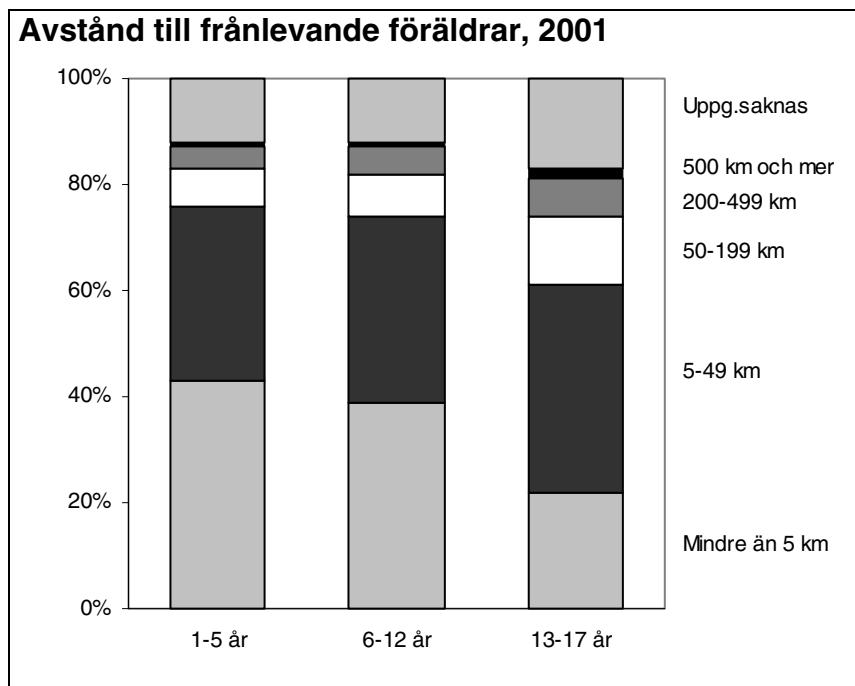
Avstånd till frånlevande förälder 1999 och 2001

	1999 1–5 år	2001 1–5 år	1999 6–17 år	2001 6–17
– 4 km	44	43	36	37
5–49 km	32	33	34	34
50–199 km	6	7	8	8
200–499 km	3	4	5	5
500 km och mer	1	1	1	1
Uppgift saknas	13	12	16	14
Summa	100	100	100	100

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2000 och 2001.

Om det är far eller mor som barnet ska besöka tycks spela en viss roll. Det är något lite vanligare att avståndet till mor är kort. Det är ingen skillnad på flickors och pojkars avstånd till den frånlevande föräldern.

Man kan se en tydlig skillnad mellan barn vars kvarvarande förälder lever ensam och de barn som fått en styvmor eller styvfar. I de senare fallen är avstånden längre men det är ändå nästan en fjärdedel som bor inom fem kilometer. I tidigare undersökningar om levnadsförhållanden (1992/93) fann man också att barn till ensamstående föräldrar hade tätare kontakter med den frånlevande föräldern än barn i familjer där det fanns en styvfar/styvmor.

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Barn vars föräldrar avlidit

Se tabellerna 6 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Varje år är det några tusen barn som förlorar biologiska föräldrar genom dödsfall. Knappt 1 000 barn förlorade sin biologiska mor år 2001 och nästan 2 200 förlorade sin far. I procent räknat blir det naturligtvis ett mycket litet tal. 0,2 procent av 0–17 åringar förlorade någon av sina biologiska föräldrar genom dödsfall 2001.

Över årens lopp blir det trots allt ett rätt stort antal barn som någon gång under barndomen förlorat föräldrar genom dödsfall. Det gäller 25 000 barn i åldrarna 0–17 år. Sjutusen har förlorat sin biologiska mor, 17 700 sin far och 252 barn har förlorat bägge sina biologiska föräldrar. Detta kan gälla ytterligare barn. För 50 000 barn saknar vi uppgifter, beroende på att föräldrar emigrerat eller kanske aldrig bott i Sverige.

Att bägge föräldrarna avlider är mycket ovanligt och inträffar bara i ett fåtal fall. År 2001 förlorade 13 barn båda sina biologiska föräldrar. Av dessa var det 12 som också bodde med bägge föräldrarna. Betydligt fler barn har förlorat en ensamstående mor eller far, dvs. den, så vitt vi vet, ende vuxne som barnet bott tillsammans med. År 2001 gällde det 235 barn med en ensamstående mor och 92 barn med en ensamstående far.

Förlorat föräldrar under barndomens lopp

I 17-åringarna kan på sätt och vis hela barndomens händelseförlopp sammanfattas. Ser vi till dem enbart framgår att 3,2 procent förlorat någon eller båda sina biologiska föräldrar. För ett antal barn saknar vi uppgift om föräldrarna. Föräldern finns inte i Sverige och återfinns därför inte i befolkningsregistren. I de flesta fall torde de föräldrarna finnas i livet. Om vi antar att de föräldrar, för vilka uppgift saknas, finns i livet i samma utsträckning som övriga föräldrar skulle vi få ungefär den fördelning som visas i andra raden i tabellen nedan. Totalt 97 procent av suttonåringar i Sverige skulle ha båda sina föräldrar i livet. I kapitlet Föräldrar och syskon har vi visat att 63 procent bor tillsammans med bägge.

17-åringar med föräldrar i livet och med föräldrar som avlidit.

Antal per 100 barn 2001.

	Båda biologiska föräldrar lever	Båda biologiska föräldrar har avlidit	Mor har avlidit	Far har avlidit	Uppgift saknas	Samtliga
Alla	92,3	0,1	0,9	2,2	4,5	100
Alla med uppgift	96,6	0,1	1,0	2,3	–	100

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Dödsfall mycket vanligare förr

Förr var det betydligt vanligare än idag att föräldrar avled medan barnen fortfarande bodde hemma. Dödsrisker för män och kvinnor i medelåldrarna har minskat kraftigt över tid.

I undersökningar om levnadsförhållanden (ULF) har vuxna tillfrågats om de växt upp med båda sina ursprungliga föräldrar. De som inte gjort det har angett vad som gjorde att familjen splittrades. I början av 1900-talet var dödsfall det vanligaste skälet men har sedan dess minskat kraftigt i omfattning. Numera är det istället separationer som i första hand ligger bakom en uppväxt med enbart en av föräldrarna.

Totala andelen barn som varit med om att någon av föräldrarna avlidit är högre än vad som framgår av tabellen nedan. Det har framgått från avsnittet ovan. Här finns bara de barn med där dödsfallet orsakat familjens splittring. Barn som av andra skäl inte levt med båda föräldrarna kan ju också ha varit med om att en förälder avlidit, dvs. en förälder som barnet inte bor tillsammans med.

Dödsfall som orsak till en uppväxt skild från en av föräldrarna.

Andel av samtliga hemmaboende 16-åringar/ 17-åringar . Procent

Period	Andel 16- respektive 17-åringar vars föräldrar En eller båda avlidit	
	16 år	17 år
	född i Sverige	
1916–25	17,9	
1926–35	14,5	
1936–45	11,7	
1946–55	9,4	
1956–65	6,1	
1966–75	4,4	
1976–85	3,7	
1999		2,7 ³⁰

Källa : Perioder t.o.m.1976–85: SCB Undersökningen om levnadsförhållanden (ULF).

Bearbetning av tabell 3.1 i SCB *Familj i förändring* Rapport nr 71 i serien Levnadsförhållanden.

1999: Registeruppgift. SCB *Barn och deras familjer 1999* Demografiska rapporter 2000:2
Talen ovan anger i vilken mån föräldrars död varit orsaken till att barnen ej levt med bägge föräldrarna under hela uppväxten.

³⁰ Fler barn än så har varit med om att någon av föräldrarna avlidit. Det gäller t.ex. också bland de barn vars föräldrar aldrig bott ihop. Se vidare avsnittet ovan.

Barnens boende

Se tabellerna 7 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Hur barnen bor hänger samman med barnens ålder. När barnen är små är det vanligt att familjen bor i flerfamiljshus. Men ju äldre barnen blir, desto vanligare är det att man flyttar till något större. Småhus, radhus och kedjehus blir allt oftare förekommande, ju äldre barnen blir. Det finns flera förklaringar till detta. Ju äldre barnet är desto större är sannolikheten att det finns syskon eller har funnits syskon i familjen. Om familjen är stor krävs en stor bostad. De ekonomiska förhållandena förbättras också med tiden. Detta märks också i det faktum att små barn inte lika ofta som stora, tillhör familjer som äger fritidshus.

Av barn i åldern 0–5 år bor 63 procent i småhus, radhus eller kedjehus och 37 procent i flerfamiljshus. Bland 13–17-åringarna är andelen som bor i småhus, radhus eller kedjehus högre, 74 procent och andelen som bor i flerfamiljshus lägre, 25 procent. 13 procent av 0–5 åringarna bor i familjer som äger fritidshus, medan motsvarande andel hos 13–17-åringarna är 21 procent.

Barn efter den typ av hus som familjen bor i 2000/2001.

Procentandelar

Ålder	Friliggande småhus	Radhus/kedjehus	Flerfamiljshus			Samtliga	Antal barn i tusental ULF 00/01
			1–2 våningsplan	3–4	5+		
0–5 år	51	12	8	19	10	100	527
6–12 år	59	13	6	15	6	100	852
13–17 år	62	12	5	13	7	100	536
0–17 år	58	13	7	15	8	100	1 914

Källa: SCB Undersökningen om levnadsförhållande 2000/01

Även möjligheten till eget rum ökar med barnens ålder. 70 procent av 0–5 åringarna och 79 procent av 13–17 åringarna bor i en bostad där utrymmet skulle tillåta eget rum.

Utrymme för eget rum

Procentandelar

Ålder	Utrymme för eget rum åt varje barn	
	1999	2001
0–5 år	69	70
6–12 år	73	73
13–17 år	81	79
0–17 år	74	74

Källa: SCB Undersökningen om levnadsförhållande 2000/01

Barn till sammanboende föräldrar bor i betydligt större utsträckning i småhus, radhus eller kedjehus, än barn till ensamstående. 77 procent med sammanboende förälder bor så, jämfört med 40 procent av de ensamståendes barn. Även när det gäller möjligheten till eget rum kan man se tydliga skillnader.

Boendet ser olika ut i olika delar av Sverige. I glesbygdskommuner bor nästan alla barn i småhus (94 procent). I förortskommuner är det hälften av barnen och i storstadskommuner bara var fjärde. I storstäderna är det ungefär lika vanligt att bo i småhus som i höga flerfamiljshus (5 våningar eller högre).

Storstads- och glesbygdsbarn är de som har bäst tillgång till fritidshus.

Boendet i olika kommungrupper 2001

Procentandelar

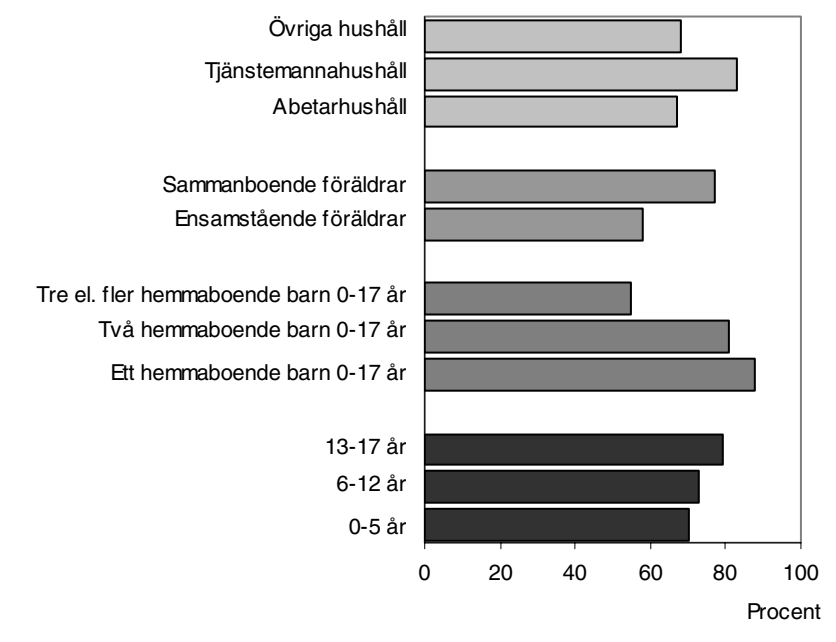
Barnet bor i	Bor i småhus	Tillgång till fritidshus	Utrymme för eget rum
Storstäder	33	52	59
Förortskommuner	73	56	73
Större städer	67	51	73
Medelstora städer	81	49	81
Industrikommuner	83	41	83
Landsbygdskommuner	93	42	83
Glesbygdskommuner	94	53	78
Övriga större kommuner	84	40	78
Övriga mindre kommuner	89	42	78
Samtliga barn 0–17 år	71	49	74

Källa: SCB Undersökningen om levnadsförhållande 2000/01

Kommungrupp enligt kommunförbundets indelning. Se bilaga 5 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Utrymme för eget rum

Andel barn, 0–17 år, i olika typ av hushåll med utrymme för eget rum, 2001

Källa: SCB Undersökningen om levnadsförhållande 2000/01

Föräldrars förvärvsarbete

Se tabellerna 8 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Nästan alla barn har föräldrar som förvärvsarbetar. Föräldrar med barn upp till 8 års ålder har rätt till deltidarbete³¹. En väl utbyggd barnsomsorg gör förvärvsarbete möjligt för båda föräldrarna. Under barnets första levnadsår är mamman vanligtvis föräldraledig. Därefter går hon ofta över till att arbeta deltid. Ju äldre barnet blir, desto mer förvärvsarbetar mamman. Papporna förvärvsarbetar nästan lika mycket oavsett barnets ålder och oftast på heltid. År 2001 stod papporna tillsammans för 14 procent av föräldraledighetsdagarna.

Mamma har jobb eller pluggar

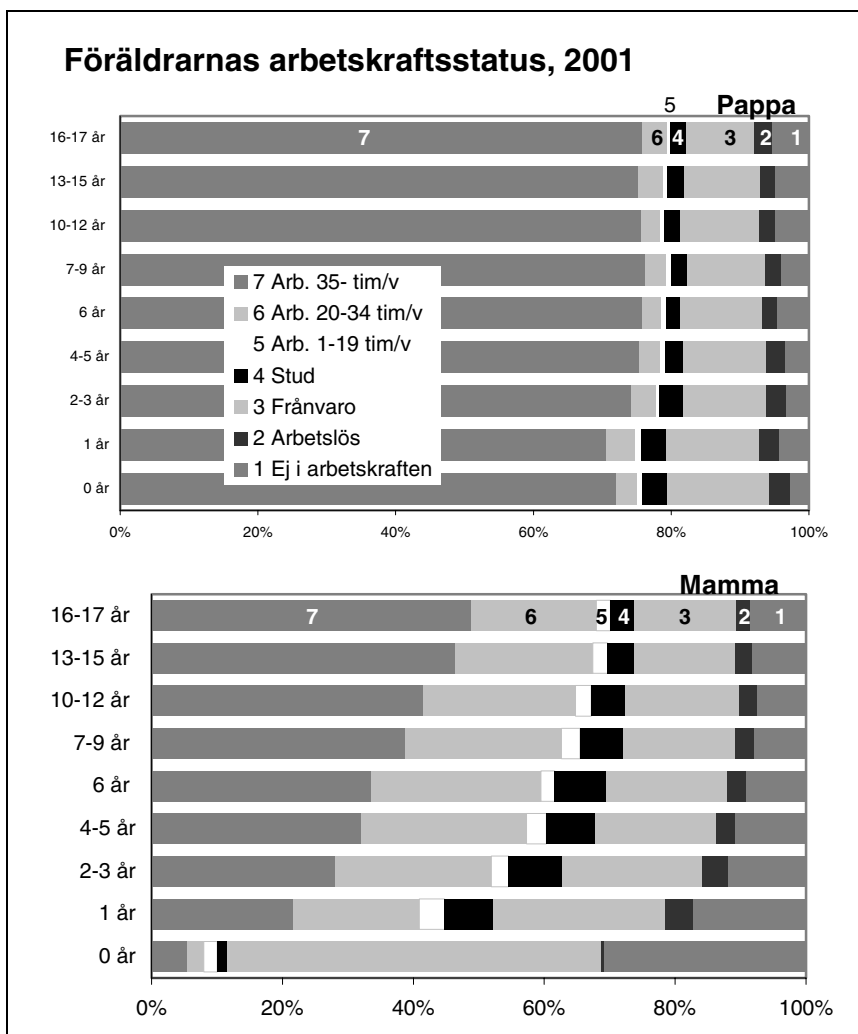
Under 2001 hade 87 procent av 0–17-åringarna (som bodde tillsammans med sin mamma) en mamma som hade ett arbete eller som var studerande. Majoriteten hade en arbetande mamma, endast sex procent hade en studerande mamma.

Trots hög förvärvsfrekvens var det ändå många som hade mamma hemma. Många mammor var föräldralediga eller hade annan ledighet för vård av barn.

Under en genomsnittlig vecka hade nära två tredjedelar (62 procent) av barnen en mamma som var i arbete. En femtedel hade en mamma som hade arbete men som denna vecka var frånvarande från jobbet. Hon var ledig för vård av barn, hade semester, annan ledighet eller var sjukskriven. Tre procent av barnen hade en arbetslös mamma, dvs. hon var aktivt arbetssökande och hade möjlighet att ta ett arbete om hon blev erbjuden ett. De resterande 10 procenten bodde i en familj där mamman varken var studerande eller tillhörde arbetskraften. De flesta av dessa mammor hade heller inte önskan att förvärvsarbete just då men en fjärdedel ville förvärvsarbete men var förhindrade av olika skäl.

Under en genomsnittlig vecka hade således de allra flesta en mamma som var på sitt arbete eller som studerade (68 procent). Resten av barnen hade mamma hemma av en eller annan anledning. Ofta var mamma hemma just för barnens skull eller för semester och då kan man anta att barnen verkligen hade tillgång till mamma. Var hon arbetssökande däremot får man anta att stor del av tiden gick åt till det.

³¹ Föräldraledighetslagen § 7

Källa: SCB Undersökningen om levnadsförhållande 2000/01

Pappa finns på jobbet

Nästan alla pappor som bor med sina barn har jobb eller studerar. Av barnen är det 93 procent som har en pappa som antingen har ett jobb eller studerar. Att pappa studerar är inte lika vanligt som att mamma studerar (3 respektive 6 procent av barnen).

Nu får vi reservera oss för de barn där ingen pappa finns närvarande i familjen. De frånvarande pappornas arbetskraftstatus känner vi inte. Kanske ser det lite annorlunda ut där. Om vi försöker räkna om talen med hänsyn till alla barn är det alltså så att 18 procent av barnen saknar pappa eller styvpappa i familjen (se kapitel om Föräldrar och syskon). Det kan finnas en man i familjen men inte någon som mamma fått ett nytt barn med. Tre fjärdedelar har en pappa eller styvpappa i hemmet som antingen studerar eller har ett arbete. Fem procent slutligen har en pappa eller styvpappa i hemmet som är arbetslös eller som står utanför arbetskraften.

När det finns en pappa i hemmet så är han således för det allra mesta engagerad i förvärvsarbete och han arbetar heltid. Att pappa är frånvarande från arbetet är bara drygt hälften så vanligt som att mamma är det.

Småbarnsmammorna är ofta hemma

Ju äldre barnen är desto vanligare är det att mamman förvärvsarbetar. Av de barn som ännu inte fyllt ett år hade mer än var tredje en mamma som varken hade jobb eller sökte något. Endast en tiondel av de yngsta barnen levde i en familj där mamma hade ett jobb som hon också hade varit närvarande på. Den andelen ökar kraftigt med barnets ökande ålder. Redan i åldern mellan ett och två år har 45 procent en mamma som under en genomsnittlig vecka var närvarande på jobbet. Andelen stiger raskt och är som högst för tonåringar där 70 procent har en mamma som är närvarande på jobbet.

De yngsta barnens mammor är i stor utsträckning föräldralediga. Men även äldre barns mammor är föräldralediga i viss utsträckning. Dels kan man ta ut föräldraledigt ända tills barnet är 8 år och tillfällig ledighet för vård av sjuka barn kan man ta ut tills barnet är 12 år. Men många barn får också yngre syskon som gör att mamma blir föräldraledig.

De allra minsta barnen har sällan en mamma som är aktivt studerande. Men bland 1–6-åringar är det inte så ovanligt. Sju till åtta procent av barnen har en studerande mamma. I högre åldrar sjunker andelen igen.

...men småbarnspapporna jobbar

Pappornas förvärvsarbete varierar inte särskilt mycket med barnens ålder. Mellan 75 och 80 procent av barnen med hemmaboende pappa har en

pappa som är närvarande på jobbet en genomsnittlig vecka. Frånvaron är större när barnen är små. Att pappa är ledig en genomsnittlig vecka för vård av barn förekommer i stort sett endast för 0- och 1-åringar.

Heltid för både mammor och pappor

När mamma har jobb som hon är närvarande på är heltid³² vanligast åtminstone från det barnet är 6 år. Upp till 4–5 år är dock heltid och deltid praktiskt taget lika vanligt men sedan dominerar heltidsarbetet. Men i alla barnets åldrar är ändå deltid mycket vanligt. En genomsnittlig vecka 2001 hade en fjärdedel av 0–17-åringar en mamma som arbetat på deltid, 37 procent en mamma som arbetat på heltid, 6 procent hade studerande mamma och den återstående tredjedelen en mamma som var frånvarande från arbete eller saknade arbete. Bland 2–3-åringarnas mammor var motsvarande tal, 27, 28, 8 och återstoden 37 procent var frånvarande eller saknade arbete.

Barnens pappor jobbar nästan alltid på heltid. Deltid är mycket ovanligt. När det förekommer (tre procent av barnen har deltidsarbetande pappa) är det lika vanligt bland yngre som bland äldre barn.

Heltid och deltid för mamma en genomsnittlig vecka 2001

Procentuell fördelning av barn som bor med mamma

Barnets ålder	Deltid	Heltid	Studerande	Frånvarande från arbete	Utan arbete exkl studerande	Summa
0	4	6	1	57	32	100
1	23	22	7	26	22	100
2–3	27	28	8	21	16	100
4–5	28	32	7	19	14	100
6	28	34	8	18	12	100
7–9	27	39	7	17	10	100
10–12	25	41	5	17	11	100
13–15	23	46	4	15	12	100
0–17	24	37	6	20	13	100

Källa: SCB Arbetskraftsundersökningarna

Anm. Heltids- och deltidsarbetande utgör tillsammans *personer i arbete*. Med de frånvarande inräknade erhålls gruppen *sysselsatta*. Studerande tillhör ej arbetskraften. Utan arbete exkl studerande= arbetslösa + ej i arbetskraften (exkl studerande)

³² Heltid= 35 timmar per vecka eller mer. Deltid =1-34 timmar.

Vanligen arbetad tid

Här har vi redovisat arbetstiden som den ser ut en genomsnittlig vecka för dem som varit närvarande på jobbet just den veckan. Vanligare är att man fördelar de förvärvsarbetande efter vanligen arbetad tid. Föräldralediga tilldelas den arbetstid de hade före föräldraledigheten. Sett på det sättet är 49 procent av 0–17 åringarnas mammor sysselsatta på heltid och 32 procent på deltid. Variationen över barnens åldrar är jämförelsevis måttlig.

När pappa finns med i hushållet är det 86 procent av barnen som har en pappa som vanligen arbetar på heltid. Här är det nästan ingen variation med barnets ålder (från 85 till 87 procent).

Vanligen arbetad tid för mamma 2001

Procentuell fördelning av barn som bor med mamma

Barnets ålder	Deltid	Heltid	Utan arbete	Summa
0	18	49	33	100
1–2	33	40	27	100
3–6	35	43	21	100
7–10	34	49	17	100
11–16	30	55	15	100
0–16	32	49	19	100

Källa: SCB Arbetskraftsundersökningarna Tilläggstabeller 44A och B

Anm: Utan arbete = *Ej i arbetskraften + Arbetslösa*. Heltids- och deltidarbete utgör tillsammans samtliga *Sysselsatta*.

Bägge heltid

Ser man till den s.k. vanligen arbetade tiden är kombinationen heltid för både mamma och pappa den allra vanligaste i familjer med sammanboende föräldrar. Den näst vanligaste kombinationen är att mamma jobbar deltid och pappa heltid. Med deltidarbete menas då vanligen arbete 20–34 timmar i veckan. Arbete under 20 timmar per vecka förekommer också men är ovanligt.

Att båda föräldrarna arbetar på deltid förekommer nästan inte alls (1 procent av 0–5- åringar har föräldrar med den kombinationen) trots att föräldrar åtminstone i början 1990-talet angett att de tycker att ”deltid för bägge” är en idealisk arbetsfördelning för småbarnsföräldrar³³.

³³ Alternativet ”deltid för bägge” samlade flest svar, 33 respektive 44 procent bland 28-, 33-, och 43- åriga män och kvinnor i 1991 års familjeundersökning SCB Att klara av arbete, barn, familj. Demografiska rapporter 1994:1

De vanligaste sysselsättningskombinationerna för sammanboende föräldrar till barn i olika åldrar 2001

Vanligen arbetad tid

Mamma	Pappa	Andel %
0–5 år		
Varken arbete eller studier	Arbete/Studier heltid	32
Arbete/Studier heltid	Arbete/Studier heltid	27
Arbete/studier deltid	Arbete/Studier heltid	22
Summa		81
6–12 år		
Arbete/Studier heltid	Arbete/Studier heltid	49
Arbete/studier deltid	Arbete/Studier heltid	28
Varken arbete eller studier	Arbete/Studier heltid	10
Summa		87
13–17 år		
Arbete/Studier heltid	Arbete/Studier heltid	51
Arbete/studier deltid	Arbete/Studier heltid	27
Varken arbete eller studier	Arbete/Studier heltid	6
Summa		84
0–17 år		
Arbete/Studier heltid	Arbete/Studier heltid	43
Arbete/studier deltid	Arbete/Studier heltid	26
Varken arbete eller studier	Arbete/Studier heltid	16
Summa		85

Källa: SCB Undersökningen om levnadsförhållanden

Barn med ensamstående förälder

Den ensamstående mamman är heltidsarbetande i högre utsträckning än den sammanboende och med pappor förhåller det sig tvärtom. Det är också något vanligare att barn med ensamstående pappa har en pappa som varken arbetar eller studerar. Antingen barnen har ensamstående mamma eller ensamstående pappa är arbetslöshet vanligare än när föräldrarna är sammanboende och likaså är det vanligare att föräldern står utanför arbetskraften.

Barn med ensamstående och sammanboende föräldrar

Procentuell fördelning av barn som bor med ensamstående mamma resp pappa

Barnets ålder	Barn med sammanboende		ensamstående	
	mamma	pappa	mamma	pappa
0–17 år				
Deltid	26	4	18	5
Heltid	37	75	40	70
Studierande	5	3	9	4
Frånvarande från arbete	20	12	15	12
Utan arbete, Ej studierande	12	6	18	10
Summa	100	100	100	100
1–5 år				
Deltid	27	4	22	5
Heltid	29	74	27	68
Studierande	7	3	14	5
Frånvarande från arbete	22	12	14	10
Utan arbete, Ej studierande	15	6	22	12
Summa	100	100	100	100

Källa: SCB Arbetskraftsundersökningarna

Anm. Heltids- och deltidsarbetande utgör tillsammans *personer i arbete*. Med de frånvarande inräknade erhålls gruppen *sysse/satta*. Studierande tillhör ej arbetskraften. Utan arbete exkl studierande= arbetslösa + ej i arbetskraften (exkl studierande)

Om undersökningarna

I arbetskraftsundersökningarna (AKU) kan vi få detaljerad kunskap om den ena förälderns arbetskraftstillhörighet, men inte uppgifter om båda föräldrarna inom en och samma familj. För barnets dagliga liv är det kombinationen av föräldrarnas sysselsättning som avgör hur mycket tid barnet tillbringar tillsammans med minst en av föräldrarna eller är under någon annans tillsyn.

I undersökningen om levnadsförhållanden (ULF) ställs frågor om familjens sammansättning och om båda makarnas sysselsättning. Här är dock urvalet är betydligt mindre än i AKU och bortfallet något större, vilket gör resultaten något mer osäkra.

Föräldraledighet

Den lagstadgade föräldraledigheten ger barn och föräldrar möjlighet att vara tillsammans hela eller delar av dagar under barnens första år. Utöver föräldraledighetslagen finns dessutom avtal på arbetsmarknaden som ger föräldrar möjlighet till ytterligare ledighet. En garanti för ekonomiskt stöd från samhället är föräldraförsäkringen. Syftet med denna är att familjen ska få ersättning för inkomstbortfall vid barns födelse eller då förälder avstår från förvärvsarbete för att vårda barn under 12 år, i vissa fall 16 år. Försäkringen har funnits sedan 1974. Ändringar har gjorts många gånger, både i dess innehåll, utformning och ersättningsnivåer.

Föräldraledighetslagen ger alla föräldrar rätt till hel ledighet till dess att barnet är 18 månader. Föräldern har dessutom möjlighet till partiell ledighet med högst 25 procent, tills barnet fyllt 8 år.

Föräldrapenning

Av alla uttagna dagar med föräldrapenning 2001 tog mammorna ut 86 procent och papporna 14 procent. Pappornas andel har ökat. Under perioden 1993 till 1998 låg andelen stadigt kring 10 procent. Sedan dess har den ökat något för varje år. Också andelen av alla fäder som tar ut föräldrapenning har ökat, från 27 procent år 1993 till 40 procent år 2001.

Vid gemensam vårdnad har föräldrarna rätt att dela det totala antalet föräldrapenningdagar lika. Rätten till föräldrapenning kan överlåtas till den andra föräldern med undantag av 30 dagar, pappa/mammamånaden. Undantaget infördes 1995. Av de barn som föddes ett par år dessförinnan, 1993, hade 51 procent av papporna tagit ut föräldrapenning någon gång under barnets första fyra år. Av barn födda 1996 var det 77 procent av papporna som använt föräldrapenning. Nästan hälften hade tagit ut hela sin pappamånad. Papporna hade tagit ut i genomsnitt 39 dagar och mammorna 333 dagar. Pappor med eftergymnasial utbildning och med relativt sett högre inkomster tog i större utsträckning ut föräldrapenning. Likaså tog pappor i familjer där mammorna hade eftergymnasial utbildning ut mer föräldrapenning. I familjer där båda föräldrarna var födda utomlands var det betydligt ovanligare att pappan tog ut någon föräldraledighet³⁴.

Föräldraledighet utöver den lagstadgade

Det finns exempel på förmåner till föräldrar utöver de som har nämnts tidigare. Statligt anställda har rätt till partiell ledighet till utgången av det skolår då barnet fyller 12 år. Inom näringslivet finns det flera stora företag som erbjuder alla barnlediga att behålla 80 procent av lönen, även de som har en månadslön som överstiger 7,5 basbelopp. Också inom det statliga området har parterna träffat avtal om högre ersättningar.

³⁴ RFV *Spelade pappmånaden någon roll?* RFV analyserar 2002:14

Föräldraförsäkring (uppgifter för 2001)

Föräldraförsäkringen består av föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning. Ersättningar från föräldraförsäkringen baseras på den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) och ersättningsnivåerna. –Vid beräkning av SGI bortses från inkomster över 7,5 basbelopp.

Föräldrapenning

Ersättning från föräldrapenning kan tas ut till dess att barnet har fyllt 8 år eller har avslutat det första skolåret. Föräldrapenningen kan betalas ut under sammanlagt 450 dagar per barn. 360 dagar betalas ut med sjukpenningbelopp, dock minst 60 kr per dag. De resterande 90 dagarna ersätts enligt garantinivån, dvs. 60 kr per dag.

Om föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet har de rätt till hälften av det totala antalet föräldrapenningdagar med undantag av 30 dagar, den s.k. pappa-/mammamånaden.

Tillfällig föräldrapenning

Tillfällig föräldrapenning kan betalas ut i tre olika former: vård av barn, kontaktdagar och pappadagar.

Tillfällig föräldrapenning ges till en förälder som behöver avstå – från förvärvsarbete för att vårda barn under 12 år. Ersättning kan betalas ut om barnet eller dess ordinarie vårdare t.ex. är sjukt. Tillfällig föräldrapenning kan även betalas ut för barn som fyllt 12 men inte 16 år. Det gäller barn som – p.g.a. sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat funktionshinder är i behov av särskild tillsyn eller vård.

Ersättning betalas ut under – 60 dagar per barn och år. När dessa dagar är uttagna kan ersättning betalas ut för ytterligare 60 dagar. Dessa dagar kan dock inte tas ut vid ordinarie vårdares sjukdom och smitta.

Föräldrar till barn som omfattas av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) kan få ersättning för högst 10 kontaktdagar per barn och år.

I samband med ett barns födelse eller adoption har en pappa rätt till pappadagar under 10 dagar per barn.

Tillfällig föräldrapenning ersätts med 80 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten.

Havandeskapspenning

Havandeskapspenning betalas ut till gravida kvinnor som på grund av arbetets art helt eller delvis inte kan fortsätta med sina arbetsuppgifter i graviditetens slutskede. Ersättningsnivån är 80 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten.

Föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning – kan tas ut som hel, $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ och $\frac{1}{8}$ ersättning. Havandeskapspenning kan utges som hel, $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{4}$ ersättning.

Källa: Riksförsäkringsverket

Stora förändringar i föräldraförsäkringen 1974–1999

- 1974 Föräldrapenningen införs. Ersättningen är 90 procent av lönen under 180 dagar som ska utnyttjas innan barnet fyller 8 år.
Tillfällig föräldrapenning införs. 10 dagar per familj och år för barn under 12 år. Ersättningen är 90 procent av lönen.
- 1978 Föräldrapenningen förlängs till 270 dagar, varav 30 dagar med endast garantibelopp.
- 1980 Föräldrapenning utbetalas under 360 dagar, varav 90 med endast garantibelopp.
Den tillfälliga föräldrapenningen kan utnyttjas i 60 dagar per barn och år. Fadern får rätt till föräldrapenning i 10 dagar i samband med barnets födelse, med en ersättning av 90 procent av lönen.
- 1986 Kontaktdagar införs. 2 dagar per år för barn 4–12 år. Ersättningen är 90 procent av lönen.
- 1989 Föräldrapenningen ges i 450 dagar, varav 90 med endast garantibelopp.
- 1990 Den tillfälliga föräldrapenningen förlängs till 120 dagar per barn och år.
- 1995 Pappa-/mammamånad införs. Vardera föräldern har 30 dagar som inte kan överlåtas till den andra. Ersättningen är 90 procent av lönen. Av resterande dagar med föräldrapenning ersätts 300 med 80 procent av lönen och 90 med garantibelopp.
Rätten till tillfällig föräldrapenning kan överlåtas till annan person som istället för föräldern avstår från förvärvsarbete för att vårda barnet.
De två kontaktdagarna per år tas bort.
- 1996 Ersättningsnivån under pappa-/mammamånad sänks till 85 procent. För övriga 390 dagar ersätts 300 med 75 procent av lönen samt 90 med garantibelopp.
Den tillfälliga föräldrapenningen sänks till 75 procent.
- 1997 Ersättningsnivån för pappa-/mammamånad sänks till 75 procent.
- 1998 Ersättningsnivån för föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning höjs till 80 procent.
- 2000 För varje barn utöver det andra betalas föräldrapenningen ut enligt sjukpenningnivå för samtliga tillkommande 180 dagar.
- 2001 En kontaktdag per barn och år införs. Den gäller för barn i åldrarna 6 – 11 år. Dagen kan sparas för att tas ut ett senare år dock senast under det år som barnet fyller 11 år. I vissa fall kan de tio s.k. pappdagarna tas ut av annan försäkrad.

Källa: Riksförsäkringsverket och "På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet 2002", SCB

Barnomsorg

Se tabellerna 9 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

År 2001 hade 77 procent av alla 1–5 åringar plats i förskolor eller familjedaghem. Av dem fanns 16 procent i enskilda verksamheter. Andelen i enskilda verksamheter ökar. År 1999 var motsvarande andel 10 procent.

Redan bland ettåringar är över 40 procent av barnen inskrivna i förskola eller familjedaghem. Barnomsorg är allra vanligast bland femåringar, 90 procent är inskrivna. Redan bland 6–åringar har andelen minskat. Då har många barn hunnit börja skolan.

Inskrivna barn i olika åldrar

Inskrivna i förskola, familjedaghem eller fritidshem i procent av samtliga barn 2001

1 år	43
2 år	79
3 år	83
4 år	87
5 år	90
6 år	78
7 år	76
8 år	70
9 år	53
10 år	16
11 år	6
12 år och äldre	3
Samtliga barn	51

Källa: Skolverket

Inskrivna barn per kommungrupp

Inskrivna i förskola, familjedaghem eller fritidshem i procent av samtliga barn 2001

Storstäder	78,4
Förortskommuner	78,4
Större städer	78,6
Medelstora städer	75,7
Industrikommuner	73,7
Landsbygdskommuner	71,8
Glesbygdskommuner	71,8
Större övriga kommuner	73,7
Mindre övriga kommuner	71,6
Samtliga kommuner	76,7

Källa: Skolverket

Andelen barn i barnomsorg ökar stadigt för varje år. Det är andelen i förskola (tidigare kallat daghem) och i fritidshem som ökar.

Familjedaghemmen minskar sin andel.

Andel barn inskrivna i förskola, familjedaghem och fritidshem

Inskrivna barn i procent av samtliga barn i åldersgruppen

År	Förskola 1–5 år	Familjedaghem 0–12 år	Fritidshem 5–12 år
1996	55,6	7,5	26,2
1997	58,7	6,6	28,2
1998	61,2	5,8	31,7
1999	63,8	4,9	34,7
2000	66,1	4,1	34,9
2001	67,8	3,6	36,0

Källa: Skolverket www.skolverket.se/fakta/statistik/

Men trots att andelen barn i barnomsorgen ökar, så minskar det totala antalet inskrivna barn. I oktober 2001 var totalt 701 219 barn inskrivna i förskolor, familjedaghem och fritidshem. Motsvarande tal 1999 var 720 100.

Sociala skillnader

Tidigare hade föräldrarnas socioekonomiska tillhörighet ett ganska starkt samband med utnyttjandet av barnomsorg. Barn till tjänstemän hade i högre grad fått betald barnomsorg utanför hemmet antingen som kommunal omsorg eller i form av privat betald omsorg. Men i takt med att barnomsorgen byggts ut har dessa skillnader minskat. Men fortfarande har barn vars föräldrar är arbetare mera sällan barnomsorg än barn med tjänstemannaföräldrar.

Andel barn med kommunal eller privat betald omsorg i olika socioekonomiska grupper 2000/2001. Procent

	Kommunal omsorg	Kommunal + privat betald omsorg
Förskolebarn från 2 år		
Sammanboende föräldrar	69	78
Bägge arbetare	63	75
En arbetare, en tjänsteman	77	82
Bägge tjänstemän	67	87
Ensamstående förälder	87	95
Skolbarn t.o.m. 12 år		
Sammanboende föräldrar	35	36
Bägge arbetare	27	35
En arbetare en tjänsteman	45	37
Bägge tjänstemän	41	44
Ensamstående förälder	44	44

Källa: SCB Undersökningen om levnadsförhållanden

Fler på fritids

Skolbarnsomsorgen (fritidshem och familjedaghem) omfattar barn mellan 6 och 12 år. Det är främst de yngre skolbarnen som finns i skolbarnsomsorgen. I åldersgruppen 6–9 år är två tredjedelar inskrivna i på fritidshem. De övriga barnen i denna ålder har ofta föräldrar som förvärvsarbetar eller studerar på olika tider och turas om att vara hemma med barnen.

De äldre skolbarnen, 10–12 år, får däremot oftast klara sig själva efter skolan. Mindre än vart tionde barn i denna ålder finns i fritidshem eller familjedaghem. Fritidshem har blivit vanligare över åren.

Skolbarn på fritidshem 2001

Inskrivna barn i procent av samtliga barn i åldersgruppen

	6 år	7 år	8 år	9 år	10 år	11 år	12 år
1996	35	60	53	39	11	4	2
1997	41	62	56	39	12	5	2
1998	53	66	60	44	12	5	2
1999	68	71	64	47	13	5	2
2000	70	72	66	48	13	5	2
2001	73	74	68	52	16	6	3

Källa: Skolverket www.skolverket.se/fakta/statistik/

Totalt är det drygt en tredjedel av skolbarnen upp till 12 år som har kommunal omsorg. Det betyder inte att alla övriga barn klarar sig själva efter skolan. En del har privat omsorg av något slag (5 procent). Vanligare är att någon av föräldrarna är hemma (25 procent). Men en tredjedel får klara sig själv.

Statistikkällor

Barnomsorgsstatistik kommer från flera olika källor. Åren 1980, 1983 och 1986–1996 genomförde SCB enkätundersökningar på uppdrag av Socialdepartementet. De avsåg åldrarna 3 månader till 6 år och mätte efterfrågan, familjesituation, sysselsättning m.m. Undersökningen upprepades hösten 1996, nu med Skolverket som uppdragsgivare. Åren 1999 och 2002 genomfördes undersökningen i ny form nu kallad föräldraundersökningen. Huvudpublicering sker hos Skolverket.

På uppdrag av Skolverket samlar SCB varje år in uppgifter om inskrivna barn samt personal i förskola, familjedaghem, fritidshem och förskoleklass från kommunerna. Insamlingen sker i samordning med övrig skolstatistik.

I undersökningen av levnadsförhållande, ULF, ställs årligen frågor om barnomsorg. Urvalets ringa storlek begränsar dock möjligheterna till särredovisningar. De arbetslösa barn är t.ex. en kategori som inte kan beskrivas.

Till barnomsorg räknas förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Förskoleverksamheten vänder sig till barn som inte börjat skolan och bedrivs i form av förskola (kommunal eller enskild verksamhet), familjedaghem (dagmamma) och öppen förskola. Skolbarnsomsorgen vänder sig till barn som börjat skolan och omfattar fritidshem, familjedaghem och öppen fritidsverksamhet. De flesta 6–åringar går i skolan och då i skolformen förskoleklass.

Familjeekonomi

Se tabellerna 10 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Barnens ekonomiska standard bestäms huvudsakligen av föräldrarnas inkomster tillsammans med samhälleliga bidrag och ersättningar. Genom arbete under framförallt ferier skaffar sig också många av de äldre barnen egna inkomster. Familjens inkomst, som bara är en sida av ekonomin, beror till stor del på hur många förvärvsarbetande vuxna det finns i familjen. Men familjeekonomin påverkas också av exempelvis hur många som ska försörjas samt barnens ålder. För en rättvisande bild av familjeekonomin är det därför viktigt att räkna med samtliga familjemedlemmar som bidrar både på inkomst- och utgiftssidan

Från småbarn till tonåring

Se tabell 10.1 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

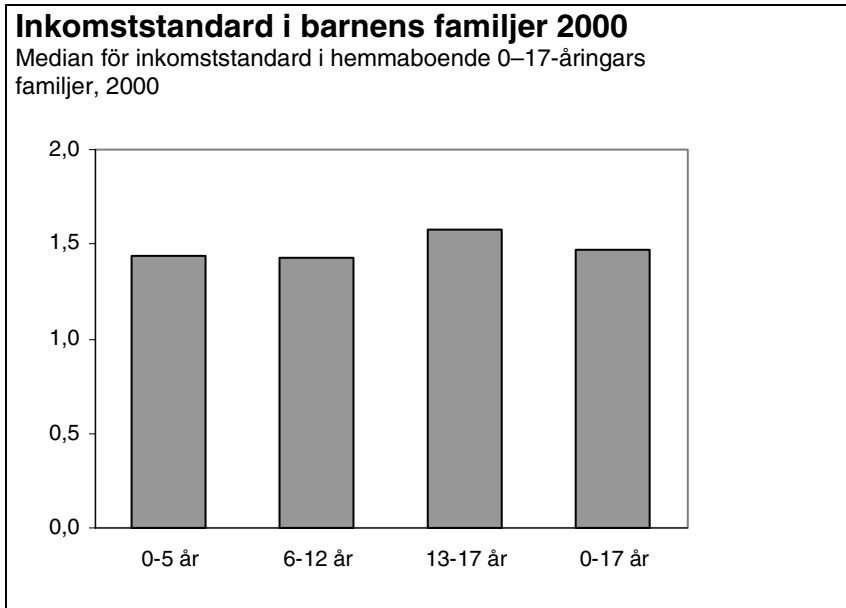
Under barndomens lopp förbättras ofta familjens ekonomi. När barnen blir äldre kan föräldrarna utöka sitt förvärvsarbete och ofta ökar också deras löner. Med tiden upphör även behovet av barnomsorg. Det visar sig också i våra mätningar att tonåringar genomsnittligt lever i mer välbärgade familjer än yngre barn. Inkomststandarden 2000 var som högst ibland de äldsta hemmaboende barnen. Tonåringarnas familjer har mera sällan låg inkomststandard och oftare hög inkomststandard. Men använder man ett annat, ganska vanligt mått, disponibel inkomst per konsumtionsenhet ser det inte ut att vara någon större skillnad mellan åldrarna (se tabell 10.2).

Disponibel inkomst – de samlade inkomsterna i en familj inklusive bidrag och med skatter och andra negativa transfereringar från dragna.

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet – den disponibla inkomsten relaterad till försörjningsbördan. Varje person i familjen tilldelas en vikt anpassad till ålder och eventuella stordriftsfördelar enligt en s.k. ekvivalensskala. De olika familjemedlemmarnas vikter summeras och den disponibla inkomsten divideras med denna summa. På så sätt erhålles måttet disponibel inkomst per konsumtionsenhet.

Inkomststandard – den disponibla inkomsten dividerad med en norm för levnadsomkostnader vars storlek beror av familjens storlek och sammansättning. Normen består av tre delar: 1. baskonsumtion (exempelvis mat och kläder); 2. kostnader för boendet samt 3. eventuella barnomsorgsutgifter och fackföreningsavgifter.

Läs mer om de olika begreppen i bilagan om Olika inkomstbegrepp Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller .

Källa: SCB Hushållens ekonomi (HEK) 2000

Barnfamiljer med låg inkomstnivå

Se tabell 10.1 och 10.3 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

År 2000 tillhörde 10 procent av samtliga hemmaboende 0–17-åringars familjer med en inkomststandard mindre än 1. Det kan jämföras med samtliga barnlösa 22 år och äldre där motsvarande andel är 8 procent. Skillnaden är dock stor mellan ensamstående och sammanboende, 15 respektive 2 procent.

Ungdomar, 18–21 år, som flyttat hemifrån utgör en extremgrupp. 43 procent av denna grupp har en inkomststandard mindre än 1. Förmodligen finns det ungdomar som får ekonomiskt stöd från föräldrar även sedan de flyttat hemifrån men sådant stöd har vi emellertid ingen information om.

Endast 3 procent av barnen hamnar under en inkomststandard på 0,75. Skydds nätet kring barnfamiljen förmår i de allra flesta fall hindra att den faller mycket långt under strecket för en minsta rimlig inkomstnivå.

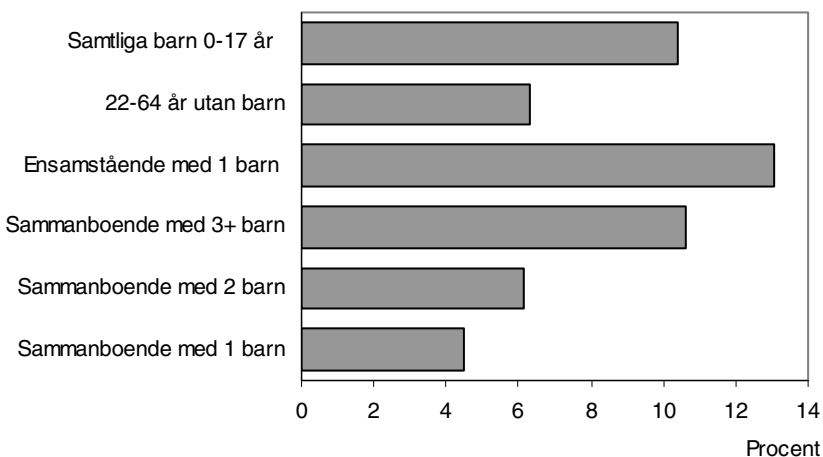
Även om familjen har en inkomststandard på minst 1 kan man ha ekonomiska bekymmer. 21 procent av barnen 0–17 år tillhör familjer där föräldrarna saknar kontantmarginal, d.v.s. de kan inte få fram 14 000 kronor med en veckas varsel. Detta framgår från 1999/00 års undersökningar om levnadsförhållanden.

De barnfamiljer som har det sämst ställt är de ensamstående och de sammanboende där bara en av föräldrarna förvärvsarbetar, d.v.s. familjer med högst en förvärvsinkomst. Den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet är i dessa grupper 86 000 respektive 89 000 kronor per

konsumtionsenhet (se tabell 10.2). Motsvarande genomsnittliga belopp för hemmaboende 0–17-åringar är 104 000 kronor per konsumtionsenhet. Generellt hör också flerbarnsfamiljerna till de sämst ställda. Den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet för barn i familjer med 3 eller fler hemmaboende barn är 88 000 kronor per konsumtionsenhet.

Andel med låg inkomststandard

Andel barn, 0–17 år, som tillhör familjer där inkomststandarden är mindre än 1. Uppgifter för barn i olika familjetyper och för vuxna 22–64 år utan barn

Källa: SCB Hushållens ekonomi (HEK) 2000

Inkomststandard = Disponibel inkomst/norm för levnadsstandard. Norm för levnadsstandard utgörs av tidigare socialbidragsnormer uppräknat till respektive års nivå. Inkomststandard mindre än 1 innebär att familjens ekonomiska standard ligger under socialbidragsnivån.

Barn i välbeställda familjer

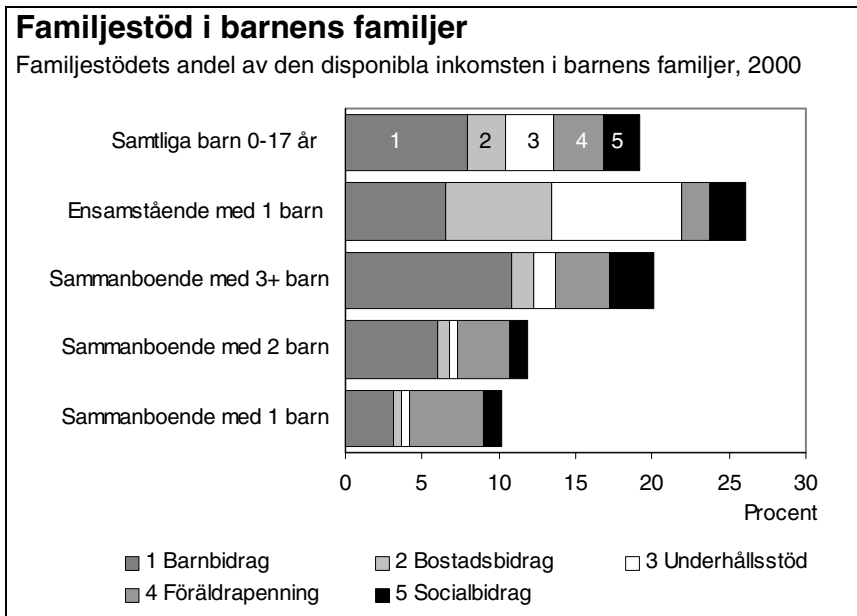
Se tabell 10.1 och 10.2 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

Ca 16 procent av alla hemmaboende 0–17-åringar tillhörde under 2000 familjer med en inkomststandard över 2. Familjen skulle kunna försörja ännu en lika stora familj utan att någon hade en standard under ”rimlig nivå”. Att ha det gott ställt i den mening vi talar om här, förekommer nästan bara bland barn med sammanboende föräldrar som båda förvärvsarbetar. Allra vanligast är det när det bara finns ett barn i familjen. Här framkommer att drygt 30 procent av barnen som 2000 lever ensamma med sammanboende föräldrar tillhör välbeställda familjer d.v.s. familjer där inkomststandarden är 2 eller mer och dessa familjer disponerar årligen 132 000 kronor per konsumtionsenhet, 28 000 kronor mer än vad som gäller genomsnittligt i familjer med hemmaboende 0–17-åringar .

Familjestödets betydelse

Se tabell 10.4 samt 10.1 och 10.5 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

I genomsnitt består omkring 19 procent av den disponibla inkomsten i barnens familjer av barnbidrag, bostadsbidrag, underhållsstöd, föräldrapenning samt socialbidrag. Neddragningar inom välfärdssystemet får därför stora konsekvenser för barnen och deras familjer.

Källa: SCB Hushållens ekonomi (HEK) 2000

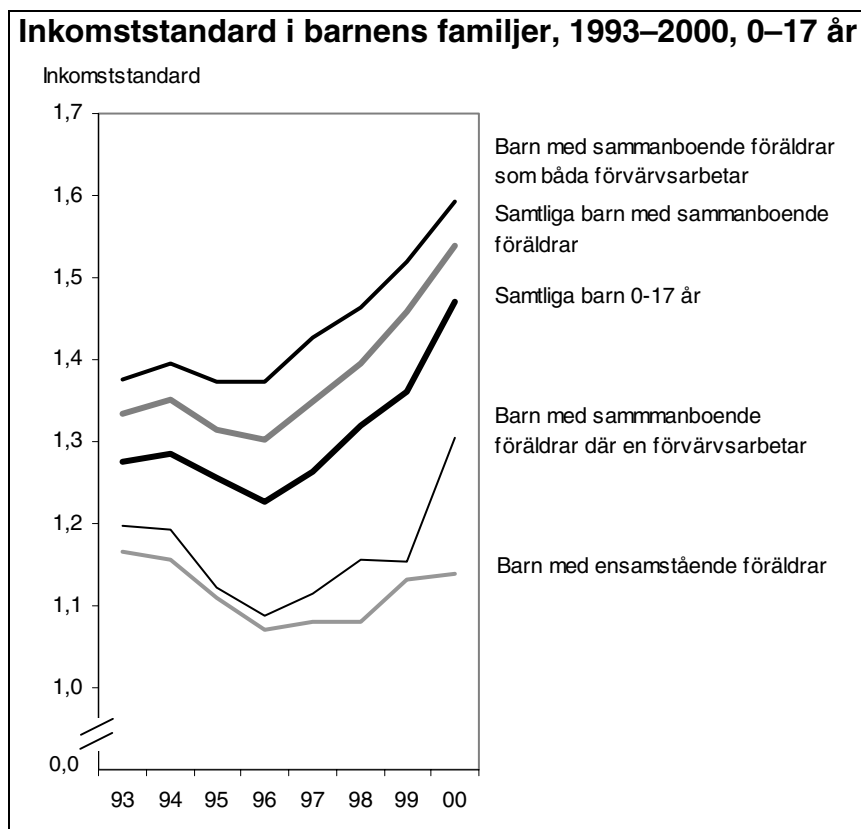
Sammansättningen av den disponibla inkomstens bidragsdel varierar beroende på om barnet lever med en eller två föräldrar. Underhållsstödet har störst betydelse för de ensamstående, ca 12 procent av den disponibla inkomsten utgörs av underhållsstöd men för denna grupp bidrar också barnbidraget och bostadsbidraget till barnets försörjning med omkring 11 respektive 8 procent. För barn med sammanboende föräldrar är barnbidraget den transferering som betyder mest.

Långt ifrån alla familjer med svag ekonomi söker socialbidrag. Men för en del av dem som får socialbidrag är det detta som hindrar att familjen hamnar under strecket för vad vi kallat "lägsta rimliga standard". Utan socialbidrag skulle ytterligare 5 procent av barnen i de ensamstående familjerna hamna under strecket och ytterligare 6 procent av de sammanboende med endast en förvärvsarbetande. Fler barn än så tillhör familjer som fått socialbidrag någon gång under 2000. Det gäller 10 procent av samtliga barn 0–17 år, omkring 23 procent av barn med en

ensamstående föräldrar och 14 procent i familjer med sammanboende föräldrar där det endast finns en förvärvsarbetande.

Förändringar under 90-talet

Se tabell 10.7–8 samt 10.1 och 10.5 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*. Under mitten av 1990-talet har hushållen, och då främst barnfamiljerna, berörts av förändringar på arbetsmarknaden samt i regelsystemen som styr de ekonomiska stöden från samhället. Neddragningarna inom välfärdsområdet har påverkat ekonomin för barnen och deras föräldrar. År 1996 var det 21 procent av barnen 0–17 år som levde i familjer med inkomststandard mindre än 1 och inkomststandarden detta år var därmed den lägsta uppmätta under perioden 1993–2000. Därefter har standarden förbättrats för barnen och 2000 uppmättes de högsta värdena. Denna förbättring inte gäller alla barn. Barn med ensamstående föräldrar har visserligen fått det bättre mot slutet av den undersökta perioden men de har inte återhämtat sig helt till den nivå som gällde för gruppen 1993.

Barn i olika kommuner

Se tabell 10.10 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Den ekonomiska standarden ser olika ut för barn i olika delar av landet. Barnen i våra storstäder tillhör oftare de sämst ställda familjerna. I förortskommunerna kring våra storstäder hittar vi däremot barnen i de mest välbeställda familjerna. På landsbygden är småföretagandet vanligare och den inkomstnivå vi i statistiken mäter för den gruppen hör oftast till de lägre. Indelningen i kommungrupper följer Svenska kommunförbundets indelning i kommungrupper. Statistiken bygger på uppgifter från den totalräknade inkomststatistiken (IoF) och är därför inte direkt jämförbar med övriga resultat som redovisas här (se bilagan om Olika inkomstbegrepp). Framförallt överskattas antalet ensamstående och därmed antalet som lever under en rimlig inkomstnivå.

Barn med egna arbetsinkomster

Se tabell 10.6 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

I gruppen 16–17-åringar hade 61 procent egna arbetsinkomster 2000 dvs. inkomster för vilka arbetsgivaren lämnat kontrolluppgift. Därutöver kan det finnas barn med arbetsinkomster för vilka kontrolluppgift inte lämnas. Av flickorna, 16–17 år, var det 63 procent och av pojkar 60 procent som hade arbetsinkomster. Bland 13–15-åringarna var det 17 procent som hade egna arbetsinkomster enligt kontrolluppgifterna. Inkomsterna var vanligtvis små, under 10 000 kronor. Ett litet antal tjänade 20 000 kronor eller mer.

Föräldrarnas utbildning

Se tabell 10.9 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Generellt sett består familjens disponibla inkomst till största delen av inkomster från föräldrarnas förvärvsarbete. Arbetsinkomstens storlek är i sin tur beroende av ett antal faktorer, exempelvis arbetstiden och yrket. Under småbarnsåren väljer många att gå ner i arbetstid. När barnen blir äldre ökar man istället förvärvsarbetstiden och inkomsterna ökar. Föräldrarnas yrkesval är i många fall beroende av en kortare eller längre utbildning. Ofta, men inte alltid, finns där ett samband mellan utbildningens längd och förvärvsinkomsten. Ju längre utbildning desto högre inkomst.

Barn som lever i familjer där båda föräldrarna har en kortare utbildning är den största gruppen av de som redovisas i tabell 10.9 i tabellrapporten. De hör till de sämst ställda där 9 procent lever med inkomststandard mindre än 1, att jämföras med 4 procent av barnen i familjer där båda vuxna har en längre utbildning. Motsvarande tal för disponibel inkomst per konsumtionsenhet är 102 000 kr respektive 132 000 kr.

Andra publikationer om barn

Utgivet av Barnombudsmannen och SCB

Upp till 18 – Fakta om barn och ungdom

Barnombudsmannen och SCB 1995

Upp till 18 – Fakta om barn och ungdom

Barnombudsmannen och SCB 1998

Barns vardag – tioåringar om skolan och fritiden

Barnombudsmannen och SCB 1998

Upp till 18 – Fakta om barn och ungdom

Barnombudsmannen och SCB 2001

Demografiska rapporter

Föräldars förvärvsliv och barns livsvillkor

SCB Demografiska rapporter 1993:1

Fakta om den svenska familjen

SCB Demografiska rapporter 1994:2

Barn och aga

SCB Demografiska rapporter 1996:1.1

Spanking and other forms of Psycical Punishment

SCB Demografiska rapporter 1996:1.1

Barn och deras familjer 1998

SCB Demografiska rapporter 1999:3

Barn och deras familjer 1999

SCB Demografiska rapporter 2000:2

Barnens del av kakan

SCB Demografiska rapporter 2002:1

Barn och deras familjer 2000

SCB Demografiska rapporter 2002:2

Statistiska meddelanden

Barnens familjeförhållanden år 1985

SCB Be 13 SM 9201

Barnens familjeförhållanden år 1990

SCB Be 13 SM 9401

Rapporter i serien Levnadsförhållanden

Om barns villkor (1977)

SCB Rapport nr 21 i serien Levnadsförhållanden

Barns levnadsvillkor (84-85)

SCB Rapport nr 62 i serien Levnadsförhållanden

Familj i förändring (84-85)

SCB Rapport nr 71 i serien Levnadsförhållanden

Barn och deras familjer (1992-93)

SCB Rapport nr 89 i serien Levnadsförhållanden

Barn och deras familjer 2001

- Sveriges nästan två miljoner barn i åldrarna 0–17 år utgör en femtedel av landets hela befolkning.
- Över 100 000 barn är födda utomlands och ytterligare 160 000 barn har föräldrar som båda är födda utomlands.
- Under barndomens lopp hinner barn flytta från en bostad till en annan i genomsnitt knappt tre gånger.
- Tre fjärdedelar av alla barn bor tillsammans med båda sina biologiska föräldrar.
- Under 2001 var 52 000 barn med om separation mellan föräldrarna.
- Nära 90 procent av alla barn har föräldrar med gemensam vårdnad. Föräldrarna ansvarar tillsammans för barnen även om de inte bor ihop.
- Sjutton procent av barn med separerade föräldrar bor växelvis lika mycket med mamma och med pappa.
- I genomsnitt en femtedel av inkomsterna i barnens familjer utgörs av bidrag.

Genom utvidgad befolkningsstatistik är det numera möjligt att årligen rapportera om sammansättningen av barnens familjer och om separationer mellan föräldrar. Årlig statistik inom andra områden kan ombearbetas så att ekonomisk standard, boende och föräldrars sysselsättning kan redovisas ur ett barnperspektiv. I *Barn och deras familjer 2001* ingår också uppgifter om syskon, adoptioner, flyttningar, barnomsorg, inkomster m.m.

ISSN 0283-8788
ISBN 91-618-1175-0

Statistikpublikationer kan beställas från SCB, Publikationstjänsten, 701 89 ÖREBRO, e-post: publ@scb.se, telefon: 019-17 68 00, fax: 019-17 64 44. De kan också köpas genom bokhandeln eller direkt hos SCB, Karlavägen 100 i Stockholm. Aktuell publicering redovisas på vår webbplats (www.scb.se). Ytterligare hjälp ges av Bibliotek och information, e-post: information@scb.se, telefon: 08-506 948 01, fax: 08-506 948 99.

Statistical publications can be ordered from Statistics Sweden, Publication Services, SE-701 89 ÖREBRO, Sweden (phone: +46 19 17 68 00, fax: +46 19 17 64 44, e-mail: publ@scb.se). If you do not find the data you need in the publications, please contact Statistics Sweden, Library and Information, Box 24300, SE-104 51 STOCKHOLM, Sweden (e-mail: information@scb.se, phone: +46 8 506 948 01, fax: +46 8 506 948 99).